

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

**DE LA INDIVID LA FAMILIE, DE LA FAMILIE LA COMUNITATE, DE LA COMUNITATE LA GRUP,
DE LA GRUP LA INSTITUȚII, DE LA INSTITUȚII LA SOCIETATE**

ȘI ÎNAPOI

**DE LA SOCIETATE LA INSTITUȚII, DE LA INSTITUȚII LA GRUP, DE LA GRUP LA COMUNITATE,
DE LA COMUNITATE LA FAMILIE, DE LA FAMILIE LA INDIVID**

Veriga lipsă - COMUNITATEA

PLASTURELE SOCIAL-ECONOMIC

POTENȚIALUL ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE DE LEGA COMUNITĂȚILE DE GRUPURI ȘI DE A FORMA, RE-FORMA ȘI TRANS-FORMA COMUNITĂȚI

GHID – privind suportul administrației publice locale la înființarea, finanțarea și promovarea întreprinderilor sociale ca vector de re-formare a comunităților umane locale.

Acest ghid a fost elaborat de Fundația Serviciilor Sociale Bethany în cadrul proiectului “Tranziția de la primul la al doilea eșalon de elaborare a politicilor de economie socială – contribuția ONG-urilor și a partenerilor sociali la apariția unei agende de politici locale privind dezvoltarea întreprinderilor sociale”, obiectivul specific al axei prioritare fiind “Administrație publică și sistem judiciar accesibile și transparente / Introducerea de sisteme și standarde comune în administrația publică locală ce optimizează procesele orientate către beneficiari în concordanță cu SCAP” Cod SIPOCA/SMIS2014 cod SIPOCA 906/ MySMIS 151227

Asemenea lui Dante, care a încercat să-și imagineze audiența pentru “CONVIVIO” și să adapteze textul pentru a putea fi înțeles de această audiență (asta de obicei înseamnă că prima dată ajungi la propria înțelegere, după care încerci să “transmiți” astfel încât audiența să aibă o șansă de a înțelege înțelegerea ta și de a o judeca), am încercat să ne imaginăm cui, în fapt și nu ipotetic, adresăm acest GHID. A fost clar de la început că, chiar dacă ne adresăm administrației publice locale, adică unor instituții, GHIDUL va fi citit de oameni în carne și oase. Adică de indivizi. Ceea ce încearcă acest ghid, este să confere potențiali cititori (bineînțeles, care ca oameni sunt diferiți unul de celălalt, cu potențial, aspirații, înțelegere, inteligență, emoții, frustrări, disponibilitate, etc. poate asemănătoare sau extrem de diferite) o “metodologie” prin care se pot proiecta înapoi în instituția din care fac parte păstrându-și integritatea individuală etică, morală și socială fără a fi dizolvați în zgomotul de fond societal și nici paralizați în inacțiune, oricât de ne semnificativă ar părea aceasta la prima vedere.

Data publicării : 09.2023

Continutul acestui material nu reprezintă poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

Ne înconjurăm de propriile noastre lumi. Absorbiți de sine. Răsfățați. Atât de familiar! - Sasha Sokolova - ARTIST

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI - EXTRASE

Art.1 alin (3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.

Art.1 alin (5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

Art.4 alin (1) Statul are ca fundament unitatea poporului român și solidaritatea cetățenilor săi.

Art.4 alin (2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială.

Art.16 alin (1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

Art.16 alin (2) Nimeni nu este mai presus de lege.

Art.22 alin (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

Art.22 alin (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsa sau de tratament inuman ori degradant.

Art.23 alin (1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

Art.26 alin (1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

Art.26 alin (2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

Art.29 alin (1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

Art. 29 alin (2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Art.29 alin (6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

Art.30 alin (1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

Art.30 alin (2) Cenzura de orice fel este interzisă

Art.30 alin (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

Art.30 alin (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violența publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Art.31 alin (1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

Art.31 alin (2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Art.31 alin (3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

Art.32 alin (1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.

Art.33 alin (1) Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.

Art.33 alin (2) Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.

Art.33 alin (3) Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.

Art.34 alin (1) Mitingurile, demonstrațiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.

Art.35 alin (1) Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere.

Art.45 Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate.

Art.57 Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți.

Art.120 alin (1) Administrația publică din unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile descentralizării, autonomiei locale și deconcentrării serviciilor publice

Art.121 alin (1) Autoritățile administrației publice, prin care se realizează autonomia locală în comune și în orașe, sunt consiliile locale alese și primarii aleși, în condițiile legii.

Art.121 alin (2) Consiliile locale și primarii funcționează, în condițiile legii, ca autorități administrative autonome și rezolvă treburile publice din comune și din orașe.

Ce sunt întreprinderile sociale ? Conform Legii 219/2015 avem următoarele definiții:

ART. 4

Economia socială se bazează pe următoarele principii:

- a) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;
- b) solidaritate și responsabilitate colectivă;
- c) convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
- d) control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;
- e) caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;
- f) personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independență față de autoritățile publice;
- g) alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.

ART. 5

(1) Economia socială contribuie la dezvoltarea comunităților locale, crearea de locuri de muncă, implicarea persoanelor aparținând grupului vulnerabil, prevăzut de prezenta lege, în activități cu caracter social și/sau activități economice, facilitând accesul acestora la resursele și serviciile comunității.

(2) Economia socială are următoarele obiective:

- a) consolidarea coeziunii economice și sociale;
- b) ocuparea forței de muncă;
- c) dezvoltarea serviciilor sociale.

(3) Îndeplinirea obiectivelor prevăzute la alin. (2) se realizează, în principal, prin următoarele activități de interes general:

- a) producerea de bunuri, prestarea de servicii și/sau execuția de lucrări care contribuie la bunăstarea comunității sau a membrilor acesteia;
- b) promovarea, cu prioritate, a unor activități care pot genera sau asigura locuri de muncă pentru încadrarea persoanelor aparținând grupului vulnerabil;
- c) dezvoltarea unor programe de formare profesională dedicate persoanelor din grupul vulnerabil;
- d) dezvoltarea serviciilor sociale pentru creșterea capacității de inserție pe piața muncii a persoanelor din grupul vulnerabil.

ART. 6

(1) În sensul prezentei legi, expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

- a) activitate de interes general - orice activitate din domeniul economic, cultural-artistic, social, educațional, științific, al sănătății, sportului, locuirii, protecției mediului, menținerii tradițiilor, al cărei scop final este îndeplinirea obiectivelor prevăzute la art. 5 alin. (2);

- b) activitate cu caracter social - activitate care urmărește interesul general, în realizarea nevoilor sociale ale grupurilor vulnerabile, a prevenirii și combaterii riscului de excluziune socială și a promovării incluziunii sociale;
  - c) activitate economică - orice activitate generatoare de venit;
  - d) întreprindere socială - orice persoană juridică de drept privat care desfășoară activități în domeniul economiei sociale, care deține un atestat de întreprindere socială și respectă principiile prevăzute la art. 4;
  - e) întreprindere socială de inserție - întreprinderea socială care îndeplinește cumulativ condițiile prevăzute la art. 10 alin. (1);
  - f) atestat de întreprindere socială - forma prin care se recunoaște contribuția întreprinderilor sociale la dezvoltarea domeniului economiei sociale;
  - g) marca socială - forma de certificare a întreprinderilor sociale de inserție în scopul recunoașterii contribuției directe a acestora la realizarea interesului general și/sau la îmbunătățirea situației grupului vulnerabil;
  - h) grup vulnerabil - persoane sau familii care sunt în risc de a-și pierde capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trai, în conformitate cu prevederile art. 6 lit. p) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011.
- (2) Apartenența la grupul vulnerabil se dovedește prin acte eliberate de autorități sau, după caz, alte categorii de persoane juridice cu competențe în domeniu. Modalitatea de certificare a apartenenței la grupul vulnerabil se reglementează prin normele metodologice de aplicare a prezentei legi.

ART. 7

Autoritățile administrației publice centrale și locale sprijină activitățile de economie socială prin:

- a) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale prin acordarea atestatului de întreprindere socială;
- b) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale de inserție prin acordarea mărcii sociale;
- c) dezvoltarea mecanismelor de sprijinire a întreprinderilor sociale de inserție;
- d) promovarea și susținerea dezvoltării resurselor umane din domeniul economiei sociale;
- e) participarea la activități de economie socială prin colaborare în diferite forme, potrivit legii;
- f) înființarea de centre de informare și consiliere în domeniul economiei sociale.

Astfel avem niște principii, obiective și activități, precum și singura definiție asumată de lege a întreprinderii sociale conform căreia întreprinderea socială este orice persoană juridică de drept privat care desfășoară activități în domeniul economiei sociale, care deține un atestat de întreprindere socială și respectă principiile prevăzute la art. 4, adică o definiție circulară și referențială înapoi la principii, obiective și activități plus o certificare în baza faptului că actele constitutive includ aceste referințe.

Oricine citește această lege probabil că rămâne în continuare cu întrebarea “ce este o întreprindere socială” nelămurită.

Cum nu suntem obișnuiți să privim lucrurile mai profund, putem fi tentați să ne oprim aici cu analiza și doar să ne întrebăm de ce ar face cineva așa ceva? Mai departe cum ar face? Conform legii prin producerea de bunuri, prestarea de servicii și/sau execuția de lucrări care contribuie la bunăstarea comunității sau a membrilor acesteia; promovarea, cu prioritate, a unor activități care pot genera sau asigura locuri de muncă, pentru încadrarea persoanelor aparținând grupului vulnerabil, dezvoltarea unor programe de formare profesională dedicate persoanelor din grupul vulnerabil, dezvoltarea serviciilor sociale pentru creșterea capacității de inserție pe piața muncii a persoanelor din grupul vulnerabil. Mai precis ????. Chiar dacă s-ar identifica activitățile respective în mod concret – care bunuri sau servicii, cum contribuie acestea la bunăstarea comunității, care comunitate, ce activități concrete generează locuri de muncă pentru persoanele aparținând grupurilor vulnerabile, ce servicii sociale cresc capacitatea de inserție pe piața muncii, de

programe de formare, etc. – rămân alte nenumărate întrebări – cine le desfășoară (activitățile sunt pentru comunitate și grupul vulnerabil, nu de către comunitate sau grupul vulnerabil), cu ce resurse, cu ce costuri, cine răspunde, în fața cui răspunde, cine beneficiază, cum beneficiază, și lista e lungă. În cazul întreprinderilor convenționale (afaceri), un întreprinzător cu o idee de afaceri încearcă s-o pună în practică vânzând produse sau servicii către o piață competitivă cu scopul de a genera profit pentru sine sau pentru investitori. Pentru aceasta, urmărește cele mai reduse costuri, cei mai buni angajați, cele mai eficiente echipamente, materii prime, etc. care să producă bunuri și servicii competitive (ca preț și calitate) și să obțină un profit cât mai mare. Cum se poate raporta un antreprenor social la un antreprenor convențional în materie de costuri, angajați, produse și servicii, etc, plus costurile privind activitățile prevăzute de lege în beneficiul comunității și al persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile, precum și multe alte aspecte pe care legea le prevede dar nu le justifică sau definește?

La prima vedere pare un efort și un risc privat în beneficiul comunității și a grupurilor vulnerabile.

Ce ar justifica acest sacrificiu ?

Dacă ați întâlni un antreprenor social l-ați considera rațional sau pur și simplu nebun ? Sau mai degrabă idealist, naiv, sau cu motive ascunse sau îndoielnice ? L-ați admira, v-ar părea rău de el sau l-ați considera un impostor mincinos ? Cum ar putea un antreprenor social să faciliteze accesul persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile la resursele și serviciile comunității ? Mai precis care ar putea fi resursele și serviciile comunității, cine le deține momentan presupunând că există, sau de ce le-ar produce presupunând că nu există ?

Întrebările pot continua la nesfârșit. Totuși, în registrul național al întreprinderilor sociale sunt peste 3000 de întreprinderi sociale finanțate prin Programul Operațional Capital Uman (POCU) 2014-2021. În iulie 2023 au fost de asemenea, lansate 2 apeluri, în cadrul PISD și PEO 2021-2027 pentru finanțarea înființării de întreprinderi sociale atât în mediul urban cât și în mediul rural.

Ce are a face administrația publică locală cu întreprinderile sociale ?

Conform Legii 215/2019, autoritățile administrației publice centrale și locale sprijină activitățile de economie socială prin:

- a) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale prin acordarea atestatului de întreprindere socială;
- b) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale de inserție prin acordarea mărcii sociale;
- c) dezvoltarea mecanismelor de sprijinire a întreprinderilor sociale de inserție;
- d) promovarea și susținerea dezvoltării resurselor umane din domeniul economiei sociale;
- e) participarea la activități de economie socială prin colaborare în diferite forme, potrivit legii;
- f) înființarea de centre de informare și consiliere în domeniul economiei sociale.

Dacă primele 2 aliniate sunt pe larg tratate de legea 215/2019 și de normele de aplicare, pentru celelalte nu se oferă nici un fel de cadru sau abordare. Acesta a fost de fapt scopul acestui proiect.

Premisa acestui ghid este că aspectele cheie în toată această dilemă sunt GRUPUL și COMUNITATEA.

GRUPUL este invocat de lege în contextul persoanelor aparținând grupului vulnerabil. Și mai confuză decât comunitatea este noțiunea de grup vulnerabil, de parcă persoanele care își afirmă o vulnerabilitate aparțin unui grup, și nu unei categorii definite nominal. Mai mult, conform legii apartenența la grupul vulnerabil se dovedește prin acte eliberate de autorități și nu de grupul însăși.

UNIUNEA EUROPEANĂ

COMUNITATEA a rămas fără definiție în Legea 219/2015, dar se precizează că economia socială contribuie la dezvoltarea comunităților locale.

În cadrul acestui GHID ne vom referi fundamental la rolul pe care-l pot îndeplini întreprinderile sociale în a contribui la crearea unui mediu de “dospire” și transmitere de semnificație și acțiune de la individ la societate și invers prin intermediul comunităților și al grupurilor.

Înainte de finalizarea acestui GHID s-au lansat 2 apeluri privind întreprinderile sociale, respectiv: „Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în **mediul rural**” în cadrul Programului **Incluziune și Demnitate Socială (PIDS) 2021-2027** și „Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în **mediul urban**” în cadrul Programului Educație și Ocupare (**PEO**) 2021-2027. Ambele apeluri sunt destinate înființării de întreprinderi sociale și presupun programe de formare, consiliere și mentorat pentru persoanele care doresc să înființeze întreprinderi sociale, precum și înființarea și finanțarea efectivă a acestora în urma unui proces de selecție de planuri de afaceri. Finanțarea medie pentru înființarea unei întreprinderi sociale va fi de aprox. **60.000 eur**. Se estimează că până la finalul primului trimestru al anului 2024, autoritatea de management va selecta proiectele depuse de administratorii de grant și se vor semna contractele de finanțare. La publicarea listelor privind proiectele selectate pentru finanțare, vă vom înștiința despre proiectele care vor fi active în zona dvs. Noutatea față de aceleași apeluri din cadru POCU 2014-2020 este că persoanelor care înființează întreprinderi sociale, adică întreprinderi care să asigure bunăstarea comunității și accesul membrilor aparținând grupului vulnerabil la resursele comunității, li se solicită să asigure o cofinanțare proprie de 10% aferentă subvenției.

În aceste condiții, recomandăm administrației publice locale, în speță UAT-urilor, mai ales celor din mediul rural, să găsească promotori locali pentru a înființa aceste întreprinderi sociale, să colaboreze și să-i susțină în crearea unei comunități locale autentice, care să fie un spațiu cooperativ, o arenă de dezbateri, un loc de mediere, un loc de vindecare. Și bineînțeles, să asigure și procentul de cofinanțare (**aprox. 6000 eur/întreprindere socială**), precum și identificarea și accesul la resursele comunității pentru a contribui la dezvoltarea lor.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

PREFAȚĂ

Omenirea a trecut prin multe sisteme care au încercat să algoritmizeze culturile predominante : imperialismul, feudalismul, socialismul, capitalismul, comunismul, colonialismul, fanariotismul, etc., precum și multe variante mai “umaniste”, “despotice” sau “totalitare” ale acestora. Unele au fost întâi “dospite” teoretic în diverse utopii diseminate și încercate instrumental. Altele au avut originea în minți și voințe individuale (de cele mai multe ori cel puțin psihotice), prescriptive, și au rămas cunoscute ca regimuri. Antropologii încă identifică multe feluri în care oamenii au încercat să creeze comunități și/sau direct societăți și să trăiască efectiv cu ele și sub ele (în termenul societate includem aici și infrastructura potențial disponibilă la vremea respectivă – sisteme morale și filozofice, cunoștințe, tehnologii, resurse naturale, moduri de comunicare, etc.).

Ceea ce le unește este faptul că au fost încercate efectiv într-o formă sau alta. Indiferent că s-au instalat gradual împreună cu cultura sau au fost impuse violent sau mai puțin violent la pachet cu cultura, foarte puține sunt utopiile care au rămas efectiv neîncercate măcar partial (putem exclude clar doar regimurile extraterestre, chiar dacă deja se vinde pământ pe Lună și excursii pe Marte).

Cam toate aceste “sisteme” au promis nici mai mult nici mai puțin decât o variantă paradisiacă a vieții pe pământ pentru toți oamenii dacă și numai dacă toți oamenii vor accepta și se vor supune. Dar în ciuda faptului că viața umană este finită, că cosmosul este mare și lumea umană mică iar omul o parte infimă din ea și că nimic din ceea ce omul spune sau face nu-l poate imuniza de contingențele istoriei, de tirania circumstanțelor, de finalitatea morții și a accidentelor destinului, fiecare ființă umană are nevoie de un minim de alegere, tânjește la un anumit grad de înțelegere, cere să fie ascultată și nu poate trăi fără un anumit sentiment de control asupra cursului propriei sale vieți. Dar toate acestea au sens numai în contextul în care sunt experimentate, adică de fiecare individ.

Toate aceste sisteme au ori viziuni asemănătoare ori complet divergente asupra fundamentului ontologic al vieții, adică presupuneri referitoare la ceea ce este natura umană (potențial) și la ceea ce este rațional (dezirabil), atât individual cât și colectiv sau comun. Tocmai din acest motiv, fiecare teorie modelează într-un fel natura umană și raționalitatea într-un singur model, astfel încât orice teorie care invocă aceste două concepte este în esență sterilă și aduce mai multă confuzie decât înțelegere pentru discuția despre viața economică și socială umană – mai ales într-un context laic.

În mod classic, există trei ipoteze despre natură umană, respectiv omul interesat de sine (omul economic), omul social și omul moral. Ipoteza despre oameni ca fiind interesați de sine este asociată contemporan cu microeconomia, care își are rădăcinile în perioada iluminismului. Gânditori precum Adam Smith și David Ricardo credeau în ideea că omul este un „maximizator rațional” (de ceva – fie proprietăți, plăcere, putere, faimă, etc.). Pe de altă parte, ideea omului ca creatură socială i-a determinat pe oameni precum Durkheim și Marx să propună teorii ale economiei politice – și să decidă care este cea mai bună formă de organizare a vieții social-economice. Și, în sfârșit, presupunerea că omul are sentimente morale și culturale în luarea deciziilor economice a dat naștere la multe idei în economia culturală și a fost adoptată de oameni precum Weber sau Malinowski - care și-au derivat gândirea din construirea unor cadre ulterioare despre cum ar trebui să abordăm problema „raționalității”. Primele două seturi de ipoteze (omul interesat și social) despre natura umană sunt radicale și suprageneralizante, în timp ce modul cultural de a gândi despre natura umană (omul moral) este mai concret - dar generează probleme suplimentare și limite extrem de poroase sau bariere insurmontabile cu privire la noțiunea de „raționalitate”.

UNIUNEA EUROPEANĂ

A afirma că omul este interesat de sine sau social prin natură este radical și suprageneralizant, deoarece ambele idei resping complet relația tensionată dintre agent și structură. Pentru a clarifica mai mult, agenții aparțin structurilor, în timp ce structurile sunt alcătuite din agenți individuali - astfel, făcând conceptele de „structură” și „individ” inseparabile unul de celălalt. Cu toate acestea, orice teorie construită pe presupunerea unei naturi umane interesate în cele din urmă închide ochii la rolurile și responsabilitățile oamenilor față de structurile cărora le aparțin - fie că este vorba despre religie, familie, cultură sau societate în ansamblu. Pe de altă parte, modelele de economie politică (omul social) se află la cealaltă margine a spectrului doar analizând structuri și respingând o mare parte din individualitate. Și aceste două abordări radicale fac ca înțelegerea morală și culturală a vieții economice umane (omul moral) să pară o cale de mijloc care în final ajunge într-o fundătură datorită discuției sale despre raționalitate.

Când vorbim de economia culturală și de relația sa îndoielnică cu raționalitatea, putem lua în considerare mai întâi abordarea lui Weber față de ideea de raționalitate în comportamentul economic, în timp ce el creionează o narațiune istorică a modului în care morala, de-a lungul timpului, s-a retras din domeniul vieții economice ca un rezultat al capitalismului, dar nici alte sisteme contemporane nu s-au descurcat deloc mai bine. Și, spre deosebire de legătura weberiană între raționalitate și non-tradiție, unii antropologi susțin că toți oamenii sunt/par raționali atunci când sunt investigați în contextul cultural potrivit, iar alții că, deși toți oamenii sunt raționali, uneori pot urma tradițiile culturale. Mai sunt și antropologi care evită să invoce conceptul de raționalitate, dar a prezintă o relație între așteptările culturale și cele ale societății.

Astăzi, aceste idei au evoluat în mare parte și i-au determinat pe mulți antropologi să adopte o poziție postmodernă, relativizând toată raționalitatea și argumentând că toată lumea „maximizează” ceva într-un fel sau altul. Și tocmai pentru că economia culturală a evoluat într-o astfel de idee cultural relativistă a gândirii, discuția despre „raționalitate” viciază într-un fel viziunea noastră asupra vieții economice umane. Este cu totul o discuție sterilă să susținem că, în orice activitate economică, omul maximizează un fel de aspect care este de înțeles într-un anumit context cultural. Pentru că, făcând acest lucru, conceptul de „raționalitate” devine complet lipsit de sens, deoarece putem inventa întotdeauna motive pentru raționalitatea unei acțiuni odată ce o descoperim - prin urmare ne aflăm prinși într-o fundătură.

Putem TOTUȘI vorbi vreodată despre ce este „natura umană” și „raționalitatea”? Pentru a împrumuta termenii lui Nietzsche, după ce „L-am ucis pe Dumnezeu”, nu putem vorbi despre ce este natura umană sau raționalitatea, deoarece acestea sunt întrebări existențiale care au sens doar în contexte teologice și teleologice derivate din „surse divine” (deoarece doar creatorul naturii umane poate ști cu adevărat ce este natura umană). Deci, înseamnă asta că nu putem înțelege sau vorbi niciodată despre viața economică și socială umană în contexte seculare?

Evitând discuția unor astfel de termeni problematici de „natura umană” și „raționalitate” și observând pur și simplu bogăția comportamentului economic și social uman putem vorbi despre oameni și economie fără a se scufunda în discuții argumentative și justificative. Cu alte cuvinte, frumusețea înțelegerii vieții economice umane și a relației dintre natura umană, structurile sociale și viața economică constă tocmai în a lăsa un capăt deschis prin a nu se scufunda în concepte de natură umană și raționalitate cu consecința tragică de a paraliza orice acțiune semnificativă sau nesemnificativă până la finalul dezbaterii (care, apropo, merge deja de câteva mii de ani, și ar trebui să continue). Prin urmare, credem că antropologia ar trebui să prezinte bogăția comportamentului uman live și alive, îmbrățișând rolul de a nara diversele moduri în care oamenii înțeleg și acționează economic, social și moral și de a întreba oamenii de ce fac lucrurile pe care le fac; în loc să teoretizăm în mod înșelător și inutil despre motivul pentru care oamenii aleg și acționează în anumite moduri – dacă vrem să adoptăm moduri seculare de analiză și gândire.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

INTRODUCERE

Configurarea societății civile, ca parte a contextului structural mai larg, ar trebui să fie o parte vitală a oricărui proces de evaluare și deliberare. Societatea civilă asigură mobilizarea bazată pe cetățeni necesară pentru a crea deliberări publice vibrante, precum și pentru a se angaja în procese incrementale de elaborare a politicilor. Conceptual, linia dintre locul unde se termină statul și locul unde începe societatea civilă este din ce în ce mai neclară. Există spațiu pentru deliberare publică? Există o istorie a organizației sau a statului care încearcă să încorporeze actori marginalizați? Ce sectoare sunt mai organizate decât altele? Există o istorie a cererilor bazate pe drepturi care provin de la societatea civilă? O mare parte din cercetarea societății civile se bazează pe tipologii și instantanee cantitative ale numeroaselor organizații care lucrează în contextul guvernărilor participative. Deși densitatea capitalului social contribuie la modul în care instituția participativă este încorporată în societatea civilă, este din ce în ce mai evident că ceea ce fac și modul în care acționează instituțiile societății civile (ONG) este mai important. Când organizațiile au o istorie de contestație, când cer drepturi și când au legături puternice cu partidele politice, atunci există o probabilitate mai mare ca cetățenii să modeleze modul în care sunt utilizate instituțiile participative. În schimb, atunci când există o capacitate organizațională sau de contestație foarte limitată în cadrul societății civile, instituția participativă este mai probabil să fie dominată de oficiali guvernamentali. Instituțiile participative permit ONG-urilor existente și „publicului participativ” să intre în procesul formal de elaborare a politicilor. „Publicul participativ” constă din cetățeni și ONG-uri care se mobilizează în jurul valorilor și apoi promovează adoptarea instituțiilor de stat care oglindesc aceste noi practici. Când programele participative sunt instituționalizate, începem să vedem crearea unui „public de guvernare participativă”. Aceste noi publicuri determină activiștii societății civile și oficialii guvernamentali să se implice reciproc în locuri publice prin care fac schimb de informații de care au nevoie disperată. Funcționarii guvernamentali au acces la cerințele și nevoile cetățenilor, adesea rezidenți săraci. Cetățenii au acces la informații de bază despre autoritatea statului, resursele și procesele de luare a deciziilor. Configurarea societății civile înainte de adoptarea instituțiilor participative are un impact semnificativ asupra naturii acestui „public de guvernare participativă” și a formelor de manifestare a acestuia.

Ipoteza acestui proiect este că întreprinderile sociale, ca formă hibridă reprezentând atât sectorul social cât și cel economic, au potențialul de a forma și media participarea acestui public de guvernare participativă și de a aduce procesul deliberativ în administrația publică locală. În acest fel, având în vedere faptul că administrația publică locală este caracterizată în primul rând de diversitate, multe modele, practici, feluri de abordare, posibilități mult mai fructuase de experimentare, poate deveni un creuzet de procese de tip încercare și eroare, de bune practici și de descoperiri neașteptate în ceea ce privește potențialul acestor instituții.

Înainte de a aborda mai profund subiectul întreprinderilor sociale și al antreprenoriatului social ca o formă instituțională de “oikos” contemporană (adică o structură de guvernare democratică socio-economică privată dar cu deschidere către comunitate și public), abordăm în primul rând echivalentul local contemporan al polis-ului antic, respectiv comunitatea, și încercăm să-i redăm semnificația inițială de comunitate de oameni și nu de interese.

Am elaborat acest ghid în speranța că întreprinderile sociale să-și ridice în mod semnificativ potențialul și promisiunile, înainte de a fi absorbite și perimate în labirintul insinuos al distrugerii creative în numele ideologiei progresului instituțional.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Acest potențial și aceste promisiuni au legătură cu comunitatea, cu precizarea esențială că vorbim de **comunitatea care se referă la oameni, nu doar la un grup de interese** – cu oameni care trăiesc împreună atât în libertate, cât și în dragoste. „Libertate” și „dragoste” sunt cuvinte simple. Nu sunt acțiuni simple. Adevărata libertate înseamnă ceva mult mai mult și diferit de un tip de individualism „eu primul”. Conform DEX, definiția dragostei este “Sentiment de afecțiune pentru cineva sau ceva”, iar sinonimul este iubire, care conform definiției din același DEX este “Sentiment de afecțiune (și admirație) pentru cineva sau ceva”. Puține sunt limbile în care există un singur cuvânt pentru acest sentiment, considerat azi trivial și desuet și cu referire aproape exclusivă la o relație amoroasă sau romantică. Diferența între iubire și dragoste este totuși esențială, un prim indiciu ar fi chiar faptul că iubirea suportă ușor forma plural (iubire-iubiri), în timp ce dragostea păstrează prin forma singulară dimensiunea reciprocă obligatorie și exclude restrângerea la o singură persoană. Dragostea autentică necesită în mod constant niște decizii foarte grele. Comunitatea nici nu vine de la sine și nici nu este cumpărată ieftin. Scopul acestui ghid este de a elucidă aceste procese sau felul în care putem ajunge la ele și să le schimbăm dacă e cazul și de a vă încuraja să le urmați. Speranța GHIDULUI este că le vom învăța mai întâi în viața noastră personală, apoi le vom aplica în cea comunitară (dacă vom fi suficient de norocoși să găsim una) și chiar și cea publică.

DE UNDE SĂ ÎNCEPEM ?

Retorica actuală a reformei administrative invocă în mod repetat limbajul învățării secolului 21 și gândirea inovatoare, în timp ce, dimpotrivă, consolidează, prin politica guvernamentală, testarea cu mize mari și competiția, precum și standardizarea practicilor care amintesc de taylorismul extrem și managementul științific al secolului al XIX-lea. Cu toate acestea, pe măsură ce motoarele cu aburi ale „progresului” birocratic continuă pe o cale din ce în ce mai îngustă, liniară și unificată, devine din ce în ce mai evident că oamenii, cetățenii moștenesc probleme din lumea reală de instabilitate economică, daune ecologice, inegalități sociale și suferința umană. Dacă vor să abordeze aceste probleme sociale, ei vor trebui să activeze moduri complexe, interconectate, empatică și multiple de a gândi despre felul în care oamenii sunt interconectați în ecosistemul viu al lumii. A vedea lumea ca fiind simultan locală, globală, politică, economică, ecologică, culturală și interconectată este departe de moștenirea obiectivistă și mecanicistă care saturează în prezent status quo-ul administrației contemporane. Dacă vrem să deraiem acest tren pozitivist și să învățăm oamenii să vadă și să fie în lume altfel, comunitatea educațională are nevoie de o doză serioasă de imaginație. Scopul acestui ghid/analize este de a PUNE PE GÂNDURI practicienii, liderii, aparatul birocratic, cercetătorii, instituțiile și nu în ultimul rând oamenii să privească dincolo de ceea ce ei consideră de la sine înțeles, punând la îndoială acest “normal” și amplificându-ne multiplicitățile de cunoaștere, de vedere, de a fi și de a simți și, în cele din urmă, a imagina și a crea posibilități pentru o schimbare socială și educațională pozitivă. Abordarea noastră va explora modalități de a vedea, cunoaște, A FI și a învăța, care sunt frecvent excluse în acest climat global de practici standardizate în domeniul interacțiunii public-comun-privat. În special, ele vor lumina modurile în care imaginația pătrunde în fiecare aspect al vieții și ajută la dezvoltarea conștientizării personale și politice. Acest ghid/analiză depășește limitele convenționalului și îi provoacă pe cititori să continue să se stimuleze pe ei înșiși și pe semenii lor să „înceapă din nou,” să fie cetățeni, indiferent de statusul public, comunitar sau privat al fiecăruia.

Problema secolului al XXI-lea este de a discuta modalități și mijloace de implementare a democrației politice și de a transforma într-o societate cu adevărat umană. Obiecțiile care sunt formulate se bazează în mare parte pe pesimism și pe o profundă lipsă de credință. Se susține că avansul societății manageriale și manipularea implicită a omului nu pot fi

controlate decât dacă regresăm prima dată la inventarea roții, deoarece industria modernă are nevoie de manageri și roboți. Cu toate acestea, este absolut fără îndoială că problemele transformării sociale sunt la fel de greu de rezolvat, sau poate mai greu – teoretic și practic – precum problemele tehnice pe care le-au rezolvat chimiștii și fizicienii noștri. Și nici nu se poate pune la îndoială că avem mai mult nevoie de o renaștere umană decât avem nevoie de noi modele de avioane sau noi canale de televiziune sau funcții suplimentare la telefonul mobil. Desigur, nu se poate spune dacă o societate astfel imaginată va fi mai bună în a genera și menține libertatea umană autentică, bunăstarea mintală și a atenua inegalitatea socio-economică protejând mediul natural decât politica actuală și trecută. Ideea, însă, este că descendența noastră evolutivă ne-a înzestrat cu o serie de facultăți cognitive unice. Modul în care alegem să le transpunem în punerea în aplicare a formelor socio-organizaționale este o alegere volițională activată, dar nu determinată de niciuna dintre aceste facultăți.

Dacă majoritatea dintre noi au sau nu o nevoie înnăscută de competență, autonomie și relaționare, și cât de puternic ne influențează acestea comportamentul de zi cu zi este încă foarte discutabil, dar acest lucru să nu ne facă să nu vedem pădurea din cauza copacilor. Chiar dacă aceste nevoi mai pro-sociale și capacitățile corespunzătoare de empatie, creativitate și agenție morală nu sunt susținute de impulsuri motivaționale înnăscute, cantitatea covârșitoare de studii psihologice empirice preocupate de explorarea acestui domeniu clarifică că majoritatea oamenilor au capacități înnăscute de a adopta comportamente pro-sociale. În plus, atunci când fac acest lucru în cadrul unor setări organizaționale sociale care facilitează mai bine autonomia, creativitatea și relațiile, preponderența studiilor empirice de până acum sugerează că aceste tipuri de setări, care sunt într-o oarecare măsură semnificative ca orientare democratică, pot duce la „cultivarea” unor cetățeni, angajați, lideri sau pur și simplu oameni care sunt mai fericiți, mai creativi, responsabili din punct de vedere civic și care se simt mai împuterniciți și adaptați psihologic. Atunci când sunt completate cu descoperirile majore ale școlilor empirice de psihologie, ele oferă o concepție fundamentată empiric despre natura umană, care permite posibilitatea unor forme alternative și mai umane și democratice de organizare politico-economică. În plus, ele oferă un contraargument puternic acelor auto-proclamați pragmați a căror aprobare și promulgare a modurilor neoliberale existente servesc doar la justificarea și perpetuarea cruzimilor de masă pe care le generează și la înghesuirea populației către limita umanității .

DE LA INDIVIDUL IZOLAT

Cum „gestionează” un sistem o populație care a ajuns la limita umanității? Cum funcționează „construirea ordinii”? Cum devin oamenii mulțumiți de propria lor distrugere?

Producerea vieților risipite este un rezultat inevitabil al construirii ordinii (fiecare comandă nouă - lege, ordin, metodologie - etichetează unele părți ale populației existente drept „inadecvată”, „indezirabilă” sau „periculoasă”) și ale progresului economic (care nu poate continua fără a degrada și devaloriza modurile anterior eficiente ale oamenilor de „a-și câștiga existența” și, prin urmare, nu poate decât să-i priveze pe practicanții acestora de mijloacele lor de existență).

Am propus ca titlu al acestui GHID **“DE LA INDIVID LA FAMILIE, DE LA FAMILIE LA COMUNITATE, DE LA COMUNITATE LA GRUP, DE LA GRUP LA INSTIȚIUI, DE LA INSTIȚIUI LA SOCIETATE ȘI ÎNAPOI”**

UNIUNEA EUROPEANĂ

Mai departe am ajuns la o evitare a concilierii naturii umane cu raționalitatea. Această evitare își are rădăcinile în abordarea clivajului privat/public. Acum încercăm să abordăm aceste aspecte cât mai schematic posibil, având în vedere natura ontologică și multidimensională a fiecăruia, mai ales că sunt abordate de mii de ani de filozofi, sociologi, psihologi, antropologi, teologi și cam toate categoriile de cercetători și gânditori.

Să luăm natura umană. Pornind de la individ, încadrăm prima dată individul în familie, apoi familia în comunitate. Acestea ar fi aspectele private ale vieții. Individul este animat de psihicul propriu prin procese intrapsihice individuale, neaccesibile direct altor entități. El devine prima dată accesibil familiei, ca membru constituent (ne naștem în familie, nu ne alegem familia) prin acțiuni menite să se “dezvăluie”, să influențeze și să fie influențat, să se integreze și să fie integrat. Familia, la rândul ei ar fi natural să se raporteze primordial la comunitate ca membru constituent. Din nou, comunitatea nu o alegem, ea există, sau cel puțin ar trebui să existe. Dacă am trăi în savana africană sau într-un loc izolat și greu accesibil, aceste “containere sociale” ar fi existențiale și ar putea asigura aproape toate nevoile individului din piramida lui Maslow. Chiar dacă ne-am referit aici în principal la natura umană, nu înseamnă că am epuizat natura umană în acest context sau că am exclus orice considerente privind raționalitatea. Ceea ce susținem este că aceste containere sociale au evoluat timp de mii de ani împreună cu oamenii, sunt indispensabile pentru natura umană și că raționalitatea poate fi acomodată ușor în acest cadru. Dacă populația Pământului s-ar reduce la aprox. 300 de locuitori, putem presupune că nici n-ar mai fi nevoie de vreun sistem politic sau economic care să promită oamenilor o viață paradisiacă (în paranteză fie spus, ne referim aici la o utopie. În realitate chiar există comunități care respectă descrierea de mai sus dar sunt experimente sociale care nu pot fi desprinse complet de restul societății, astfel încât acestea sunt comunități alese prin design și adeziune, nu comunități autentice). Dar cum probabil cei mai mulți dintre noi am observat, Pământul are mult mai mult decât 300 de locuitori.

Oamenii nu mai pot pur și simplu exista, trebuie să-și facă loc. Si nu doar atât, pe repede înainte până în prezent, se pare că în această lume toate locurile sunt ocupate. Sau cel puțin așa se pretinde. Cum îți găsești locul în acest joc cu scaune muzicale ?

Imediat ce am ridicat întrebarea cum?, va fi necesară o rațiune care să acomodeze de această dată natura umană. De-a lungul istoriei această rațiune s-a concretizat în nenumărate forme de organizare, la care am făcut referire în prefață. Cei mai în vârstă dintre noi am și experimentat de-a lungul vieții mai multe “forme” de organizare a societății: monarhie, republică socialistă, republică democratică, etc. Dar indiferent de declarațiile constitutive sau de experiența efectivă a oamenilor, toate au avut în comun o trăsătură ierarhică și un minim de “containere” raționale, în fapt mecanisme de ordonare și de gestionare a haosului care au facilitat diverse feluri de a asigura ordinea socială aranjamentele economice necesare supraviețuirii, respectiv fiecare sistem s-a legitimat pretinzând că aceasta este cea mai bună cale de a oferi o “platformă” a exprimării și afirmării naturii umane. Mai specific, ne referim aici la relația dintre agenție și structură, agenția fiind asigurată de natura umană iar structura de o raționalitate materializată. Această structură a fost caracterizată în principal de forme de organizare oglindite de natura umană abstractizată pentru a putea fi adaptată justificării fiecărui sistem în parte.

Așa cum natura umană nu s-a putut dispensa de cele două containere sociale (familia și comunitatea), orice platformă structurală de creare a ordinii pentru susținerea unei societăți nu s-a putut dispensa de două containere raționale, care, într-o formă sau alta nu au lipsit din nici un sistem politic sau economic: grupurile și instituțiile.

Dar ce anume ar trebui să urmărească grupurile și instituțiile ? Și care ar trebui să fie relația dintre ele și containere sociale ?

UNIUNEA EUROPEANĂ

Desigur, oamenii sunt ființe sociale, iar tipul de creaturi care devenim depinde în mod esențial de circumstanțele sociale, culturale și instituționale ale vieții noastre. Suntem, prin urmare, conduși să investigăm aranjamentele sociale care sunt propice pentru drepturile și bunăstarea oamenilor, pentru îndeplinirea aspirațiilor lor juste - pe scurt, binele comun. Și cum sfera mai largă a preocupărilor pe care prezentul GHID încearcă să le abordeze, aceste presupuse truisme se referă la o categorie de principii etice și morale a căror scop ar trebui să fie același ca și al containerelor sociale – asigurarea libertății individuale și a sentimentelor de afecțiune colective, care nu sunt doar universale, prin faptul că sunt practic întotdeauna profesate și pretinse, dar sunt și paradoxal universale, prin aceea că în același timp sunt aproape universal respinse în practică. Acestea variază de la principii foarte generale, cum ar fi truismul că ar trebui să-i tratăm pe ceilalți așa cum ne dorim să fim tratați noi înșine până la doctrine mai specifice, cum ar fi dedicarea pentru promovarea dreptății și a drepturilor omului, proclamate aproape universal, chiar și de cei mai autoritari și cruzi conducători. Chiar și în limitele lor determinate biologic, capacitățile creative pe care le posedă fiecare individ sunt tocmai cele a căror deplină dezvoltare îi face pe indivizi să înflorească ca subiecți.

Problema socială a binelui comun apare în mod necesar atunci când ne întrebăm mai degrabă ce fel de instituții împiedică o atare dezvoltare în interiorul individului. Astfel, binele comun este universal într-un mod destul de paradoxal: este predicat ca fiind aplicabil tuturor, chiar dacă este încălcat peste tot de cei despre care se spune că îi reprezintă pe toți, dar care urmăresc în mare parte interesele câtorva. Preocuparea pentru binele comun ar trebui să ne determine să găsim căi de a depăși impactul acestor politici dezastruoase, de la sistemul educațional la condițiile de muncă, oferind oportunități de a exercita înțelegerea și cultivarea dezvoltării umane în cea mai bogată diversitate a sa. „Ce este binele comun?” ridică restricția asupra naturii noastre, considerate în termeni de capacități individuale, și ne consideră creaturi sociale, căutând să exploreze ce este binele comun și care aranjamente sociale, politice și economice îl promovează sau îl contracarează sau împiedică.

Natura ființelor umane este un exemplu de fapt social puternic. A fi om înseamnă a fi o creatură socială. Dacă n-am fi creaturi sociale în primul rând, ne-ar lipsi limbajul, gândirea organizată, accesul la îngrijire emoțională și așa mai departe. Ființele umane au o natură care le este intrinsecă. Entitatea biologică care este homo sapiens nu-și poate realiza capacitățile și funcțiile implicite pe care le posedă fără anumite tipuri de relații sociale și fără asigurarea integrității fizice. În lipsa acestora, gradul de „umanitate” al unei persoane ar fi pus sub semnul întrebării. Prin urmare, atunci când vorbim despre ce înseamnă construirea unei teorii critice a societății, lucrăm cu nevoia de a înțelege modurile în care poate apărea o etică obiectivă pentru a risipi modurile ideologice și iraționale în care oamenii își legitimează lumea. Întrucât teoria critică se preocupă de modurile în care individul este modelat de totalitatea relațiilor sociale, de modul în care subiectivitatea, conștiința, personalitatea indivizilor sunt toate intercalate cu trăsăturile obiective ale ordinii sociale din care face parte, ea devine necesară pentru a putea asigura o critică normativă a societății, una care este într-un fel rotunjită în procesele de viață ale indivizilor.

Dacă familia și comunitatea sunt containerele sociale care oferă indivizilor cadrul de formare și afirmare al individualității, grupurile sunt containerele raționale care-l ajută în continuare pe individ să-și formeze și să-și afirme identitatea pe care apoi societatea îl poate ajuta să-o valideze, să-o ajusteze sau să-o condamne instituțional, iar la rândul său individul poate contribui la acest proces în mod reiterat. Aceste procese individuale agregate și distincte în același timp, contribuie la realizarea unei integralități personale a cât mai multor indivizi din societate prin transformarea acestor „noduri de interacțiune, negociere și sincronizare” în containere sociale, economice și politice care să fie capabile să acomodeze cât mai bine procesele de individualizare, identificare și socializare a oamenilor astfel încât să fie cât mai aproape idealul împlinirii potențialului naturii umane și a rațiunii pentru indivizii din societate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Experiența rațiunii și a naturii umane, sau în formula echivalentă mai academică – experiența organizării și a valorii, care se întinde pe multe mii de ani, nu poate fi lipsită de sens; nu poate fi o singură mare eroare. Este un rezultat necesar al naturii omului și al mediului economic. Teoriile moderne au reușit în mare măsură să pună în evidență aceste experiențe. Dar, în același timp, ne permit să înțelegem că simțul economiei poate fi pervertit din punct de vedere social atunci când organizarea vieții pentru toată lumea este deviată și/sau acaparată de cei pe care sistemele de ordine îi avantajează și-i propulsează într-o poziție în care pot acumula putere. Atunci când cei puternici își folosesc superioritatea pentru ei înșiși, își pot extinde marja de utilizare a puterii pentru a include utilizările de prisos și deșarte, în timp ce îi presează pe cei slabi la nevoile stricte ale existenței sau chiar sub acest nivel. Ori teoriilor moderne le este străin sau incomod să apeleze degenerările puterii. Dimpotrivă, este destul de evident că majoritatea teoriilor moderne în fundamentele lor aproape că se reduc la teorii ale posesiunii. Astfel, unei doctrine care pare puternică din punct de vedere logic, dar este de fapt străină de experiență, i se dă un fundament de legi care sunt înrădăcinate în experiența de mii de ani și care se vor menține în viitor. Aceste legi vor deveni invalide numai dacă apare condiția cea mai improbabilă și care provoacă anxietate pentru utilitatea posesiunilor materiale și dispare înaintea unei disponibilități cvasi-gratuită a posesiunilor. Denumirea este aplicată pentru că teoria își ia punctul de plecare din interior, din mintea omului economic, iar teoria economică în acest sens este despre psihologie aplicată. Desemnarea, însă, nu este una norocoasă. Poate duce la neînțelegerea că teoria economică „psihologică” pleacă de la psihologia științifică. Dar nu este deloc cazul. Totodată, are încă și mai puțin de-a face cu fiziologia. Abordările referitoare la viața interioară a omului pe care le dezvoltă teoria „psihologică” a economiei au fost făcute de aceasta în mod independent, nu sunt generate de psihologie ca știință. Ele sunt complet independente de rezultatul pe care l-ar putea atinge cercetările psihologice în ceea ce privește elementele psihice, a căror analiză se află în competența sa. Fiziologia se află și mai mult în afara teoriei economice. Ar trebui subliniat în special faptul că legea dorințelor satiable a lui Gossen, fundamentul teoriei moderne a valorii, nu are nimic de-a face cu legea lui Weber, sau cu teoria mimetică a lui Girard sau cu sociologia lui Mauss și Durkheim. Sarcinile celor două ramuri ale cunoașterii se mențin complet distincte. În schimb, toți oamenii sunt familiarizați cu o sferă îngustă, practică atât în ceea ce privește economia, cât și psihologia. Din aceste puncte de vedere limitate teoria deduce o interpretare mai străină care ne permite să înțelegem semnificațiile economiei și psihologiei chiar și în acele relații sociale largi care transcend cu mult experiența individului, dar nu ne putem aștepta ca teoria să urmeze succesiunea ideilor din conștiința individuală dincolo de punctul în care sunt explicate îndemnul la acțiune care ar trebui să găsească în conștiința fiecărei ființe umane active din punct de vedere economic și psihologic o mulțime de experiențe care sunt proprietatea comună a tuturor. Acestea sunt experiențe pe care fiecare om de știință le împărtășește cu profanii, fără a recurge la instrumente speciale și sunt experiențe referitoare la fapte din lumea cotidiană, cum ar fi, de exemplu, natura relațiilor de familie, modul de distribuție a bunurilor de consum, evaluarea unui loc de muncă, etc. Nici un teoretician nu va putea ignora conștiința sa practică a relațiilor economice și sociale și să ignore îndrumarea oferită de cursul și semnificația economiei și psihologiei care ne este practic familiară tuturor, iar precizia logică ne va cere să apelăm din nou la acest ajutor psihic și practic de la un colaborator nerecunoscut (omul de rând) la o metodă atent planificată.

Premiza acestui GHID este că întreprinderile sociale pot juca în acest moment, cel puțin în societatea românească, rolul acestui colaborator nerecunoscut, adică să personifice experiența “omului de rând” într-un container socio-economico-politic temporal, permisiv și cooperativ, un fel de panaceu hibrid care poate fi aplicat pe abcese sociale și individuale netratate de mult timp, dar care au trebuit să aștepte tocmai aceste condiții pentru a convinge despre potențialul vindecător.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Prima întrebare care se naște este cum funcționează un medicament? Răspunsul atât științific cât și de bun simț este că acesta acționează. Deoarece această acțiune este o armonizare a acțiunii indivizilor cu societatea (mai precis procesele de ordonare a societății) este mai mult decât necesar să găsim o formă de acțiune recunoscută atât de societate cât și de indivizi.

Cu toate acestea, pentru a rămâne în cadrul paradigmei de agent – structură, ne vom referi în continuare atât la cea mai expresivă formă de acțiune a agenților cât și la tendințele prezentate de cele mai reprezentative și influente structuri care modelează acțiunea agenților. Abordarea noastră în ceea ce privește structurile contemporane nu sunt o istorie a acestora, cu atât mai puțin o justificare sau o analiză detaliată sau causală, ci pur și simplu sunt abordate prin prisma principalelor ipostaze prin care, datorită modului în care au evoluat, stau în calea umanității și sunt pe cale să-o distrugă fără cale de întoarcere. Analizăm aceste structuri deoarece considerăm că ne îndreptăm spre o “furtună perfectă”, adică o congruență de crize nemaintâlnită, atât în domeniul economic, social, politic și de asemenea, tehnologic.

NECESITATEA EMERGENȚEI ACȚIUNII

Cea mai ușor de identificat acțiune publică și prima la care s-ar gândi azi orice individ matur este munca. Munca este vectorul pe care se sprijină țesătura societății, economia și politica. De asemenea, este și matricea și temeiul ontologic al tehnologiei. Mai sunt și alte forme de acțiune societale, de exemplu educația și cultura. De asemenea, există și alte forme de acțiune individuale, de exemplu procesele fiziologice.

Dar când întrebăm la ce-i folosește munca omului, răspunsul este destul de simplu: munca îl face pe om ceea ce este. Omul care nu muncește constată că puterea și capacitatea sa de a se bucura și împlini existențial se deteriorează. Cea mai mare avere nu-i va mai aduce nici un “profit” existențial. Oricât de simple ar fi condițiile semenilor săi, el are motive să se bucure de ele atâta timp cât aceștia se pot bucura de fericirea fără egal a efortului util. Exercițiul continuă a puterii în scopul împlinirii integralității individuale, conform dictelor rațiunii și naturii umane, se numără printre cele mai nobile scopuri ale economiei. Toate satisfacțiile sporite ale nevoilor îndeplinesc intențiile economice numai pentru cel care a fost epurat prin muncă.

Munca salariată, achizitivă, așa cum este “tranzacționată” în prezent pe piețele de muncă, nu face din angajat ceea ce ar putea fi, adică pe deplin realizat pentru el și societate. Salariul-randament de astăzi împiedică desfășurarea valorilor depline ale muncii și, odată cu aceasta, a valorilor depline ale vieții. Aceasta nu este o acuzație adusă antreprenorilor. Ei nu sunt singurii responsabili pentru această stare de lucruri. Este doar o descriere a condițiilor existente, o îndeplinire strictă a atribuțiilor descriptive dintr-un ghid. Istoria economiei umane începe cu un exces nu numai al forțelor naturale, care zac în latente în pământul necultivat, ci și al forțelor umane, care sunt latente din lipsă de angajare economică. În cele mai timpurii perioade, comunitățile care aveau acces la resurse naturale care le asigurau supraviețuirea, au devenit matrice pentru recunoașterea individualității și afirmării identității membrilor. Unele comunități au găsit o manifestare a afirmării individualității prin dorința de acțiune, prin compartimentări interne sau războaie cu alte comunități, un fel de piață a muncii primitivă celebrată pentru oportunitatea de a exprima entuziasmul și greutățile, măiestria și modul în care membrii pot obține apreciere. Alte comunități au orientat nevoia de afirmare a membrilor prin manifestări mai pașnice –artă sau servicii comunitare. Nevoia de afirmare a individualității membrilor

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

dintr-o comunitate și-a găsit expresia în forța de muncă latentă. Cu aceste două condiții (nevoia de afirmare și disponibilitatea timpului, potențialul fizic și creativ de efort pe care comunitatea l-a asigurat membrilor săi) au crescut oportunitatea de angajare a acestui potențial și, concomitent, cererea pentru reasigurarea acestui potențial, atât pentru indivizii existenți dar și pentru generațiile viitoare ca urmare a succesului comunității în a asigura membrilor săi o viață care corespunde naturii umane. În acestea își au originea educația și economia. Când populația comunității devine prea mare pentru condițiile inițiale care au facilitat acest proces, cerințele pentru păstrarea vieții devin din ce în ce mai dificile pentru mulțime. Vreme îndelungată comunitățile au rezolvat această dilemă prin divizarea comunității mamă în comunități care porneau de la aceleași premize dar care se confruntau cu condiții puțin sau total diferite, dar cu experiența oportunității de creare a potențialului de “forță de muncă” în cadrul comunității inițiale sau învățată de la alte comunități. Pe măsură ce comunitățile găsesc noi căi de “valorificare” a acestui potențial, mai ales prin activități care să contribuie la supraviețuirea și reproducerea comunității, acest potențial este urmărit ca un scop în sine, unele comunități ajungând la forme avansate și influențe de trai. Nu este scopul acestui ghid de a oferi o investigație istorică și antropologică, astfel încât ne vom limita la aceste câteva ipoteze privind comunitățile. De obicei, teoriile legate de muncă încep prin evocarea condițiilor primitive ale triburilor care trăiesc ca vânători, pescari, culegători sau în alt mod primitiv. Această alegere nu este pur întâmplătoare, deoarece numai în aceste perioade istorice timpurii munca are acea proporție cantitativă care este o presupunere esențială pentru o prezentare convingătoare a teoriei muncii contemporane, cea privind modalitățile de asigurare a traiului zilnic într-o societate. Cititorul poate urma argumentul atunci când i se spune că considerația economică a unui trib de vânători se referă la cantitatea de muncă necesară pentru a ucide vânatul: că, de exemplu, un mistreț este considerat de zece ori mai valoros ori mai mare decât valoarea unui iepure, dacă în medie, este nevoie de zece ori mai mult timp și efort pentru a vâna un mistreț față de un iepure. Cititorul înțelege acest lucru, deoarece omul modern nu este, de asemenea, familiarizat cu motivul muncii. Cu siguranță, forța de muncă care este angajată economic nu mai oferă ocazia de a înțelege această problemă; dar și astăzi există o mulțime de activități care funcționează în condiții care contribuie la revigorarea semnificației muncii. Acele sarcini cu care omul se ocupă în timpul “liber”, când este eliberat de preocuparea supraviețuirii sale sunt adesea de acest fel. La multe activități extra-economice conceptul strict de cerere și ofertă disponibilă nu poate fi aplicat pur și simplu pentru că sunt non-economice. Datorită experiențelor pe care toți le avem în aceste condiții, ne familiarizăm cu acest motiv și învățăm să ne măsurăm “forțele” în funcție de durata de timp și alte condiții pe care le îndurăm în timp ce suntem supuși poverii muncii. Teoria muncii își câștigă efectul convingător printr-un apel la astfel de fenomene non-economice ca acestea. Prin acest mijloc se lasă dezvăluită înțelegerea relațiilor economice ale unei epoci trecute care în condițiile economice de azi nu mai găsește sprijin. Strict teoria muncii este valabilă numai pentru serviciile prestate sub “stres”, adică munca achizitivă angajată. Ea nu îmbrățișează munca care este prestată autentic și voluntar ca urmare a impulsului creator. Teoria nu are loc pentru muncă în sensul cel mai înalt de eficiență și merit. Chiar și în cazul acelor lucrări la care se aplică, simpla măsură a sarcinii suportate nu este suficientă; efectul util al activității este deseori cu mult peste inconvenientul suferit. Pe de altă parte, o teorie, care derivă standardul economic al muncii dintr-o măsură a efectului util, cuprinde toate tipurile de muncă. Ea include cele mai înalte, precum și cele mai joase tipuri, acele servicii prestate cu cea mai mare plăcere, precum și pe cele mai opresiv simțite, atâta timp cât își îndeplinesc scopul economic. Astfel, originea comunitară a muncii ca rațiune de afirmare a individualității și de exprimare aleasă a identității individuale în societatea mai largă prin structura sa economică, socială și politică împacă efectul economic și creativ al forței de muncă cu natura umană și cu rațiunea, cel puțin într-o formă ipotetic-ideală.

În toate “economiile” derivate din creuzetul comunitar, înalt dezvoltate, dar care au pierdut sau nu mai pot reconstitui ecosistemul comunitar, forța de muncă este proporțional atât de nefavorabilă încât muncitorilor li se solicită eforturi maxime. Povara muncii devine din ce în ce mai apăsătoare. Cantitățile de muncă sunt, în general, la fel de puțin

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

augmentabile după bunul plac ca și produsele. Semnificația gravă a ordinii politice, sociale și economice stabilite este aceea că dă recunoaștere juridică stratificării tradiționale a proprietății. Proprietatea dobândită conferă un drept întemeiat de achiziție. Cei care posedă o avere mare sunt în măsură să obțină venituri mari fără muncă. Omul fără avere, care se poate baza doar pe munca lui pentru subzistență, este de la început situat în mod nefavorabil. Poziția sa este și mai dificilă atunci când nu este membru al claselor educate și, prin urmare, este capabil să-și ofere doar munca fizică pentru subzistență. Ne vom referi la prețul plătit pentru munca liberă, independentă, pentru munca muncitorului, legal definită ca liberă, dar angajată în serviciul altuia ca salariu. Vom despica subiectul în ipoteza unei piețe a muncii bine reglementate, ideale, care să permită tuturor părților să-și protejeze pe deplin avantajul economic, în timp ce toate influențele perturbatoare sunt eliminate. Evident o utopie angajată în scopul evidențierii dinamicilor și forțelor politice, economice și sociale pe care le angrenează și de care este influențată. Totodată, vom considera existența stratificării tradiționale a proprietății doar în măsura în care poate constitui baza obiectivă a relației de muncă. Presupunem astfel existența unui “număr mare” de oameni (ca să evităm termenii de clasă sau pătură sau grup) în societate fără resurse financiare, care își oferă munca pentru a obține un venit. De asemenea, presupunem o cerere din partea “unui număr mult mai mic” de oameni situați astfel încât să angajeze muncitori și să le plătească un salariu; dar pentru prezent vom ignora cu totul influențele subiective ale puterii și slăbiciunii.

Având în vedere că pentru o economie națională dezvoltată relațiile de muncă sunt supuse ipotezelor teoriei utilității vom aborda relațiile de muncă în acest context. Vom ignora faptul că libertatea angajatului sau potențialului angajat, pe care ne-am asumat-o, abia se împacă cu condițiile actuale ale societății și ale pieței muncii. Masele populației sărace, care depind numai de forțele lor active pentru subzistență, probabil sunt prea slabe pentru a-și proteja libertatea individuală pe de o parte iar o piață a muncii libere nu este probabil să existe. În economia simplă (gospodărie), muncitorul (personal casnic) însuși își evaluează performanța, în timp ce îi rămâne o abundență de forță. Pe actualele piețe ale muncii nici un angajat nu se poate aștepta să fie recompensat în conformitate cu riscurile și eforturile performanței sale. Angajatorul nu se simte chemat să accepte evaluarea personală a angajatului și să încerce să calculeze salariul pe baza unor factori precum eforturile și riscurile. Angajatorul este în măsură să-și dicteze condițiile invocând piața muncii, iar oferta nu are de ales decât să fie de acord cu acești termeni. Doar gândiți-vă cum au ajuns să “sune” anunțurile de angajare: “Angajăm vânzător, prezentabil, amabil, disponibilitate la program prelungit, rezistență la stres”. Nici o referință la ce se ar trebui să vândă, în ce condiții, ce se presupune prin program prelungit, la ce fel de stres se referă? S.a.m.d. Concurența îi va obliga pe angajați să accepte eforturile și riscurile pe măsură ce apar, doar pentru a-și câștiga existența. Salariul va fi pur și simplu pentru acoperirea nevoilor de conservare și se va ridica la minimum pe care angajatorul trebuie să-l permită pentru a menține angajatul în starea de forță și bunăstare care este necesară pentru sarcinile sale. Destul de des, cel mai mic minim de existență nu va fi depășit. Când angajatorii nu vor găsi angajați autohtoni în aceste condiții se vor plânge că oamenii nu vor să lucreze și vor apela la autorități pentru a angaja imigranți economici. În condiții sociale mai dezvoltate, numărul de personal domestic (casnic) este redus. Acesta este un simptom al cererii crescute de muncitori achizitivi. Acolo unde și aceste angajări eșuează, nu mai rămâne nimic decât cerșit și mizerie fără egal. Teoria salariilor, aplicabilă economiei naționale dezvoltate în care toate felurile de muncă au intrat în relația cantitativă economică, poate fi explicată pe scurt pe baza teoriei generale a prețurilor.

Relația este clară în ceea ce privește serviciile personale, începând cu serviciile domestice ușoare și urcând până la cele mai înalte servicii ale profesiilor liberale din stat și societate. Toate acestea servesc direct nevoilor economiei private sau publice la fel ca bunurile de consum; ca și acestea, sunt de prim „ordin”. Sunt mijloace economice de ordinul cel mai apropiat și, asemenea bunurilor de consum, sunt supuse legii fundamentale a formării prețurilor. Cu toate acestea,

UNIUNEA EUROPEANĂ

serviciile fac parte din viața personală. Ca atare, ele nu sunt supuse legii costurilor la fel ca bunurile de consum. Prin urmare, legea fundamentală a formării prețului li se aplică, fără a fi determinată mai precis de legea costului. Oferta cererii marginale, determinată de utilitatea marginală și capacitatea de plată, decide rata salariului. Acest salariu este supus și legii stratificării. Munca achizitivă își prestează serviciile împreună cu mijloace materiale productive pentru a produce bunuri pe care nu le consumă în mod direct. Cererea pentru acesta nu vine direct de la consumator, ci de la antreprenori care “produc” valori pentru consum sau de la stat. În măsura în care masa muncitorilor, forță de muncă necalificată, calificată și chiar educată, posedă un caracter de cost, legea atribuirii comune este aplicabilă în majoritatea cazurilor. Avantajul unei atribuirii specifice se acumulează doar pentru un număr relativ mic de servicii care necesită cele mai înalte calificări. Însă marea majoritate a muncitorilor necalificați sau aparținând grupurilor vulnerabile, pentru a obține un salariu de subzistență trebuie să își asume sarcini mai mari de serviciu în condițiile cele mai inacceptabile. Antreprenorul, sub presiunea competitivității, încearcă să facă forța de muncă să se potrivească calculului său. Dacă, din cauza oricărei schimbări, productivitatea marginală scade sub salariul de subzistență, condițiile de muncă ale lucrătorilor implicați vor fi deranjate; oferta lor nu mai satisface o cerere efectivă. Dacă nu pot găsi locuri de muncă în alte întreprinderi, ei vor fi aruncați în aceleași canale către care era îndreptată munca de prisos în timpurile primitive (emigrare, caritate, infracționalitate, carne de tun în războaie, trafic, exploatare, etc.). În dezvoltarea legii salariului nu am abordat problema relației numeroaselor piețe parțiale care există pentru tipurile și straturile individuale de muncă. În această privință ne preocupă piețele independente sau doar o singură piață mare ale cărei subdiviziuni sunt în ultimă analiză supuse legii unității prețului? Este necesar să se facă distincția între articularea orizontală a piețelor și stratificarea verticală a muncii pentru a menține distincțiile deja enumerate: între serviciul personal și munca achizitivă; straturile de muncă profesională educată, muncă calificată și muncă comună; și în sfârșit între munca fizică și cea intelectuală. Masa muncitorilor obișnuiți nu poate să se îndrepte în scurt timp către piața forței de muncă calificate. Nici măcar nu poate depăși obstacolele uceniciei necesare și costul aferent învățării unei meserii. Aceeași observație se aplică și lucrătorului calificat care caută niveluri superioare. Într-adevăr, pe măsură ce urcăm pe scara economică, această condiție se aplică tuturor persoanelor care pot aspira la vocații mai înalte în care calificarea personală este indispensabilă. Pentru a se aplica la o altă meserie de același nivel, muncitorul calificat trebuie să suporte din nou cheltuielile unei ucenicii. Aceasta este o barieră dificil de trecut; doar generația în creștere are posibilitatea de a depăși obstacolul. Dacă nu se interpun alte obstacole, copiii vor fi descurajați să intre în ramurile supraaglomerate ale muncii și se vor antrena pentru cele mai bine plătite. Astfel, ei inițiază o egalizare a salariilor între piețele orizontale. De la nivelurile inferioare la cele superioare, chiar și în generația în creștere, nu are loc o astfel de egalizare sau este doar într-o măsură restrânsă. În general, doar indivizii foarte talentați în circumstanțe deosebit de favorabile își găsesc drumul către niveluri mai înalte. Dacă se dorește să se realizeze o mișcare ascendentă extinsă, trebuie să aibă loc schimbări economice și sociale favorabile la scară largă. Expresia teoretică a acestor fapte este că nu există o singură piață a muncii; există un număr mare de piețe de muncă distincte, stratificate, parțiale, între care tendința de egalizare este aproape inoperantă. Pentru straturile superioare există o serie de piețe doar slab conectate pentru diferite ramuri de muncă între care operează cu forță și viteză reduse. Quantumul salariilor este, în consecință, diferit articulat și stratificat. Oferta de muncitori este atrasă nu doar de valoarea salariului. Condițiile de muncă și de viață își exercită întotdeauna influența. Acele poziții care sunt considerate ca fiind deosebit de distinctive sau mai promițătoare decât altele, sunt preferate chiar și la un salariu mai mic decât ar putea fi obținut în altă parte. În schimb, se spune că locurile de muncă care implică efort și pericol neobișnuit sau cele considerate degradante sunt mult mai puțin căutate și că trebuie oferite salarii mai mari pentru acestea pentru a atrage o ofertă suficient de mare. Această ultimă afirmație, totuși, nu este confirmată de experiență, constatându-se că operațiunile cele mai periculoase și respingătoare sunt cele mai prost plătite. O astfel de angajare este evitată de toți cei care au posibilitatea de a alege alte oportunități fiind

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

lăsate pe seama celor care nu au altă șansă de angajare și, prin urmare, trebuie să consimtă și la un salariu mai mic. Numărul celor care sunt forțați să coboare în straturile cele mai de jos și trebuie să accepte condițiile cele mai zdrobitoare (construcții, manipulări, salubritate, etc.), este peste tot și în orice moment prea mare. Costurile de subzistență ale muncitorului nu exercită asupra salariilor efectul de egalizare pe care l-am observat între costul de producție al mărfurilor și prețurile acestora. Una dintre cele mai grave erori ale teoriei muncii a fost transferul legii costurilor de la produse la munca umană. Este o relație cu totul diferită atunci când salariile mai mari și subzistența abundentă atrag o ofertă de muncă. Această stratificare a salariilor este o consecință a stratificării piețelor muncii. Nu are nimic în comun cu stratificarea prețurilor stabilită în teoria generală a prețurilor. Acesta din urmă rezultă din capacitatea de plată a consumatorilor. Acesta nu este un factor care se face simțit în general în ceea ce privește salariile. Produsele sau serviciile de lux la prețuri mari, de exemplu, nu indică faptul că toți lucrătorii angajați în producția lor au fost plătiți cu salarii mari. Doar acele câteva grupuri de muncitori care dețin avantajul unei poziții specifice în industrii de acest fel, vor putea, în virtutea atribuțiilor specifice, să obțină un salariu mai mare. Ceilalți, a căror muncă este "îmbrăcată" cu un caracter de cost, sunt plătiți cu salariul marginal din piețele lor parțiale. Astfel, de exemplu, personalul de curățenie dintr-un hotel de lux primește salariul echivalent al tuturor angajaților de curățenie din celelalte hoteluri.

Capitalul unei întreprinderi și fondul de salarii sunt cantități variabile. Ele cresc odată cu expansiunea producției. În mișcarea economică activă care a caracterizat până acum capitalismul în ascensiune, acestea au crescut rapid. Cu toate acestea, pentru perioade scurte de timp, ambele tipuri manifestă o anumită inflexibilitate. Există o oarecare întârziere înainte ca antreprenorii să poată urmări neprevăzutele perioade și ale pieței muncii prin modificări tehnice ale marilor industrii. Din cauza amplorii instalațiilor lor tehnice, antreprenorii nu pot determina decât pe scară largă cererile lor de muncă. Astfel, ridicarea unei fabrici duce la angajarea imediată a unui număr mare de muncitori noi. Pe de altă parte operațiunea restrânsă caracteristică perioadelor de depresie afectează adesea un număr mare de lucrători deodată.

Ipotezele idealizate, cu ajutorul cărora deducem teoria salariilor, nu au fost niciodată realizate în trecut și nici pe piața muncii actuală, cum nu credem că vor fi realizate nici în viitor. Ele sunt instrumentele de investigație care servesc drept punct de plecare pentru o teorie empirică. Odată cu scăderea „abstracției”, o astfel de teorie se va înlocui în timp util cu ipoteze ajustate la indicii tipici ai cererii și ofertei pe piața modernă a muncii. Aceasta din urmă și-a atins dimensiunile mari prin răspândirea industriilor capitaliste pe scară largă, dar nu se limitează la lucrătorii din aceste întreprinderi. Acesta cuprinde toți muncitorii industriali, din sfera serviciilor și cei agricoli rămași într-o serie ulterioară de piețe parțiale.

Condițiile de piață sunt esențial diferite pentru munca organizată și neorganizată și formarea rezultată a salariilor diferă în consecință. Pe piața neorganizată a muncii, de cele mai multe ori singura la care au acces muncitorii necalificați, muncitorii vârstnici sau prea tineri, respectiv cei care aparțin grupurilor vulnerabile, lucrătorul individual este lăsat în totalitate în seama propriilor sale resurse. Rămâne fără alt sprijin decât cel derivat din împrejurimile lui imediate. Obiceiul este influența decisivă în rândul familiilor trăiesc de la "mână până la gură" sau de "azi pe mâine". Venitul salarial este epuizat imediat ce este primit. Frecvent, de asemenea, se consumă în avans prin intermediul creditului de consum. Aceste familii nu au rezerve, nici economii și posedă abia mai mult decât cele mai stricte bunuri de uz casnic, dar și acestea sunt adesea sacrificate într-o încercare finală de a satisface „nevoi grave și urgente”. Pentru că muncitorul fără bani nu poate să-și folosească singur puterea de muncă, nevoia lui de angajare este cu atât mai urgentă. Lipsit de mijloacele complementare, forțele sale nu au valoare de utilitate pentru el. El este astfel total dependent de evaluarea cererii. Piețele în sine se extind pe zone largi. Condițiile și perspectivele sunt de așa natură

UNIUNEA EUROPEANĂ

Încât depășesc cu mult capacitatea unui lucrător individual de a le vedea și evalua corect. În aceste condiții, concurența este ușor transformată în supra-conpetiție. Grupul cel mai slab este dispus să accepte un salariu de subzistență care să acopere nevoile cele mai imediate ale zilei. După modelul economiilor primitive, ei le evaluează cu subestimarea recunoscută a nevoilor viitoare. Muncitorul asigurat, în estimarea minimului său de existență, trebuie să adauge întotdeauna la nevoile sale imediate cerințele minime pentru a asigura perioadele de boală, convalescență, invaliditate, bătrânețe și îngrijirea copiilor sau altor persoane dependente. Aceste prevederi ar trebui efectuate prin prime de asigurare sau prin rezerve directe din venituri. Un astfel de venit minim poate fi desemnat drept venit de întreținere. Salariul de subzistență, calculat la nevoile zilei, pe care cei mai săraci sunt de acord să-l accepte sub presiunea supracompetiției, nu dă sub nicio formă un venit de întreținere. În cel mai bun caz, se calculează numai cu o indemnizație pentru a acoperi acele părți ale anului în care lucrătorii sezonieri nu își pot găsi un loc de muncă util. Cu această excepție, se poate spune că muncitorii pot spera cel mult la un trai de "supraviețuire" doar pentru timpul în care sunt angajați cu folos în toată puterea și voința lor. La sfârșitul acestei perioade, ei sunt aruncați înapoi în privațiuni adânci, fără nici o cale de recurs decât la caritatea publică sau la legi privind asistența socială. Cu cât este mai înaltă poziția lucrătorului pe scara socială, cu atât sunt mai favorabile șansele acestuia și pe piața neorganizată a muncii. Numărul mai mic de solicitanți, cunoașterea mai bună a pieței și sprijinul lor economic mai puternic se afirmă. Întrucât toate aceste împrejurări sunt eficiente de ceva timp, adesea pentru perioade lungi, piața este guvernată și de mici aspecte tradiționale favorabile lucrătorului. Oferta este obișnuită cu un salariu obișnuit care oferă întreținerea obișnuită considerată potrivită postului de muncitor. Prin urmare, nu va fi ușor convins să accepte un salariu mai mic. Cu cât opoziția lucrătorului este mai ridicată pe scara socială, cu atât mai eficientă va fi înclinația lui de a calcula salariul de întreținere pentru a-și asigura un venit pe deplin potrivit postului său. El va încerca să facă acest salariu suficient de mare pentru a-și menține poziția atunci când nu va mai putea lucra și pentru a permite o prevedere tolerabilă pentru satisfacerea cerințelor sale și creșterea copiilor săi, ambele în modalități potrivite stării lor în viață. Dacă oferta va fi capabilă să mențină standardul tradițional pe termen lung, depinde în mod natural de starea pieței. Întreținerea obișnuită potrivită unei anumite stări în viață indică în orice moment doar punctul de pornire potrivit al prețului de "furnizare" a muncii. Nu indică nici maximul obținut, nici un minim inviolabil. Ca oricine altcineva, muncitorii, de asemenea, se străduiesc să profite de oportunitățile de a-și îmbunătăți poziția. Își ridică cererile atunci când perspectivele par favorabile. Pe de altă parte, ei trebuie să se supună exigențelor situației pieței ori de câte ori randamentul pieței lor scade sub standardul obișnuit. În orice moment, productivitatea marginală determină în mod concludent maximul unui salariu pentru munca achizitivă. Efectele ulterioare care se produc în societate ori de câte ori salariul crește peste media obișnuită sau scade sub acesta, devin efective numai pentru furnizarea următoarei generații de salarii (condiții noi ale pieței). Prin acestea din urmă, aceste efecte modifică viitorul productiv. Pentru piața dată, acestea nu au nici o importanță. În indicele cererii întreprinzătorilor, indicii descriși de slăbiciune economică lipsesc. Dar, pe lângă această excepție, există o altă considerație decisivă: întreprinzătorii fie sunt organizați în mod regulat (ca și breslele din Evul Mediu), fie sunt atât de strâns legați de condițiile reale încât pot fi considerați ca un fel de organizație naturală. Este evident cât de mare avantaj au antreprenorii dintr-un anumit sector din cauza numărului lor mic și a relațiilor personale strânse, față de mulțimea muncitorilor. O înțelegere reciprocă între antreprenori se poate realiza cu ușurință, astfel încât ei să nu „strice prețurile” unul pentru celălalt și nici să „producă” muncitori pretențioși prin creșterea salariilor. Fiecare dintre ei vede deodată dezavantajul pentru sine care constă în încercarea de a-și spori forțele proprii prin atragerea de muncitori din alte unități prin creșterea salariilor. O astfel de creștere nu ar putea fi niciodată reținută mult timp de la angajații săi obișnuiți, care ar solicita și ei creșteri salariale. De exemplu, atunci când antreprenorii dintr-o localitate sunt de acord între ei, situația lor este aproape echivalentă cu un monopol al cererii. Ei sunt capabili să aplice o presiune considerabilă asupra lucrătorilor neorganizați care sunt prea slabi din punct de vedere

UNIUNEA EUROPEANĂ

economic pentru a profita de condițiile care ar putea fi mai favorabile pe o altă piață. În astfel de circumstanțe pot fi menținute salarii care nu ating standardul care ar fi stabilit teoretic. Aceste salarii pot fi fie încă ajustate la subzistență în condițiile în care ar putea fi permise salarii achizitive mai mari, fie poate doar ca salariul să nu atingă productivitatea marginală pe care întreprinzătorii au determinat-o prin atribuire.

Pentru a rupe înțelegerea între antreprenori și pentru a crea pe piața muncii acea concurență reală din partea cererii care este forța efectivă a formării prețurilor, o expansiune activă a afacerilor va fi necesară. Așa cum cererea rivală a consumatorilor crește prețurile pentru bunuri care ar putea să nu aibă nici o valoare pentru producători înșiși, la fel și cererile rivale ale antreprenorilor vor crește nivelul salariilor, deși serviciile care sunt oferite pot fi fără valoare pentru lucrătorii înșiși și, deși slăbiciunea lor economică îi poate împiedica pe lucrători să stabilească un salariu adecvat. Un antreprenor care se confruntă cu riscul de a-și pierde muncitorii pregătiți în favoarea altuia plătind salarii mai mari, trebuie să decidă să mărească salariile pe care le oferă atât cât îi permite producția marginală atribuită. O astfel de concurență poate deveni eficientă chiar și pentru lucrătorii necalificați. Acest lucru se arată clar în cazul creșterii salariilor prin care industria atrage muncitori agricoli. Odată trezită efectiv o astfel de concurență, legea fundamentală a formării prețurilor se obține chiar și pe piața neorganizată a muncii; De exemplu, într-o localitate mai izolată în care nu există oferte acceptabile de locuri de muncă iar transportul către locuri de muncă acceptabile este prohibitiv din cauza costurilor sau a timpului necesar deplasării zilnice.

Libertatea contractului de muncă, în practică, nu este acea binecuvântare supremă pe care piața muncii sau statul căuta să o înfățișeze. Având în vedere poziția slabă existentă a majorității muncitorilor, conștiința de grup bazată pe solidaritatea cooperantă trebuie apreciată la o valoare mai mare decât libertatea individuală bazată pe egoismul personal. Numai conștiința de grup este suficient de puternică pentru a prezenta cu succes egoismul maselor. Lăsate să depindă de propriile lor resurse, interesele individuale ale maselor sunt aproape lipsite de putere. Având în vedere neputința individului slab, sloganul școlii liberale, „Laissez-faire, laissez-passer”, devine aproape o batjocură. Cei care își doresc cu adevărat libertatea nu trebuie să o întâmpine în fața grupului, deși ar putea fi pe deplin conștienți de faptul că în egoismul ei colectiv conștiința de grup este înclinată să încalce prea liber interesele individuale ale unora dintre membrii săi. Această recunoaștere a grupului trebuie, de asemenea, acordată, deși se recunoaște în continuare că spiritul grupului este cel al conflictului pe care trebuie să-l ducă și că aceste grupuri nu au învățat încă să se integreze în interesele generale ale societății.

Sursa puterii de care se bucură întreprinderile la scară largă se găsește în supremația pe care o dețin în formarea valorilor de schimb. În conflictul deschis (sub denumirea de concurență sau competitivitate), înlătură concurenții mai slabi, deoarece este capabilă să producă mai mult și poate și produse mai bune cu mai puține cheltuieli și să le aducă pe piață la prețuri mai mici. Ele însele creează o mare parte a cererii. În măsura în care antreprenorii cheltuiesc mai mult din venitul lor mare pentru nevoile și dorințele lor proprii, aceasta are efectul de a face banii să circule. Acești indivizi induc o ofertă corespunzătoare de bunuri cu preț ridicat. În măsura în care antreprenorii fac economii de capital din veniturile lor pentru a rămâne în frunte și pentru a-și păstra puterea competitivă, ei adaugă locuri pentru lucrători în propriile întreprinderi, cererea de muncitori devine atât de extinsă încât este abia satisfăcută de întreaga creștere a populației și de rezervele de muncitori necalificați din țară. Capitalul și rezervele pe care le dețin marile industrii și multitudinea de ființe umane pe care le angajează sunt în mare măsură condiționate reciproc. O mare parte din produsele lor sunt valori-masă, mărfuri produse în cantități uriașe pentru mase. Cumpărătorii pentru astfel de bunuri de consum sunt în mare măsură angajații. Această producție este ea însăși baza pentru valoarea de schimb mai mare a muncii angajate. Se poate înțelege sentimentul de mândrie pe care atât de mulți antreprenori îl experimentează, prin

UNIUNEA EUROPEANĂ

aceea că a devenit organizatorul muncii și a oferit miilor de oameni un mijloc de a-și întreține familiile. Nu numai întreprinzătorii, ci și societatea în ansamblu s-au lăsat de-a lungul primei perioade a erei industriale în iluzia că se aflau pe drumul către un progres atât de atotcuprinzător și uluitor cum n-a mai fost niciodată înainte în istoria realizărilor umane. Știința însăși a fost de acord; au fost, de asemenea, derutați de creșterea/dezvoltarea constantă a valorilor de schimb și a populației. În cele din urmă, adevărul trebuia să fie realizat. Contrastele dintre prosperitatea capitalistă/neoliberală și sărăcia maselor au devenit prea flagrante. Observatorii nu mai puteau să-și ascundă faptul că o eroare stă ascunsă în cifrele în continuă creștere prin care se calculau valorile de schimb. Să presupunem că condițiile existente devin din ce în ce mai acute până când, în cele din urmă, societatea este împărțită în două grupuri: un număr foarte mic de indivizi cu bogăție nemăsurată și o mulțime în sărăcie abjectă. Ar fi atunci evident, în ciuda tuturor demonstrațiilor ademenitoare ale calculelor valorii de schimb, că economia socială și-a pierdut complet importanța. Această condiție extremă nu a fost încă nici măcar aproximativă în nici o parte a lumii. Peste tot mai pot fi găsite clase de mijloc, fundamental solide și care se străduiesc să se ridice la niveluri mai înalte. În același timp, membrii lor marginali trebuie să lupte pentru a evita înfrângerea și încă mare parte din ei dispar din vedere în straturile inferioare. Pe toate părțile se pot vedea, de asemenea, grupurile superioare de muncitori tinzând mai sus și unindu-se cu nivelurile inferioare ale clasei de mijloc; pretutindeni mase mari din straturile inferioare ale populației muncitoare își păstrează încă puterea socială. Dar, în ciuda acestor asigurări, nimeni nu poate nega o discrepanță între condițiile sociale actuale și expresia matematică mereu ascendentă a valorilor de schimb.

O examinare precisă va arăta că în calculul capitalist/neoliberal sau în valoarea de schimb sunt operative o serie de surse de eroare. Cele mai multe se referă la munca salariată. Cea mai evidentă dintre acestea este una care se referă la o altă problemă. Ori de câte ori inegalitățile în distribuția venitului devin excesive, disparitățile în stratificarea prețurilor devin, de asemenea, mult prea mari, iar prețurile nu mai pot fi justificate social. Un calcul al valorii de schimb bazat pe aceste prețuri nu poate fi apărut în mod echitabil. Excesul de bunăstare care este accesibil omului bogat îi distruge nu numai capacitatea de a fi satisfăcut și a se bucura, ci și capacitatea de muncă. Există o limită dincolo de care o creștere a randamentului nu mai întâmpină o nevoie sănătoasă și dincolo de care, prin urmare, o creștere a bunurilor încetează să mai fie o creștere a valorii. Clasa superioară de astăzi atinge această limită mult mai repede decât nobilimea din perioadele istorice anterioare. Pentru a-și menține poziția dominantă în stat, cei din urmă trebuiau să păstreze mai presus de orice virtuțile bărbăției eroice.

Calculul valorii de schimb este din nou înșelător în mai multe privințe pentru acele grupuri de muncitori ale căror limite a salariului de randament oferă doar posibilitatea unui salariu de subzistență redus. Aceeași indiferență față de viitor care determină masele de muncitori din straturile inferioare să se mulțumească cu un salariu care acoperă numai nevoi imediate, îi tentează pe aceștia să-și asume obligații pe care, pe termen lung, nu sunt în stare să le îndeplinească. Sunt orbiți de expresia numerică a salariului bănesc care le-a fost oferit, care este mai presus de orice cu care s-au obișnuit. Muncitorii atrași din agricultură către industrie și-au primit salariul anterior în mare parte în formă naturală, doar un procent mic era plătit în bani, de aceea, atunci când li se promite un salariu, nu numai calculat în totalitate în bani, ci și peste ratele lor anterioare, le lipsește experiența de a recunoaște în ce sume de valori practice îl pot transforma de fapt. La fel și tinerii care sunt atrași de piața muncii, primesc salarii la o vârstă la care nu visaseră niciodată să poată câștiga mai mult decât unul nominal dar încă beneficiază și de poziția de copil în familie pentru a suplimenta în natură celelalte nevoi. În mod similar, serviciile femeilor, pe care piața muncii acum le atrage, erau până acum prost plătite dacă erau remunerate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Acești indivizi acum nu țin cont de faptul că noile lor angajări le impun îndatoriri într-o măsură și în condiții care solicită forțelor lor incomparabil mai mari decât ocupațiile lor anterioare. Acestea erau servicii ocazionale, variate și poate doar din când în când cu adevărat exigente, pe care fuseseră chemați să le presteze acasă sau la fermă. Mediul lor, deși poate să fi fost primitiv, era simplu și sănătos. La început, astfel de oameni sunt, probabil, comparativ imuni la incursiunile pe care munca neobișnuită le face asupra sănătății lor. În prospețimea puterii lor tinerești, ei știu puțin despre pericolele și suferința care le sunt rezervate și se alimentează din excesul de vitalitate dobândit în mediile anterioare. Este posibil ca prima generație, încă impregnată de forța comunității, poate rezista cu o relativă durere condițiilor degradate de viață la care va fi legată fizic și moral de limitele înguste ale orașului și ale industriei. Acest lucru nu este valabil și pentru copiii care cresc în acest mediu și fără protecția puterilor morale care sunt active chiar și printre asociațiile simple și brute (cvasi-comunitare), oriunde au evoluat istoric relații fixe de viață (neelective). Alături de copii, grupurile rămase cu cea mai mică putere de rezistență sunt expuse celui mai grav pericol. În această privință, nu trebuie să concepem cel mai rău caz posibil în care puterea muncii este complet mecanizată, deoarece muncitorul înhămat la bandă, la echipamentele de producție este restrâns la cele mai înguste mișcări posibile și este sortit unei eterne repetiții năucitoare a unei performanțe identice. De asemenea, în majoritatea celorlalte cazuri, valorile pure, morale, etice și umanitare ale vieții acumulate în straturile inferioare de muncitori este redusă într-un mod cât se poate de revoltător. De prea multe ori, dacă nu există ajutor în timp util, pericolul de oboseală excesivă amenință victimele. Când procesul de degenerare a durat prea mult, daunele sale nu pot fi reparate niciodată. Toate sursele de putere personală sunt mai apoi epuizate pentru totdeauna printre grupurile astfel expuse. Niciodată nu vor mai oferi servicii cu valoare de schimb mai mare. Valorile morale pe care munca economică le cere pentru îndrumarea sa sunt atrofiate. De asemenea, grupurile sociale care au devenit complet "proletare" nu pot contribui niciodată la valorile culturale ale societății. Din punct de vedere cultural, ele devin distructive. De-a lungul Evului Mediu și până la începuturile timpurilor moderne, strămoșii noștri au fost amenințați cu o agresiune barbară. Civilizația modernă a devenit atât de puternică încât nu se mai teme de această invazie, dar oamenii tremură de frică ca nu cumva să iasă din mijlocul ei o nouă barbarie care, într-o zi, îi poate coplesi.

Stratul de muncitori despre care tocmai am vorbit, include în cea mai mare parte muncitori necalificați. Dar nici grupurile inferioare de "operatori" instruiți nu sunt pe deplin ferite de pericolele suprasolicitării și degradării interioare, de exemplu funcționarii din cadrul birocrățiilor, inclusiv sistemele de instruire și sănătate. Mai important încă pentru angajații calificați, și mai ales pentru nivelurile lor superioare, este un alt efect care, ca incident al relației capitaliste de muncă, scade valoarea intrinsecă a muncii. Voința de a munci este afectată. Aceasta este, de asemenea, una dintre valorile morale care sunt decisive în succesul muncii. Pentru muncitorii necalificați, este mai puțin important dacă există sau nu există un impuls interior real pentru muncă. Pentru a stăpâni performanțele monotone pe care acești muncitori trebuie să le aducă în industrie, un stimulent suficient provine din dorința de a trăi și din chinurile foametei. Antreprenorul prins într-o astfel de afacere ajunge să simtă efectele malefice ale corobiei mai repede decât angajații săi în timp ce se străduiește să dirijeze diversele operațiuni ale firmei.

Efectul este și mai izbitor în cazul celor mai calificate grupuri de lucrători industriali calificați. Munca care urmează să fie îndeplinită de acești oameni este de un caracter asemănător cu cel al meșterului, al maestrului, al artizanului sau a artistului; nu de puține ori cere o îndemânare și o agilitate mentală care o depășește pe aceasta din urmă. Pentru operațiuni de acest fel, plăcerea muncitorului în sarcina sa nu este o chestiune de indiferență. Antreprenorul, managerii corporațiilor sau reprezentanții statului, spre deosebire de maestrul meșteșugar, nu mai participă personal la detaliile execuției. Aceasta nu se întâmplă în niciun caz pentru că modul de executare a acestora nu mai are o importanță ci din cauza dimensiunii mari a întreprinderii și a naturii achizitive a muncii așa cum este aceasta angajată

UNIUNEA EUROPEANĂ

de angajator. Pentru că numărul de activități combinate în aceste sectoare mari a crescut atât de enorm, antreprenorul trebuie să-și limiteze atenția personală la cele mai vitale sarcini de supraveghere și control. Toate celelalte îndatoriri trebuie să le delege altor persoane, a căror muncă a fost de asemenea angajată achizitiv, presupunând neapărat că aceștia vor aplica tot interesul unui proprietar. Contractul salarial pe care îl încheie cu acești oameni este, de fapt, dacă nu de drept, întotdeauna un contract de parteneriat. Sunt parteneri subordonați. Cu toate acestea, funcțiile lor sunt de o importanță atât de vastă încât devotamentul nelimitat al unui partener nu ar trebui să lipsească niciodată din serviciile lor. Atunci când antreprenorul vorbește despre ei ca pe colegii săi de muncă, așa cum este de obicei să facă în ocazii când sentimentul exaltat sugerează cuvântul potrivit la momentul potrivit, el dă o expresie adecvată relației acestor oameni cu el însuși și cu planurile sale. Materialele și instrumentele pe care le folosește antreprenorul permit extragerea întregului conținut util al acestora. Nu trebuie să ofere o cooperare vie; sunt ajutoare materiale pentru producție. Dar acele ființe umane care sunt chemate pentru orice serviciu superior trebuie să dea mai mult. Dacă vor să renunțe la ceea ce este mai bun și ceea ce le cere relația socială fundamentală, ei trebuie să-și dea bunăvoința. Dorința de a munci apare în parte din stimuli motorii care incită la acțiune. Oamenii sunt în mod plăcut conștienți de acest stimul în bucuria muncii. În parte, voința provine din anticiparea succesului la care se speră că va participa efortul, de exemplu din dorința de realizare. Bucuria muncii poate continua chiar și atunci când efortul este muncă salariată, trebuie doar să se aibă grijă că stimularea motrică să nu fie epuizată de oboseală. Bucuria realizării nu poate fi menținută decât atunci când raportul de muncă este astfel reglementat încât angajatul să-și asigure răsplata deplină a muncii sale. Doctrina clasică a recunoscut pe deplin acest lucru în cazul serviciilor oamenilor de afaceri independenți. Argumentul său decisiv pentru libertatea de dobândire a fost că libertatea induce cea mai mare tensiune a voinței de a lucra, deoarece libertatea este cea care promite răsplata maximă. Acest argument nu se aplică oricărui serviciu pentru un salariu care necesită o adevărată voință de muncă? Contractele pe care marele întreprinzător le încheie cu angajații săi superiori sunt "trase" în acest spirit. Ele sunt obligatorii pentru perioade considerabile de timp. De regulă, relația de muncă este chiar presupusă a fi una permanentă. Sunt introduse articole care să asigure viitorul acestor angajați și, într-o măsură, pe cel al familiilor acestora. Din când în când li se acordă în mod expres acțiunile din câștigul net; sau se pot simți în mod rezonabil siguri că astfel de acțiuni le vor fi creditate într-o anumită măsură. În orice caz, compensațiile lor sunt stabilite la cifre atât de substanțiale încât se simte că interesul lor se armonizează cu cel al angajatorului lor. În cazul muncii salariate propriu-zise, s-a recurs la diferite metode. Au fost concepute sisteme de salarizare, cum ar fi munca la bucată, la normă de timp, munca prin contract și bonusurile, care sunt menite să ajusteze salariul cât mai exact posibil la efortul individului. Angajarea în sine poate fi încetată prin notificare. În interesul ambelor părți, astfel de notificări sunt limitate de lege la cele mai scurte perioade. Dar ordinea efectivă nu este, de regulă, de acord cu ordinea juridică. De fapt, de cele mai multe ori angajările durează perioade lungi. Tradiția relațiilor cordiale între antreprenor și muncitorii săi nu a dispărut în niciun caz peste tot. Prin toate conflictele, interrelația propriu-zisă a intereselor a susținut o armonie tolerabilă între cele două părți, o armonie care se solidifică și prin respectul pe care muncitorul nu poate decât să îl întrețină pentru puterea antreprenorului, iar acesta din urmă pentru puterea muncii angajate. Între antreprenorii bine intenționați, există un spirit patriarhal care se extinde dincolo de limitele obligației legale. Poate fi acceptată ca satisfăcătoare o condiție de drept care este suportabilă doar pentru că condiția actuală este, de regulă, mai favorabilă decât cea pe care legea a decretat-o, dacă nu intervin alte condiții care perturbă atât de frecvent mersul evenimentelor cu pierderi mari pentru ambele părți. Aceasta arată că echilibrul final al ordinii juridice nu a fost încă "setat" pentru dreptate și nu ar trebui să tragem cea mai proastă concluzie sugerând că antreprenorii, dorind să evite conflictul cu muncitorii calificați organizați, și-au propus în mod conștient planuri de a degrada treptat munca achizitivă și făcând-o inaptă pentru orice altceva decât operațiuni mecanice, pentru ca să existe doar muncitori neorganizați cu cea mai mică putere de rezistență pe care să-l

UNIUNEA EUROPEANĂ

angajeze. Dar este cu siguranță evident că întreruperile și costurile constant repetate ale conflictelor de muncă cu suspendarea forțată a operațiunilor fac incursiuni în randamentul și valoarea forței de muncă. Acest lucru se aplică nu numai serviciilor prestate de muncitorii salariați, ci și de către antreprenori înșiși. Este la fel de evident că, în conformitate cu legea actuală, puterea latentă deplină chiar și a lucrătorului bine plătit și bine întreținut nu este chemată să se afirme în îndeplinirea sarcinilor sale în calitate de angajat. Întregul randament potențial al eforturilor sale nu se materializează și nici nu se eliberează întreaga valoare din munca sa pentru binele societății, deoarece voința de muncă din toată inima și loială nu a fost chemată în acțiune. Loialitatea și devotamentul nu sunt de vânzare în piața muncii cu un preaviz de două săptămâni.

Numărul celor care sunt chemați să îndeplinească îndatoririle de proprietar în marile întreprinderi industriale, tehnologice sau birocratice ale zilelor noastre (de ex. Manageri de toate felurile), fără a avea atașate și interesele de "proprietate", a devenit prea mare. Dorința de muncă a fost mult sporită de rafinarea contractelor la bucată (de ex. angajarea pentru proiecte specifice de scurtă durată), muncă în regie proprie (de ex. subcontractare), acorduri speciale și prime, în măsura în care muncitorii sunt stimulați de acestea să depună eforturi sporite pentru a-și crește productivitatea și, odată cu aceasta, și salariul de randament. Cu toate acestea, indiferent cât de departe ar putea fi duse astfel de perfecționări, ele nu vor depăși incongruența poziției muncitorului instruit în sectoare de mare anvergură, care stă ascunsă în faptul că sarcinile unui proprietar le sunt delegate, în timp ce poziția lor nu este cea a unui proprietar. Chiar dacă ei își îmbunătățesc poziția în așa fel încât să li se plătească efectiv salariul de randament care le poate fi atribuit în aceste forme, ei tot nu vor fi plătiți conform productivității depline care ar fi atinsă de un grup de muncitori care formează "corp, inimă și suflet" cu antreprenorul, așa cum se presupune în teoria economiei simple. Baza atribuirii randamentului este întotdeauna prea îngustă atunci când grupul muncitorilor se deosebește de antreprenor și nu este în acord cu voința și pofta de a contribui cu orice efort, deplină vigoare, forță și simpatie economică. Formele avansate de partajare a profitului dau rezultate puțin mai diferite. Primele nu numai că îmbunătățesc condițiile lucrătorilor ca atare, dar conferă unui grup de elită de muncitori o parte din poziția antreprenorului. Pentru unii dintre ei acest lucru poate fi "ecranizat" într-o promovare în biroul antreprenorului propriu-zis, fără a afecta câtuși de puțin autoritatea conducerii antreprenorului. Este posibil ca în această direcție să se găsească metode care să reconstruiască organizarea marilor industrii într-un mod satisfăcător pentru toți cei implicați. Acesta poate fi un semn că scopul lor se va schimba atunci când atenția lor nu va mai fi centrată pe conflict.

Organizațiile muncii s-au preocupat la fel de mult de problema determinării adecvate a condițiilor de muncă, cât și de cea a salariului. Legislația protectoare a statului s-a limitat până acum aproape exclusiv la protejarea împotriva condițiilor opresive. În consecință, a limitat orele de muncă. De asemenea, a cerut prevederi adecvate pentru a proteja viața și sănătatea lucrătorilor. În asigurările sociale, a fost recunoscută sarcina de a asigura imunitatea pentru viitoarele cazuri de pierdere a timpului de muncă din cauza bolii sau accidentului. O astfel de legislație a prevăzut formarea de fonduri de rezervă în acest scop și a acordat subvenții corespunzătoare. Judecata istorică poate fi transmisă asupra relațiilor actuale de muncă numai atunci când evoluția lor viitoare aruncă lumină asupra rezultatelor la care conduc. Dacă epoca noastră s-ar dovedi a fi tranziția necesară către o asigurare rațională și umană pentru populația în exces, care nu a putut fi îngrijită în vremuri mai vechi, atunci elogiile acordate astăzi asupra realizărilor sale tehnice și tehnologice ar fi în sfârșit meritate. Totuși, dacă societatea ar trebui să fie sfâșiată astfel încât doar o mică clasă cu bogăție enormă să rămână în contrast cu o masă proletariană în timp ce clasa de mijloc a dispărut, sau chiar dacă statutul actual ar trebui doar să rămână neschimbat, atunci mult lăudata epocă a economiei de piață și a impersonalității tehnologice și birocratice și a organizării politice care le susține vor fi condamnate ca instrumentele care au dus la sfârșitul culturii umane. Deocamdată, reținem cuvintele lui Wilhelm Foerster ca un avertisment: „societatea

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

modernă din punct de vedere intelectual și moral este în egală măsură împotriva forțelor materiale enorme pe care le-a dezlănțuit prin știința și artele sale tehnice”.

PIAȚA ȘI DEMOCRAȚIA – ORDINE ȘI ORDONARE

Conform Legii 219/2015

Economia socială se bazează pe următoarele principii:

a) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;

b) solidaritate și responsabilitate colectivă;

c) convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;

d) control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;

e) caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;

f) personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independență față de autoritățile publice;

g) alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.

Dacă întreprinderea socială ar fi un sat sau un oraș, acolo s-ar muta aproape toată lumea. Și mai pare că dacă ar putea fi pusă în practică respectând toate dezideratele de mai sus, ar fi un stat mult mai bun decât cel actual, decât oricare stat actual.

Există o abordare anecdotică a descrierii modului în care cetățenii mai pot declara că trăiesc într-o democrație contemporană : este mai probabil să mori în drum spre secția de votare decât ca votul tău să schimbe rezultatul oricăror alegeri naționale.

În acest sens, un lucru este să spui că este rațional să nu votezi, dar este cu totul altceva să concluzionezi că nu există niciun motiv să participi la politică. De prea multe ori auzim oameni spunând: „Nu-mi pasă de politică”. Credem că ambele atitudini – că este rațional să nu se voteze și, în plus, că politica nu contează – sunt exprimate mai des astăzi decât în trecut, nu doar în ceea ce privește politica, ci și în majoritatea problemelor vieții sociale și culturale. Acest proiect nu este despre vot. Suntem preocupați de acest tip de atitudini care adesea par prezente în discuțiile cu oamenii obișnuiți tot timpul. Un lucru ar fi să argumentăm că oamenii pot face diferențe semnificative la alegerile locale sau că participarea în politică este în general o posibilitate, dar ceea ce este mai îngrijorător este dizolvarea prea comună cu participarea și exprimarea civică, politică, socială și culturală. Există o presupunere aici despre concepția modernă a rațiunii și obligațiile noastre. Ce este în această formă de raționament care încheie respectul față de non-acțiune în viața publică? În mod clar, se bazează pe prudență, interes personal sau egoism, dar este mai mult decât atât? Așa credem. Se pare că lipsește ceva în definiția noastră a rațiunii, care să ne permită să ajungem la concluzia că ar trebui să ne pese de politică în general, că nu ar trebui să ne preocupăm doar de noi înșine și de ai noștri. Este încă o presiune culturală de a nu ne exprima credința. Nu încercăm, în acest proiect, să oferim nici un răspuns pentru rezolvarea acestor probleme, dar acest proiect este menit să lumineze natura acestei atitudini culturale predominante pe care am numit-o narcisism cultural.

În Politica lui Aristotel, cetățenia este definită ca un parteneriat de oameni angajați să lucreze în numele polis-ului. Mai mult decât un pachet de drepturi care aparțin celor care sunt născuți sau naturalizați într-o comunitate, cetățenia

UNIUNEA EUROPEANĂ

necesită ceva din partea noastră. În special, necesită deliberare – practica unei discuții măsurate și raționale cu cetățenii asupra celor mai importante chestiuni ale zilei despre natura binelui și a răului, dreptatea și nedreptatea, manifestarea binelui și răului.

Dacă Aristotel are dreptate în definiția sa, cetățenia este într-adevăr o chemare înaltă. Cere o viață de acțiune cu alții pentru ceva ce se află dincolo de lumile noastre private, nu o viață de acceptare pasivă față de status quo. Având în vedere acest standard ridicat, întrebarea devine următoarea: „Cum ne descurcăm, ca cetățeni, în politica și administrația contemporană? Care este indicele cetățeniei la noi, dacă se poate măsura așa ceva?” În urma examinării, susținem că cetățenia, în special practica deliberării, este la un nivel scăzut în viața noastră politică și administrativă – este în punctul în care însăși umanitatea noastră ar putea fi în declin.

Primul loc de căutare a politicii deliberative este în Parlament. Cu toate acestea, când arunci chiar și o privire superficială acestei instituții cândva respectate, vezi un corp de aleși alergic la orice se apropie de idealul aristotelic. De exemplu, luați în considerare tendința pe termen lung a acceptării și apatiei Parlamentului față de ramura executivă. Începând cu perioada postcomunistă, Parlamentul și-a dat seama că o țară și o economie contemporană vor fi din ce în ce mai greu de guvernat. De asemenea, a realizat că deciziile sensibile din punct de vedere politic ar putea fi transmise experților apolitici din burocrație, ceea ce i-ar proteja pe membrii Parlamentului de o uzură și retragere politică; acest lucru însemna că procesul de deliberare publică și privată în sălile comisiilor și din plen poate fi abandonat și ar fi încredințat funcționarilor publici de carieră care nu au nici o nevoie sau cerință de a delibera deloc, fiind suficiente invocarea legii și științei, adică rețeta acoperirii expertizei burocratice.

Doar că toate preocupările mai sus menționate trebuia doar să fie informate de știință și sancționate de lege, dar decizia cu privire la fiecare ar fi trebuit să vină doar la sfârșitul unui proces deliberativ. Ideea mai generală este că respectul nostru față de burocrație și știință merg mână în mână; încrederea în oricare dintre acestea ar trebui să completeze munca necesară de deliberare, să nu o scurtcircuiteze sau să o înlocuiască niciodată.

Poate cea mai importantă observație pe scară largă este că membrii Parlamentului, la fel ca atât de mulți indivizi din cultura noastră, folosesc instituția ca platformă pentru a-și construi brandul personal și nu ca un loc unde poate fi promovat un parteneriat deliberativ cu colegii lor. În schimb, la fel ca influencer-ii Instagram care caută faima în cultura mai largă, membrii Parlamentului caută să-și depășească instituția și partidul făcându-și un nume pentru a-și construi marca personală, ego-ul și mândria și, eventual, câștigând o funcție superioară. Ei folosesc Parlamentul ca o trambulină personală, nu un atelier care premiază anonimatul. Ceea ce se pierde este angajamentul de a cântări în mod colectiv meritele punctelor de vedere concurente asupra celor mai importante probleme ale zilei, un angajament pentru acomodare, cooperare, discuții de dragul țării și devotamentul față de practica de deliberare câștigată cu greu.

Renunțarea la deliberare a început cu Parlamentul, dar cu siguranță nu s-a terminat acolo. Aceeași situație se “prelinge” în așa-numita administrație locală, adică mini-parlamente regionale și locale, cu o capcană și mai formidabilă. Față de Parlament, unde cei care deliberază sunt teoretic aleși de cetățeni, în administrația publică locală atât executivul cât și organele deliberative (de ex. Consiliile locale) sunt alese de cetățeni. În aceste condiții, dincolo de atribuțiile legale, legitimitatea de a fi ales este împărțită, astfel încât se mai deschide un front de luptă local între opțiuni și/sau ori/ori, în ambele variante rolul deliberativ este desuet și chiar destinat perimării, în primul caz fiind asigurată “liniștea”, în al doilea caz “circul”. Pentru că aproape toată politica între sesiunile de vot de astăzi este națională (și nu locală), politica de stat și cea locală suferă de aceeași boală. De ce s-ar comporta altfel, având în vedere percepția lor asupra lumii? După cum a spus un oficial de partid, “ceilalți” nu sunt prietenii noștri, ci doar membri ai

UNIUNEA EUROPEANĂ

unui alt partid care doresc să ne distrugă țara și fundamentul a ceea ce suntem. Nici un parteneriat de deliberare nu este pe masă ca opțiune atunci când “dușmanii” sunt de cealaltă parte. Distrugerea completă poate fi singurul scop atunci când supraviețuirea politică însăși este în joc.

Principala noastră diviziune de astăzi este de bază – nu este o diferență de politică, mai degrabă un antagonism purtat din identitate este politica timpului nostru, un sentiment visceral cu care cei de cealaltă parte nu pot fi niciodată argumentați. Cum poți delibera cu cealaltă parte despre natura binelui și a răului când cealaltă parte este decretată de fapt rea, de fiecare parte? Deliberarea în acest mediu este într-adevăr un lucru ridicol de contemplat.

În cele din urmă, putem aborda o perspectivă mai filozofică. Abordăm orice problemă majoră a zilei, cum ar fi războiul, economia și/sau seceta, epidemiile și ne punem această întrebare: este posibil să avem o discuție de fond cu concetățeni-parteneri despre meritele pozițiilor în joc pe aceste subiecte? Din cauza domniei emotivismului, sau concepția conform căreia pozițiile politice morale nu sunt altceva decât simple preferințe, aceste dezbateri nu pot avea loc astăzi. Dacă spui că ești pacifist în loc de teoretician al războiului drept, capitalist laissez-faire în loc de redistribuționist, ai putea la fel de bine să spui că preferi înghețata de ciocolată în locul celei cu vanilie; statutul tuturor afirmațiilor politice, morale, comunitare sau al preferințelor privind înghețata este identic. Cetățenii sunt reduși la maximizatori de preferințe, dezbaterile sunt înlocuite cu un protest cu autocolante, iar piața noastră publică deliberativă este transformată într-o dugheană cu înghețată. Ideea că cetățenii sunt cei care se asociază cu ceilalți pentru a dezbate justiția și nedreptatea în numele polis-ului este o propunere imposibilă, de-a dreptul ilară.

Sunt unii care susțin că deliberarea este un ideal naiv, cel puțin pentru marea majoritate dintre noi, care nu vom ocupa niciodată funcții politice. Cei care spun acest lucru susțin că educația civică ar trebui să constea în principal în formarea viitorilor alegători în sarcina de a-i selecta în mod responsabil pe cei care au luxul de a se angaja într-o deliberare reală. Chiar dacă este corect, ce se întâmplă atunci când organismele noastre reprezentative nu se mai implică în deliberarea care se presupune că este dincolo de puterea plebeilor? Nu ar trebui să fim conduși cu toții în procesul deliberativ, chiar dacă nu trebuie să fim noi înșine cei care participă la el? Nu suntem trași de liderii noștri în mlaștina anti-deliberativă a construirii platformelor, a urii inamicilor politici și a protestelor privind preferințele în fața faptului că elitele noastre practică în mod regulat această abordare? Și, ca să întoarcem puțin situația, nu suntem noi complici la toate dacă tolerăm genul acesta de lucruri de la concetățenii noștri în funcții de conducere?

Răspunsul aici ar trebui să fie suficient de clar. Dacă chiar și o parte dintre acestea se apropie de adevăr, implicația tristă este că foarte puțini dintre noi ne angajăm în îndatoririle de cetățeni chiar dacă teoretic ne bucurăm de drepturile care vin din deținerea statutului. Ceea ce este mai rău este că însăși umanitatea noastră poate fi și ea în balanță. Părerea lui Aristotel a fost că natura umană își poate realiza scopul în societate doar în viața politică, într-o viață de deliberare în care ne asociem cu concetățenii noștri pentru a ne folosi rațiunea și limbajul pentru a dezbate marile probleme ale zilei. Dacă o ființă umană este lăcomă, dar nu generoasă, lașă, dar nu curajoasă și impulsivă, dar nu temperată, atunci nu este deloc o ființă umană. Putem spune același lucru, cu Aristotel, că o cultură politică indiferentă și chiar opusă deliberării amenință de fapt persoana umană? Asta pare să fie ceea ce este pe linie în societatea noastră contemporană.

Dar nu este singura personificare, am putea la fel de bine să spunem că deja am trecut pragul machiavelismului birocratic sau al psihopatiei tehnologice.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Oamenii sunt în mod natural interesați de ei înșiși, își dezvoltă încrederea în sine și absorbția de sine. Dar dacă acestea depășesc ceea ce unii psihologi numesc narcisism sănătos, nu mai avem puterea și capacitatea de a crea acele punți de legătură între oameni care se numesc relații interumane, iar dependența se manifestă prin instrumentalizarea acestor punți de legătură și pietrificarea oricărei interacțiuni. Nu mai suntem oameni unii pentru ceilalți, ci obiecte. Iar rolul unui obiect este să-l utilizezi când corespunde scopurilor personale și să te debarasezi de el sau să-l distrugi când nu mai este necesar sau te incomodează.

Totodată, în timp ce oamenii devin obiecte, obiectele la rândul lor, devin oameni. Oamenii își pierd încet umanitatea, iar în lipsa comunităților, guvernul și administrația birocratică abandonează funcțiile sociale și de bunăstare. „Piețele” devin noul referent de care ar trebui să le pese și să-și facă griji, ca și cum aceste piețe ar fi ceva viu. Piețele, deși sunt lucruri lipsite de viață, capătă un suflet și un caracter în discursul neoliberal. Se poate observa un fenomen interesant în discursul oficial guvernamental, reprodus în mod loial de mass-media mainstream: o încercare continuă de a atribui proprietăți umane piețelor. „Piața” ca substantiv, subiect sau obiect, este proiectată ca autoritate supremă, mai presus și dincolo de toată lumea, entitatea care ar trebui să fie păstrată fericită și satisfăcută. Antropomorfismul pieței este ilustrat atunci când „piețele” sunt folosite în mass-media în propoziții precum „piețele au arătat satisfacție astăzi” sau „piața se luptă” și „trebuie să convingem piețele” „ar trebui să liniștim piețele” sau „hai să așteptăm și să vedem cum răspund piețele”. În timp ce aceste piețe rămân obscure, vagi și nedefinite în mintea colectivă, în momentul în care lucrurile scapă de sub control, nu există într-adevăr nici o entitate instituțională concretă care să-și asume responsabilitatea, nici măcar statul. „Reacțiile” pieței invizibile conferă legitimitate „sacrificiilor umane”, deoarece toate „sentimentele pieței” depind de măsurile de austeritate antisocială crescânde care relegă o mare parte a populației productive ca redundantă sau reziduală. Cel mai “sinistru” exemplu de piață din punct de vedere moral este așa numita “piața muncii”. Toți știm într-un mod euristic și empiric la ce se referă piața muncii, este un termen pe care l-am auzit de atâtea ori încât am ajuns să nu-i mai căutam etimologia, decum să-i consacram un minut de gândire. Am spus “sinistru” pentru că deși este folosit uzual și normalizat în vocabular, senzația viscerală pe care o are orice persoană concretă care “trebuie să intre pe piața muncii” nu poate fi ignorată. Mai precis ce se vinde pe piața muncii și ce se cumpără pe piața muncii? Sunt unul și același lucru? Dacă înainte am abordat munca ca acțiune care leagă individual de societate, iar acum privim piața muncii din punct de vedere tranzacțional, vom vedea o deosebire fundamentală față de ceea ce se tranzacționează pe alte piețe. Dacă ne uităm mai atent la ceea ce se vinde pe piața muncii, vom descoperi cel puțin 3 elemente universale: Abilități/competențe/talent individual, containerul corporal și timpul. Abilitățile/competențele/talentul sunt referite sub denumirea de capital uman (capitalizare a uzurii corporale și a timpului investite deja de o persoană pentru a le atinge). Containerul corporal (disponibilitatea fizică a organismului uman – corp și minte) sunt pe de o parte magazia permanentă al capitalului uman (care la rândul ei trebuie întreținută și reînnoită), dar și manifestarea fizică a capitalului uman (atribute fizice, potențial de interacțiune, forță, îndemânare, etc.). Timpul este, ei bine, timp. Toate felurile de muncă au într-un fel sau altul o componentă temporală, adică în mod axiomatic necesită timp pentru a putea fi performată. Abilitățile/talentul sunt capitalizate, adică nu se consumă după fiecare ciclu, ci putem vorbi de o uzură a acestora sau de o creștere a lor urmare a prestării repetate. Containerul corporal are o componentă capitalizată (corpul) și o componentă operațională (consumul) care trebuie reînnoită sau cel puțin întreținută. În cazul timpului putem vorbi doar de consum, timpul pe care-l petrece salariatul prestând munca nu mai pot fi recuperate, este consumat integral. Practic salariatul își “vinde” timpul și “închiriază” capitalul uman pe care-l deține, adică abilitățile/competențele. Munca fizică are o componentă temporală mult mai evidentă și explicită, iar în cazul muncii fizice necalificate componenta capitalizată se reduce într-o măsură mult mai mare la potențialul cinetic al corpului. Având în vedere că potențialul cinetic al corpului poate fi aproximat pentru majoritatea oamenilor având în vedere doar câteva variabile (vârsta, sex, înălțime, greutate) se conturează un gen de standardizare umană

UNIUNEA EUROPEANĂ

care este concatenat pe piața muncii cu cererea. Din nou piața este personificată iar oamenii, care intră pe această piață cu toată persoana lor, se obiectivează.

Dincolo de toată mitologia despre autoreglare și naturațea unui tărâm extrem de economic, piețele reale nu sunt cu siguranță oameni și sunt extrem de politice. Ele sunt constituite din sisteme de reguli și reglementări elaborate și aplicate atât de agențiile de stat, cât și de cele nestatale, inclusiv de însăși actorii pieței. Piețele sunt complexe, de obicei legate de o gamă largă de alte piețe și sunt, de asemenea, încorporate într-o gamă largă de alte relații sociale în cele din urmă, sunt instabile în mod inerent, din natura concurenței și competiției. Mai important, cu cât piețelor li se atribuie mai multe calități umane, cu atât mai mulți oameni reali sunt jefuiți de propria substanță umană. Se pare că sistemul trebuie să dezumanizeze oamenii pentru a umaniza piața și apoi, eventual, să-i reumanizeze în noua societate de piață, ca un nou tip de oameni jefuiți de orice simț al agenției: individul devine un număr, se transformă într-un lucru, o piesă într-un angrenaj la care participă. Dar doar pentru că nu există o autoritate fățișă, pentru că nu este forțat să se supună, individul are iluzia că acționează voluntar, că urmează doar autoritatea rațională. Cine poate să nu asculte de o autoritate rezonabilă? Cine poate să nu asculte când nici măcar nu este conștient că se supune? Aici trebuie să înțelegem că supunerea și neascultarea se află într-o relație dialectică, așa cum este ilustrat, de exemplu, în mitul Antigonei: nesupunându-se legilor inumane ale statului, ea a respectat legile umanității.

În aceste condiții mai este speranța unui concept care este indisolubil legat de agenția umană, ca de ex. capacitate de a se elibera de ceea ce pare rețeaua fatală de circumstanțe pe care tot agenția umană le-a creat ? Aceasta nu este nici poziția optimiștilor, nici a pesimiștilor, ci a radicalilor care au o încredere rațională în capacitatea omului de a evita catastrofa supremă. Acest radicalism umanist merge la rădăcini și deci la cauze; ea caută să elibereze omul de lanțurile iluziilor. Ceea ce este important și valoros în acest tip de speranță (contrară gândirii magice a copiilor) este că nu se referă un concept care descrie vag ce înseamnă a gândi pozitiv. Este un construct organic, bazat pe dialectica dintre social și individ, condițiile materiale și aspirațiile sociale. Speranța este un paradox. Nu este nici un reformism somnolent, nici o formă de pseudo-aventurism. Nu este o speranță pasivă care se supune interdicțiilor și doar așteaptă să fie lăsată într-o stare mai bună. Nu este speranța timpului, nici închinarea viitorului; nu cere o prelungire a timpului pentru ceea ce se poate întâmpla. Această speranță nu există fără intervenția umană, iar așteptarea pasivă este o formă de disperare mascată și incapacitate. A avea acest tip de speranță înseamnă a înceta să mai fii doar observator. Facem parte din situațiile pe care le observăm, suntem angajați și credința noastră este înrădăcinată în relația noastră cu situația, este un amestec de cunoaștere și participare. Optimismul este o formă înstrăinată de credință, pesimismul o formă înstrăinată de disperare. Optimiștii pe de o parte sunt cei care cred în dogma progresului continuu. Ei consideră actuala crimă umanitară ca un pas necesar către progres și identifică realizările umane cu realizările economice, libertatea umană cu libertatea de constrângere, de libertatea statului și a piețelor de a reglementa după cum doresc și nu se îngrijorează prea mult de costurile sociale pentru că „văd” o societate mai bună ieșind din haos. Ei sunt de fapt incapabili să-și vadă supunerea la propria lor distrugere ca parte a „poveștii de succes” în limbajul pieței, sau bune practici, limbajul birocratic. Pe de altă parte, avem pesimiștii care consideră că soarta acestei țări și a umanității, în general, nu îi preocupă câtuși de puțin. Ei nu simt disperarea pentru că le-ar afecta viața cvasi-comfortabilă, devin cinici pentru a rămâne strâns închiși în apatia și inerția lor. În timp ce pesimismul oamenilor este destinat în mare măsură pentru a-i proteja pe pesimiști de orice cerere interioară de a face ceva (conștiința, bat-o vina), proiectând ideea că nu se poate face nimic, optimiștii se apără de aceeași conștiință interioară convingându-se că oricum totul se mișcă în direcția corectă, deci nu trebuie făcut nimic. În mod clar, ambele poziții sunt în mod inerent problematice, deoarece, în esență, nu mută oamenii în poziții de subiectivitate în care ar putea interveni în starea actuală a lucrurilor.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Realitatea sumbră și felul în care aceasta este construită discursiv îi împiedică să gândească în afara ordinii neoliberale impuse. Nemulțumirea, nefericirea și disperarea continuă, ca o condiție negativă generalizată, nu au insuflat dorința de noi direcții, de reorientare a ideilor, de reînnoire a valorilor, de a pune capăt dezumanizării și așa mai departe într-un mod colectiv. Dar capacitatea de a nu asculta în mod conștient și de a umple conceptul de speranță cu un proiect politic real și fezabil, chiar și la nivel local sunt două imperative foarte importante. În timp ce în contexte de criză acută oamenii dezvoltă adesea furie, furia nu este o reacție automată la mizerie și suferință ca atare, mai ales la cea sistemică, respectiv nu apare în toate condițiile dezumanizante în mod implicit. Numai acolo unde există motive de îndoială că condițiile ar putea fi schimbate și nu sunt, apare furia. Numai când simțul dreptății ne este jignit reacționăm cu furie. În articularea unui proiect politic și a unei narațiuni împotriva necrofiliei sociale este nevoie de a trece dincolo de dihotomia pesimist/optimist și de a pune în centru gândirea critică și radicală care, atunci când este amestecată cu cea mai prețioasă calitate cu care este înzestrat omul - dragostea de viață, va da roade. În loc să se limiteze la reformarea sau modificarea situației actuale, oamenii trebuie să se străduiască să-și imagineze ceea ce nu este dar poate să fie, să-și dorească și să muncească din greu pentru ca acest lucru să se întâmple. Neascultarea cu un conținut politic clar poate funcționa la multe niveluri ale vieții publice pentru că nu este în primul rând o atitudine îndreptată împotriva a ceva, ci pentru ceva: pentru capacitatea omului de a vedea, de a spune ceea ce vede și de a refuza să spună și să susțină ceea ce nu vede. Pentru a face acest lucru nu trebuie să fie agresiv sau rebel; ci doar să fie pe deplin rațional și dispus să-și asume responsabilitatea de a deschide ochii celor care sunt pe jumătate adormiți. Este important ca oamenii nu numai să simtă suferința, ci și să o înțeleagă, să-i identifice sursele și să poată recunoaște că există moduri în care acest lucru s-ar putea schimba dacă speranța dobândește sens, conținut și acțiuni. Mai precis înseamnă a îndrăzni, a gândi de ce este de neconceput, dar totuși a acționa în limitele posibilului realist. Această speranță nu este pasivă și nu este răbdătoare; dimpotrivă, este nerăbdătoare și activă, căutând orice posibilitate de acțiune în sfera posibilităților reale.

BIROCRAȚIA ȘI TEHNOLOGIA – ordine prin algoritm și executare

Toată lumea se plânge de birocrație, nimănui nu pare să-i placă foarte mult birocrația – totuși, cumva, se pare că întotdeauna ne alegem cu și mai multă. Experiența de a funcționa într-un sistem de reguli și reglementări oficializate, sub ierarhii de oficiali impersonali, pentru mulți dintre noi în cea mai mare parte a timpului, iar pentru câțiva dintre noi cel puțin o parte din timp – are un fel de atracție ascunsă.

Acest aparent paradox - că politicile guvernamentale care intenționează să reducă interferența guvernului în economie și viața socială ajung de fapt să producă mai multe reglementări, mai mulți birocrați și mai multă poliție - poate fi observat atât de regulat încât cred că suntem îndreptățiți să o tratăm ca pe o lege sociologică generală. Orice reformă economică sau socială, orice inițiativă guvernamentală menită să reducă birocrația și să promoveze forțele pieței va avea ca efect final creșterea numărului total de reglementări, a volumului total de documente și a numărului total de birocrați angajați de guvern. Drept urmare, guvernul și administrațiile sunt văzute în general ca fiind alcătuite din două feluri de oameni: „politicieni”, care sunt impostori și mincinoși, dar care cel puțin ocazional pot fi sancționați prin vot și „birocrații”, care sunt niște elitiști condescendenți aproape imposibil de dezrădăcinat. În populismul contemporan se pare că nu poate exista decât o singură alternativă la „birocrație”, și aceasta este „piața”. Uneori se consideră că acest lucru înseamnă că guvernul ar trebui să fie condus mai mult ca o afacere, dar în același timp pierdem din vedere că marile afaceri sunt mașinării birocratice. Uneori se consideră că ar trebui pur și simplu să dăm birocrații la o parte și să

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

lăsăm piața să-și urmeze cursul. „Democrația” a ajuns astfel să însemne piața, iar „birocrăția”, la rândul său, amestecul guvernului în piață; și asta este cam ceea ce cuvântul continuă să însemne până în ziua de azi. Dar birocrația nu se face doar indispensabilă guvernanților, ci deține un adevărat atractiv și pentru cei pe care îi administrează. Cea mai simplă explicație pentru apelul procedurilor birocratice constă în impersonalitatea lor. Relațiile reci, impersonale, birocratice seamănă mult cu tranzacțiile cu numerar și ambele oferă avantaje și dezavantaje similare. Pe de o parte, sunt fără suflet. Pe de altă parte, ele sunt simple, previzibile și, în limita anumitor parametri, cel puțin, tratează pe toată lumea mai mult sau mai puțin la fel. Și oricum, cine își dorește cu adevărat să trăiască într-o lume în care totul este suflet? Birocrația oferă cel puțin posibilitatea de a trata alte ființe umane în moduri care să nu solicite niciuna dintre părți să se angajeze în toate acele forme complexe și epuizante de muncă interpretativă cu privire la o interacțiune personală. Pur și simplu te prezinți la ghișeu și nu trebuie să-ți faci griji cu privire la ceea ce crede casiera despre cum o tratezi ca pe un obiect pus acolo să scaneze produse, și poți, de asemenea, să scoți cartea de identitate fără a fi nevoie să explici de ce nu ți-ai plătit impozitele cu reducere. Nu doar că relațiile impersonale pe care birocrațiile le permit sunt convenabile; într-o oarecare măsură, cel puțin, ideile noastre moderne și contemporane de raționalitate, dreptate și, mai ales, libertate, se întemeiază pe ele.

Studiile despre birocrație arată că birocrația nu a apărut ca răspuns la nevoi sociale clar definite. În schimb, birocrații au inventat multe dintre nevoile pe care pretindeau că le satisfac. Ei au mizat pe temerile publice de dezordine, anarhie și haos, au adoptat un jargon deliberat mistificator, au ridiculizat tradițiile populare de auto-ajutor ca fiind înapoiate și neștiințifice și, în acest fel, au creat sau intensificat (nu fără opoziție) o cerere pentru propriile lor servicii. Dovezile autopromovării birocratice nu mai pot fi respinse prin reafirmarea truismului sociologic că societatea modernă implică individul în relații care sunt mult mai complexe decât cele cu care s-au confruntat strămoșii săi. Dependența oamenilor de serviciile birocratice asupra cărora au puțin control (sau deloc, mai degrabă) reprezintă o formă a unui fenomen mai general: erodarea încrederii în sine și a competenței obișnuite prin creșterea corporațiilor gigantice și a statului birocratic care le servește. Corporațiile și statul controlează acum atât de mult din know-how-ul necesar, cât și narativul imaginativ despre societatea de la care decurg toate binecuvântările, în care birocrația este doar un rău necesar, dar care nu coincide cu experiența de zi cu zi a cetățeanului. Noul paternalism a înlocuit dependența personală nu cu raționalitatea și imparțialitatea birocratică, ci cu o nouă formă de dependență birocratică, care reprezintă de fapt dependența individului de o formă de organizație, a cetățeanului de stat, a angajatului de angajator și a părintelui de profesioniștii care-l asistă în creșterea copiilor. Consensul competenței birocratice a luat ființă prin reducerea cetățeanului necertificat sau neautorizat la incompetență. Pe măsură ce justiția retributivă face loc dreptății terapeutice, ceea ce a început ca un protest împotriva simplificării morale se termină prin a distruge însuși simțul responsabilității morale.

Oamenii se nasc ca ființe foarte neajutorate. Supraviețuirea fiecăruia depinde de existența unui mediu de susținere (în primul rând părinții) și a capacității de a învăța pentru a trăi pe cont propriu, ca ființă individuală. Dar această „învățare” nu este o simplă chestiune de transmitere a informațiilor. Oamenilor nu li se pot pur și simplu turna informații în cap; mai degrabă, învățarea este un proces activ în care oamenii construiesc noi înțelegeri ale lumii din jurul lor prin explorare activă, experimentare, discuție și reflecție. Pe scurt: oamenii nu primesc idei, le fac. Totuși, avem încă un model de educație care susține această logică, mai ales dacă luăm în considerare tendințele de hiperstandardizare și de testare cu mize mari. Ne apropiem de momentul prezent ca fiind digital și tehnologic, dar și un moment în care avem nevoie disperată de a ne reconecta cu umanitatea noastră, deoarece ne confruntăm cu provocări din ce în ce mai mari care apar din traiul într-o lume post-industrială, în curs de globalizare.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Prin urmare, considerăm că este imperativ să luăm în considerare modurile în care se poate aborda condiția umană în era digitală, ceea ce permite ca deciziile să continue să fie lăsate, conștient și inconștient, în mâinile privilegiaților care controlează tehnologiile. În ceea ce privește tehnologia, avem de făcut câteva precizări importante. Când ne referim la tehnologie facem o distincție clară între tehnică și tehnologie. Tehnica o înțelegem mai precis ca o augmentare a abilităților și capacităților umane (sau non-umane, de ex. calculul un automobile este tehnică). Un mecanism format din scripeți prin care o persoană poate manevra mai ușor greutatea și volume este tehnică. Un automat de cafea este tehnică. Un televizor sau Iphone este tehnică. Scrisul este tehnologie. Internetul este tehnologie. Baniii sunt o tehnologie. În acest sens, educația în sine apare ca o tehnologie specială născută și crescută din logica tayloristă a revoluției industriale și alimentează înstrăinarea continuă a societății digitale, de consum. O tehnologie are propriul logos, a cărui principal scop este s-o facă indispensabilă. Adesea, ne gândim la tehnologie ca la computere, tehnologii de comunicare, aparate, vehicule și dispozitive mecanice, dar lumea noastră este, de asemenea, plină de tehnologii pe care le considerăm de la sine înțelese, cum ar fi banii - chiar și limba, deși nu este adesea considerată ca atare, este în sine o tehnologie. Când este introdusă într-o cultură, tehnologia nu este în mod inerent nici bună, nici rea și aduce cu ea atât avantaje, cât și dezavantaje. Totuși, folosirea oricărei tehnologii este în mare măsură determinată de structura tehnologiei în sine, iar odată introduse într-o cultură, tehnologiile vor avea un efect de modelare, chiar dacă culturile modelează adoptarea și utilizări ale tehnologiilor. De exemplu, dacă luăm în considerare tehnologiile digitale recente, în special tehnologiile bazate pe web, putem începe imediat să vedem cum tehnologia și cultura se influențează recursive, reciproc. Trebuie doar să ne gândim la impactul rețelelor sociale asupra tuturor, de la politică la modă, la educație. Tehnologiile bazate pe web ne-au schimbat limbajul și modurile de a ne exprima și înțelegerea limitelor și timpului acasă/serviciu, privat/public. Într-adevăr, tehnologia, oricare ar fi ea, va avea un impact în lume odată ce va fi introdusă. Și odată ce o tehnologie este admisă, ea își joacă rolul, adică face ceea ce este concepută să facă. În fiecare tehnologie este încorporată o părtinire ideologică, o predispoziție de a influența lumea într-un fel mai degrabă decât în alt fel, de a prețui un lucru în detrimentul altuia, de a amplifica un simț, o abilitate sau o atitudine mai tare decât alta. Și pentru că tehnologiile pe care le proiectăm provin din ideologii, care desigur reflectă moduri specifice de a vedea lumea, unii oameni sunt avantajați de aceste tehnologii, în timp ce alții sunt dezavantajați. Beneficiile și deficitul oricărei noi tehnologii nu sunt distribuite în mod egal, aproape că sunt învingători și învinși. Tehnologiile sunt astfel concepute, finanțate și organizate pentru a tolera practicile care lasă pentru totdeauna în urmă anumite grupuri sau populații. Această interpretare „inegală prin proiectare” ne obligă să reexaminăm tehnologiile printr-o lentilă umanistă, deoarece, dacă i se permite tehnologiei să-și urmeze propria logică, ea va deveni o influență exponențială, amenințând în cele din urmă sistemul structurat a vieții individuale și sociale. Mai mult decât atât, având în vedere viteza vertiginoasă cu care standardizarea tehnologică și digitală s-a extins în ultimul deceniu, credem că ne aflăm într-un moment critic în care această examinare este imperativă.

Mai există un aspect esențial în ceea ce privește tehnologia, respectiv viitorul tehnologic. În prezent, acesta se manifestă preponderent sub egida AI (Artificial Intelligence). Prototipuri de inteligență artificială sunt incorporate încetul cu încetul în viața fiecăruia dintre noi, dar o fracțiune infimezimală dintre cei care o folosim avem capacitatea de a înțelege cum funcționează.

O formă specială de tehnologie sunt banii, desi la prima vedere oamenii nu sunt tentați s-o recunoască ca atare. Baniii au devenit pentru oameni ceea ce este apa pentru pești. Oamenii trăiesc într-un flirt neîncetat cu tranzacțiile monetare care par a fi atât de naturale și înscute pentru noi, așa cum ne putem imagina că un pește înțelege mediul său aquatic. În cazul banilor, dinamica și distincțiile sale sunt obturate sau uitate în timp, complicate și mai mult de faptul că

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

profioniștii din domeniu, economiștii, nu reușesc să definească niciodată ce sunt banii în limbaj comun; ei descriu doar ceea ce fac banii: modul în care joacă rolul unei unități de calcul, depozit al valorii sau mijloc de schimb.

Banii moderni, tipul pe bani care îl folosim astăzi, au fost adoptați într-un moment foarte diferit, cu o viziune asupra lumii diferită și un alt set de priorități și provocări decât avem astăzi. Banii moderni nu sunt un produs al naturii și spre deosebire de monezile antice sau medievale, sunt o construcție umană. Înainte, marea majoritate a oamenilor s-au descurcat fără bani în majoritatea timpului, în timp ce averea reală era obținută în principal prin război, colonizare, căsătorie sau moștenire.

Un obstacol și mai mare în examinarea sistemului nostru de bani se află în locurile în care se află psihicul nostru colectiv: Suntem motivați atât de teama de lipsuri, cât și de lăcomie. Conflictul dintre aceste două forțe conduce la o luptă interioară care exacerbează în continuare punctul orb în ceea ce privește banii, iar banii în sine devin foarte încărcati emoțional.

Există atât o lipsă generală de conștientizare, cât și presupuneri eronate privind modul în care banii conduc trilioane de tranzacții zilnice și afectează fiecare aspect al vieții cotidiene. În centrul acestor ipoteze este convingerea că doar lipsa banilor este problema. Dacă ar fi mai mulți bani, totul ar putea fi repus în drepturi. Inșă nu cantitatea de bani în circulație este cauza principală a acestei maladii actuale, ci tipul de bani care-i folosim. În ceea ce privește viața zilnică, mandatul de a realiza și de a spori veniturile și profiturile se scurge prin toate sectoarele civile și economice, ceea ce face viața stresantă și extrem de competitivă pentru toți. Totul este legat de succesul financiar și, în general, simțul neajutorării îi împinge pe oameni spre limite sau într-un fel de terapie, cel puțin pentru cazurile mai puțin cronice. Acești oameni au convingerea că nu vor reuși financiar și că sunt lipsiți de putere să facă orice. Locul de muncă pentru mulți a devenit un coșmar complet. Competiția pentru locuri de muncă decente este ca o luptă pentru bărcile de salvare de pe Titanic. Dacă aveți un loc de muncă, atmosfera la locul de muncă este adesea toxică. Toată lumea este speriată și rigidă. Pe de altă parte, cei care dispun de resurse se tem că vor pierde totul. Se simt imobilizați și incapabili să navigheze în tsunamiul financiar contemporan.

În prezent, sistemul nostru monetar neexaminat perpetuează deficitul și crește competiția. Banii moderni sunt creați ex-nihilo ca datorie bancară și această parțială procesare a creației generează o concurență sistematică între utilizatorii săi. Sistemul monetar care predomină generează alte câteva consecințe nocive, inclusiv decizii doar pe termen scurt, presiunea de creștere obligatorie, recesiuni ciclice, concentrarea neîngrădită a bogăției și eroziunea capitalului social, fizic sau natural. Toți acești factori creează împreună o structură financiară complet nesustenabilă, care într-adevăr se dezintegrează.

Emiterea banilor din punct de vedere istoric a fost strict păzită ca drept divin al regilor, fiind ilegală falsificarea lor sau instaurarea un sistem rival, o crimă care era pedepsită cu moartea în trecut și cu siguranța se lasa cu încarcerare și în prezent.

Începutul primelor forme de bani de hârtie în lumea occidentală a apărut în Veneția în secolul al XIII-lea. Era o practică prudentă sa-ti depozitezi banii la aurari pentru păstrare, care, la rândul lor, eliberau o chitanță pentru monede primite și primeau o mică taxă pentru serviciul efectuat. Când aveau nevoie de bani, proprietarii puteau să încaseze chitanța, iar aurarul restituia monedele. În curând a devenit mai convenabil să se plătească direct prin simpla schimbare a promisiunilor de a plăti (a chitanțelor). Ori de câte ori cineva a acceptat o astfel de chitanță ca plată, a încheiat implicit și un acord cu aurul. Aceasta a fost originea banilor și a bancnotelor moderne.

UNIUNEA EUROPEANĂ

În timp, câțiva aurari au observat că cea mai mare parte a monedelor rămân în depozit, deoarece clienții lor nu și-au recuperat toate monedele în același timp. Aurari au realizat că prin aceasta ar putea emite chitanțe care depășesc valoarea monedelor de aur pe care le-au stocat și le vor mări veniturile prin împrumutul de bani fără a trebui să-și mărească rezervele reale. Cu alte cuvinte, au început să emită mai multe chitanțe decât dețineau de fapt în monezi. Acest proces, denumit acum sistemul de rezervă fracționară, constituie standardele bancare moderne și monetare care au fost în mare parte puse în aplicare și au devenit practică standard.

Până la sfârșitul secolului al XVII-lea, necesitatea de a finanța războaiele a dat un impuls suplimentar mecanismului de creare de bani. A început o relație specială între sistemele bancare private și guvernele emergente, care prin acorduri speciale au dat puterea de a emite bani de hârtie băncilor private. Această legătură între guverne și sistemul bancar este încă cu noi în prezent. Ultimele vestigii ale standardului de aur din Statele Unite au fost înlăturate de președintele Nixon în august 1971, când a oprit oficial orice convertibilitate între dolarul american și aur, chiar și pentru băncile centrale, distrugând ultima legătură dintre o "marfă" fizică și sistem monetar. Valorile lor au fost separate definitiv.

Monedele naționale sunt acum definite din punct de vedere tehnic drept "fiat". Fiat își are originea în primul cuvânt pe care Dumnezeu l-a rostit în versiunea latină a Genezei: Fiat lux ("sa fie lumina"). Aceasta implică abilitatea divină de a crea ceva din nimic ("ex nihilo") prin puterea cuvântului sau, în practică, în acest caz, o aprobare a unui funcționar. Aceasta înseamnă că banii nu sunt doar cei care ies dintr-o monetărie sau chiar o tipografie. În mare parte, ei "se nasc" prin puterea vointei primite prin lege de către sistemul bancar sau, în aceste vremuri, printr-un click.

În toate economiile moderne guvernul definește banii prin alegerea a ceea ce va accepta pentru plata impozitelor. Odată ce guvernul a cerut cetățenilor să plătească impozite sub formă unor anumiti bani (de exemplu, lei), cetățenii trebuie să obțină acești bani pentru a plăti impozitele. Pentru a-i obține, ei oferă își ofera timpul și abilitățile capitalizate (muncă) sau bunuri și servicii guvernului (precum și piețelor). În schimb, impozitele sunt necesare pentru a da valoare banilor. În realitate, în domeniul banilor, totul începe și se încheie cu guvernul. La începutul procesului, guvernul decide ce va accepta pentru plata impozitelor. Din punct de vedere istoric, acești bani au fost de-a lungul timpului diferite produse (grâu sau alte produse alimentare, lingouri din bronz sau cupru, piei de vita, frunze de tutun sau lingouri de aur sau argint). Această obligație pune populația la muncă pentru a găsi sau a produce acele bunuri. Astăzi, cu banii fiat necesari pentru plata impozitelor, populația lucrează, tranzacționează și investește în monedele naționale, astfel încât să-și poată îndeplini responsabilitățile. Este aceeași poveste la nivel mondial. Acest lucru este valabil indiferent de țara emitentă, de filozofia politică (capitalistă, comunistă, socialistă, fascistă, totalitară, despotică sau democratică) și de diferitele denumiri și în ciuda diferențelor în materie de compoziție, formă sau motiv. Banii sunt, în fiecare dintre ele, același tip de bani pe care statul îi solicită pentru plata impozitelor. Nu numai că toate monedele naționale convenționale sunt bazate pe "fiat", dar ele sunt și ierarhice prin faptul că monopolul creării banilor a fost acordat sistemului bancar privat sub supravegherea unei bănci centrale. În plus, moneda convențională trebuie să rămână mai "puțină" decât utilitatea acesteia pentru a-și menține valoarea și, prin urmare, să declanșeze concurența în a o procura. Manualele de economie, de exemplu, definesc banii prin ceea ce fac, după cum s-a discutat mai devreme – depozit de valoare, mijloc de schimb, o unitate de tranzacție - mai degrabă decât prin ceea ce sunt. Mai important, nu este niciodată pusă la îndoială presupunerea că același instrument monetar este necesar pentru a juca toate cele trei roluri. Și ele nu reușesc să recunoască realitatea, respectiv că un monopol al unui tip de bani, sub forma unor monede naționale cu venituri reduse, bazate pe scaricitate (raritate), impune un set restrâns de valori și acțiuni asupra tuturor economiilor și culturilor lumii.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Știința - care înseamnă, în linii mari, includerea descoperirilor fizice, înțelegerea comportamentului, conștientizarea modelelor de experiență - ne spune astăzi că lumea este un complex sistem adaptiv, nu un sistem de echilibru liniar; că elementele din interiorul lor sunt conectate în rețea, nu atomizate, că oamenii operează în acest sistem ca aproximatori emoționali, reciproci, nu ființe supra-raționale în ceea ce privește calculul permanent al opțiunilor. În mod evident, nici economia nu este suspendată într-un vid. În realitate, economia nu are nimic în comun cu modelele mecanice Newtoniene, care implică imagini ale unor piețe libere perfect funcționale, corporații eficiente și jucători pricepuți care știu tot ce se intampla pe piețe.

În timp ce o mare parte din fundamentele economiei convenționale rămân înghețate într-o paradigmă neterminată depășită, câțiva economiști străluciți, dar marginalizați, au privit ecosistemele naturale pentru răspunsuri. Experții biologi și de complexitate au stabilit că sustenabilitatea pe termen lung a oricărei rețele complexe depinde de un echilibru adecvat între două cerințe opuse: eficiența și reziliența. Eficiența este capacitatea unei rețele complexe de fluxuri de a procesa volumul oricăror fluxuri ce trec prin ea pe unitatea de timp, într-o manieră organizată, raționalizată. Reziliența este capacitatea sa de a face față schimbării, păstrându-și în același timp integritatea. Atât eficiența, cât și reziliența unei rețele depind în schimb de două variabile structurale cheie ale rețelei: diversitatea și interconectivitatea acesteia. Totuși, acest lucru funcționează în direcții opuse: eficiența tinde să fie mărită prin raționalizare, adică prin reducerea diversității și interconectivității. Dimpotrivă, rezistența crește odată cu diversitatea și interconectivitatea. În sistemele actuale în afaceri, finanțe și economie, accentul este aproape exclusiv din punct de vedere al eficienței și, prin urmare, tinde să nu ia în considerare reziliența. Cu eficiența, accentul se pune pe volumul de transfer într-o anumită perioadă de timp. Mai mare este mai bine. Mai mult este mai bun. Acesta a fost criteriul folosit pentru a măsura succesul relativ al unui sistem în economie.

În conformitate cu raționamentul PIB, tranzacțiile monetare sunt considerate a fi un câștig, și orice nu implică schimbul direct de bani este ignorat. Trocurile de exemplu, nu sunt urmărite. Îngrijirea la domiciliu, cum ar fi cineva care are grijă de un părinte în vârstă sau un copil mic și munca casnică sau voluntară (prestată în general de femei), nu sunt de asemenea luate în considerare. Cu toate acestea, aceeași muncă efectuată de cineva plătit în bani convenționali, cum ar fi o asistentă medicală, este cuantificabil în banii băncii și, prin urmare, contează. Consecințele nevalorizării acestor activități sunt atât nefericite, cât și profund semnificative. Declinul unei economii necomerciale, cum ar fi dezbinarea socială a unei familii sau a unei comunități, are un impact negativ asupra societății. Dar dintr-o perspectivă economică strict monetară, serviciile prestate fără plată sunt considerate a nu avea valoare. Mai rău, dacă declinul individual ajunge la punctul în care este necesară o intervenție plătită, costurile cu degradarea socială se înregistrează apoi ca o câștig, o îmbunătățire a PIB-ului. Costurile asociate cu consilierea psihologică, asistența socială și tratamentul dependenței, care rezultă din neglijarea domeniului non-piață, sunt considerate câștiguri economice. Criminalitatea adaugă miliarde la PIB din cauza necesității serviciilor legale, a închisorilor, a protecției sporite a poliției și a securității private și a reparației daunelor materiale. În mod similar, epuizarea resurselor noastre naturale, curățarea și tratamentele medicale asociate cu produsele secundare toxice din industrie, costurile dezastrelor ecologice, cutremurele și criza nucleară ulterioară, devastarea cauzată de războaie și sutele de miliarde de dolari alocate în pachetele de stimulare de urgență se înregistrează ca îmbunătățiri ale economiei unei națiuni de către standardele curioase ale PIB. "PIB-ul nu numai că maschează dezintegrarea structurii sociale și a habitatului natural de care economia și viața în sine depind în cele din urmă; mai rău, aceasta reprezintă de fapt o astfel de dezintegrare ca un câștig economic. Aceasta persistă tocmai din cauza concentrării miopice asupra schimburilor monetare, indiferent de consecințele pe termen mai larg asupra societății în general.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Poveste

Satul mic a fost plin de viață cu localnicii care și-au arătat cu mândrie mărfurile, puii, ouăle, brânzeturile și pâinea, în timp ce intrau în ritualul negocierilor la târgul săptămânal, pentru ceea ce aveau nevoie. La recolte sau ori de câte ori hambarul cuiva trebuia reparat după o furtună, locuitorii satului perpetuau pur și simplu o altă tradiție veche de a se ajuta unul pe altul, știind că, dacă ei înșiși ar avea o problemă într-o zi, alții i-ar fi ajutat la rândul lor. Nicio monedă nu le-a trecut vreodata prin mâini. Într-o zi de piață, un străin cu pantofi negri strălucitori și o pălărie albă elegantă a venit și a observat agitația din piață cu un zâmbet disprețuitor. Când un agricultor care dorea o șuncă mare a început să alerge să aduca cele șase găini necesare în schimb, străinul nu se mai poate abține de la râs. "Oameni săraci", a spus el, "atât de primitivi". Auzind acest lucru, soția unui fermier l-a provocat: "Credeți că puteți face o treabă mai bună cu puii?" Străinul a răspuns: "Cu puii, nu. Dar cunosc un mod de a elimina toată agitația. Aduceți-mi o piele de vacă mare și adunați familiile. Există o cale mai bună. După cum a cerut, familiile s-au adunat, iar străinul a luat pielea de vacă, a tăiat cercuri de piele perfect rotunde și a pus o șampilă elaborată pe fiecare, apoi a dat zece cercuri fiecărei familii, declarând că fiecare reprezintă valoarea unui pui. "Acum puteți să tranzacționați și să negociați cu cercurile în loc de acei pui de carne greoi." Pare să fi avut sens și toată lumea a fost impresionată. "Într-un an, mă voi întoarce și vreau ca toate familiile să-mi aducă înapoi un cerc suplimentar, în semn de apreciere pentru îmbunătățirile pe care le-am făcut posibile în viețile voastre. - Dar cum vom face asta? "O să vedeti!", a răspuns străinul, cu o privire științifică. Un an trece, iar în altă zi de piață străinul cu pălăria elegantă se întoarce și observă satul de dedesubt, de la umbra unui pom. În timp ce stă sub copac, așteaptă oamenii primitivi să treacă pe la el, fiecare cu rambursarea familiei pentru al unsprezecelea cerc. Mai jos, la periferia satului, o familie cere ajutor, pierzând totul într-un incendiu. Concentrându-se pe obligațiile lor, sătenii trec fără nici o privire. Al unsprezecelea cerc, precum dobanda în sine, nu a fost creată, dar plata pentru dezvoltarea îmbunătățirii eficienței pare a fi rezonabilă minții și este totuși necesară. Străinul stă și urmărește scena de dedesubt, fără să știe de impactul pe l-a provocat inovația lui.

Cel de-al unsprezecelea cerc este o ilustrare foarte simplă a unui principiu important referitor la bani. Concluzia metaforei este că, dacă toate lucrurile sunt egale, concurența în a obține banii necesari pentru a plăti dobânzile este încorporată structural în actualul sistem monetar. În esență, plata dobânzii la un împrumut necesită utilizarea principalului altcuiva. Cu alte cuvinte, faptul că nu sunt creați și banii pentru a plăti dobânzi este dispozitivul folosit pentru a genera deficitul necesar funcționării unui sistem monetar bazat pe datorie bancară. Astfel, oamenii sunt forțați să concureze între ei pentru banii care nu au fost creați niciodată și sunt pedepsiți cu falimentul, dacă nu reușesc. Atunci când o bancă verifică bonitatea unui client, verifică de fapt capacitatea sa de a concura cu succes împotriva celorlalți jucători - adică evaluează capacitatea clienților de a extrage de la alții banii necesari pentru rambursarea plății dobânzii.

Pentru fiecare depozit pe care orice bancă îl primește, are dreptul să creeze bani noi, în special sub forma unui împrumut acordat unui client de până la 90% (o fracțiune) din valoarea depozitului (deținută în rezervă), de unde denumirea sistemului de rezervă fracționară. Într-adevăr, o bancă ar trebui să împrumute doar banii pe care îi are în depozit, păstrând în același timp 10 la sută din rezerve în banca centrală. În practică, însă, băncile nu așteaptă rezervele excesive înainte de a face credite. Mai degrabă, dacă se confruntă cu un client cu o bonitate bună și o cerere de împrumut, o bancă face creditul. Apoi, operează pentru a obține rezervele necesare pentru a îndeplini cerințele legale. În cazul în care băncile în ansamblu nu au rezervele obligatorii, banca centrală trebuie să le furnizeze. Într-adevăr, dacă o bancă nu dispune de rezerve, acest deficit este, de fapt, contabilizat ca o descoperire de cont în contul său de rezervă la banca centrală. Acest descoperit de cont este un împrumut automat de la banca centrală. În plus, atunci când se

UNIUNEA EUROPEANĂ

efectuează un nou împrumut - de exemplu, o ipotecă pentru a cumpăra o casă, o finanțare pentru o mașină sau un împrumut pentru un student - aceasta înseamnă, de obicei, că cineva face un nou depozit undeva în sistemul bancar, de exemplu vânzătorul casei. La rândul său, banca care primește depozitul respectiv are dreptul să creeze un alt împrumut pentru 90% din noul depozit. Apoi împrumutul este depus într-un alt cont, aceasta banca este autorizată să facă încă un împrumut, iar cascada continuă de la depozit la împrumut în jos prin sistemul bancar. Deși se creează noi împrumuturi, dobânda pe principalul împrumut nu este creată. Acest lucru dă naștere unui deficit, care, la rândul său, creează concurență pentru a obține banii în plus pentru a acoperi dobânda împrumuturilor. Acest multiplicator de rezerve fracționare, așa cum este cunoscut din punct de vedere tehnic, începe cu injecția, de exemplu, a 10 milioane de unități de bani de la banca centrală direct din contul de rezervă al unei bănci. Aceste 10 milioane permit băncii să facă împrumuturi pentru 100 de milioane de euro. Aceste 100 de milioane ajung să fie depuse undeva în sistemul bancar de către beneficiarii acestor fonduri, ceea ce le permite băncilor care primesc aceste noi depozite să ofere un nou împrumut pentru 90 de milioane de euro pentru altcineva. Noul împrumut pentru 90 de milioane va conduce, la rândul său, la un alt depozit pentru această sumă în altă parte, permițând următoarei bănci să furnizeze un alt împrumut pentru 81 milioane și așa mai departe. Un punct cheie care trebuie avut în vedere este că întregul proces de creare de bani depinde de împrumuturi. Dacă toate datoriile ar fi rambursate, banii ar dispărea pur și simplu, pentru că întregul proces de creare a banilor se va inversa. Rambursarea tuturor împrumuturilor ar folosi automat toate depozitele. Ar exista chiar o gaură financiară rămasă, un sold negativ care reflectă dobânzile neplătite asupra tuturor acestor împrumuturi. În paradigma valutară convențională, un motiv important pentru care se acordă atât de multă importanță deciziilor luate de băncile centrale este faptul că, în cazul ratelor majorate ale dobânzii, va apărea automat o proporție mai mare de falimente în viitor. Amintiți-vă, de asemenea, povestea celui de-al unsprezecelea cerc: Când un bancher verifică scorul de credit al unui client, acesta trebuie să evalueze cât de agresivă este persoana sau afacerea în lupta cu ceilalți pentru a obține fonduri care nu sunt create în suficiență pentru a plăti dobânda împrumutului. Este ca un joc de scaune muzicale prin faptul că nu există niciodată suficiente locuri pentru toată lumea. Cineva va ajunge să nu aibă loc. Nu există destui bani pentru a plăti dobânda la toate împrumuturile, la fel ca și scaunul lipsă. Ambele sunt jocuri extrem de competitive. Totuși, în jocul cu bani, mizele sunt ridicate, deoarece înseamnă a te lupta cu o anumită sărăcie sau, mai rău, trebuie să declarai falimentul. Dinamica sistemului monetar convențional de astăzi a dus la o serie de probleme în plus față de falimentul sistematizat. Fără îndoială, există motive serioase pentru aplicarea dobânzii la un împrumut. Acesta protejează împotriva neîndeplinirii obligațiilor și funcționează ca o precauție corectă a creditorului pentru a se asigura că primește înapoi cel puțin suma pe care a împrumutat-o. În plus, prin acordarea unui împrumut, împrumutătorul renunță la oportunitatea de a face un profit prin investirea banilor. Un creditor primește dobânzi ca despăgubire pentru pierderea oportunității de a obține câștiguri suplimentare. Dobânda, totuși, ascunde dinamica care are ca rezultat costuri dăunătoare nu numai relațiilor personale, comerțului și societății în general, ci și durabilității ecosistemelor naturale. Banii bazati pe credit necesită o creștere nesfârșită, deoarece debitorii trebuie să găsească bani suplimentari pentru a-și plăti dobânzile. Pentru debitorii mai bine evaluați (de exemplu, în timpuri normale, datoria publică), dobânda este pur și simplu acoperită prin datorii suplimentare, rezultând dobânzi compuse: plata dobânzii la dobândă. Dobânda compus implică o creștere exponențială pe termen lung, ceva matematic imposibil într-o lume finită. Există o faimoasă poveste metaforică despre împăratul persan, care a fost atât de mulțumit de un nou joc numit șah, încât i-a oferit inventatorului său o recompensă pentru ideea sa. Inventatorul fără nume știa ceva despre matematică, așa că a cerut un bob de orez pentru primul pătrat, de două ori mai mult pentru al doilea pătrat, și a dublat din nou pentru fiecare pătrat, până când au fost luate în considerare toate cele 64 de pătrate de pe tablă. Părea destul de inofensiv și împăratul repede aprobă. Pentru al patrulea pătrat, inventatorul a colectat 128 de boabe de orez. Pentru a – 16-zelea, a dus acasă 32.768 boabe de orez. Până jumătatea tablei de șah, împăratul era în închisoarea

UNIUNEA EUROPEANĂ

datornicilor pentru că datora mai mult orez decât a fost produs. Iată un alt mod de a vizualiza acest concept de creștere exponențială. Să presupunem că în fiecare săptămână nuferii de apă își dublează suprafața pe care o acoperă într-un lac. Inițial, creșterea lor poate părea destul de rezonabilă. De exemplu, după un an, un sfert din iaz este acoperit cu nuferi. Cât timp va dura până nuferii vor acoperi întregul iaz? Dacă creșterea ar fi liniară, ar dura încă patru ani. Dacă creșterea este exponențială, așa cum se întâmplă în cazul dobânzii compuse, va dura doar o săptămână pentru a acoperi jumătate din bazinul de apă, iar în a doua săptămână, întregul iaz va fi acoperit! Creșterea prin sine, chiar creșterea exponențială, nu este neapărat problematică. De exemplu, nu există nici un motiv să vă faceți griji dacă baza de cunoștințe crește în mod exponențial. Creșterea sănătoasă este facilitată de influențele inovațiilor și invențiilor, de extinderea piețelor în noi zone geografice sau de creșterea internă a forței de muncă și de creșterea standardelor de educație și formare. Creșterea indusă de banii cu dobândă compusă, totuși, nu discerne. Mai degrabă, un interes sport necontrolat de forțele compensatorii împinge orbește economia reală să crească, indiferent de forma de creștere sau de consecințele ei. Această creștere obligatorie obligă toată lumea să se afle pe un treadmill economic, în postura de prădător permanent, indiferent de impactul pe termen lung.

Orizontul de timp pentru planificarea financiară a unei familii este cu ușurință 20-25 de ani în viitor. Sunt planificări pentru bunăstarea copiilor, pentru educația lor și, odată ce au ieșit din casă și sunt pe propriile lor picioare, intră în scenă planurile de pensionare.

Și care este orizontul de timp pentru deciziile dintr-o companie? De obicei, există un orizont de trei până la cinci ani într-un plan de afaceri. Dar ceea ce este cu adevărat critic este următorul trimestru și, eventual, următoarea lună, vine răspunsul de la reprezentantul de vânzări. "Dacă nu fac profit în fiecare trimestru, voi fi imediat înlocuit de altcineva care va face".

Răspunsul său ar fi tipic pentru majoritatea oamenilor de afaceri. În lumea afacerilor și în domeniul financiar, importanța viitorului imediat depășește în totalitate viitorul pe termen lung. Rezultatul este că recompensele financiare sunt puternic înclinate spre imediate. Ulterior, planificarea pe termen lung nu este suficientă. Acest lucru are consecințe grave, pentru conservarea și protejarea resurselor finale ale Pământului necesită orizonturi lungi de timp, chiar gândire intergenerațională.

O parte din acest termen scurt se află în deplina evoluție a sistemului monetar: cu atât mai departe în viitor sunt localizate evenimentele, cu atât este mai dificil să se facă predicții corecte despre ele, ceea ce înseamnă că există un risc crescut. Prin urmare, vechea zicală: cu pasărea de pe gard ne vine rapid în minte. Există, totuși, un al doilea impuls important față de termenul scurt, care este înrădăcinat în mod firesc în sistemul bancar convențional. Bani de astăzi sunt creați prin datorii bancare și necesită plata dobânzilor. Cu alte cuvinte, fiecare dolar, peso sau euro care există astăzi este datoria cuiva, fie ea suportată de un stat, o corporație sau individ. Aceasta înseamnă că dobânda este o caracteristică integrată a sistemului monetar. Mai mult, așa cum știe cineva familiarizat cu tehnica fluxului de numerar actualizat (DCF) utilizat în luarea deciziilor financiare, disponibilitatea de a face investiții pe termen lung depinde într-o măsură semnificativă de ratele dobânzilor actuale și anticipate. Proverb norvegian "Suntem în primul rând oameni. Și din moment ce suntem oameni, ne ajutăm reciproc. Nu ne place să auzim pe nimeni să spună mulțumiri pentru asta. Ceea ce dau azi s-ar putea să primesc mâine. Aici spunem că prin cadouri se fac sclavi și prin biciuri se fac câini". Observați, totuși, ce se întâmplă atunci când se mișcă percepția pe continuu în ambele direcții. La fel, un contract de muncă salarial este, aparent, un contract între egali - dar un acord între egali în care ambii sunt de acord că odată ce a fost semnat, ei nu vor mai fi egali.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Majoritatea oamenilor nici nu vor să se gândească la sistem, decum la cum ar trebui să se reformeze. Frica și ignoranța se consolidează reciproc. Dar motivele reformei devin tot mai puternice și mai puternice în fiecare zi. De asemenea, există probleme care ar putea să nu provină din modul în care creăm bani, dar care sunt hrănite cu prisosinta de aceasta: război, inegalitate, șomaj, sănătate mintală, abuz de droguri, distrugerea, schimbările climatice; putere inactivă în guverne, corporații și indivizi bogați; pierderea libertății morale; utilizarea abuzivă a bunurilor și a resurselor umane; lista ar putea continua și continua.

Am rămas cu o imagine foarte diferită a naturii și originilor banilor față de cea pictată de teoria convențională. În centrul acestei perspective alternative de bani - conceptul său primitiv, dacă doriți - este creditul. Bani nu sunt un mediu de schimb fizic, ci o tehnologie socială compusă din trei elemente fundamentale. Prima este o unitate abstractă de valoare în care sunt denumiți banii. Al doilea este un sistem de conturi, care ține evidența soldurilor or datoriilor în timp ce se derulează tranzacții. Al treilea este posibilitatea ca creditorul inițial dintr-o relație să-și poată transfera obligația pe care o are debitorul lor către o terță parte la decontarea unei datorii fără legătură.

Acest al treilea element este vital. Deși toți banii sunt credit, nu toate creditele sunt bani: posibilitatea transferului este cea care face diferența. O promisiune de plată (IOU) care rămâne pentru totdeauna un contract între doar două părți nu este altceva decât un împrumut. Este credit, dar nu bani. În momentul în care promisiunea de plată poate fi transmisă unui terț - atunci când poate fi „negociată” sau „aprobată” (avalizată, endorsată - în jargonul financiar) acel credit prinde viață și începe să servească drept bani. Cu alte cuvinte, banii nu sunt doar credit - ci credit transferabil. Aceste simple considerente au arătat deodată natura fundamentală a unei monede. Este destul de clar că utilizarea sa principală este aceea de a măsura și înregistra datoriile și de a facilita transferul acestora de la o persoană la alta; și orice mijloace pot fi adoptate în acest scop, fie că este vorba de aur, argint, hârtie sau orice altceva, este o monedă. Prin urmare, putem defini concepția noastră fundamentală că moneda și datoria transferabilă sunt termeni convertibili; orice reprezintă datorii transferabile de orice fel sunt bani; și orice formă de bani reprezintă datorii transferabile și nimic altceva. Această inovație a transferabilității datoriilor a fost o dezvoltare critică în istoria banilor. Acesta este AND-ul banilor, care a revoluționat istoric societățile și economiile mai degrabă decât înlocuirea unei economii mitice de barter. Așa cum a zis Macleod “Dacă ne-am fi întrebat - Cine a făcut descoperirea care a afectat cel mai mult averile rasei umane? Credem că, după o analiză completă, am putea răspunde în siguranță - Omul care a descoperit pentru prima dată că o datorie este o marfă vandabilă”.

Recunoașterea acestui al treilea element fundamental al banilor este importantă. Acesta explică ce determină valoarea banilor - și de ce banii, deși nu sunt altceva decât credit, nu pot fi creați în voie de nimeni. Pentru ca vânzătorii să accepte promisiunile de plată ale cumpărătorilor drept plată în sine trebuie să fie convinși de două lucruri. Trebuie să aibă motive să creadă că debitorul a cărui obligație urmează să o accepte va putea, dacă vine vorba de aceasta, să-și poată răscumpăra creanța: trebuie să creadă, cu alte cuvinte, că emitentul banilor este de încredere. Acest lucru ar fi suficient pentru a susține existența creditului bilateral.

Testul pentru bani este mai strict. Pentru ca creditul să devină bani, vânzătorii trebuie să aibă, de asemenea, încredere în faptul că și terții vor fi dispuși să accepte promisiunea de plată a acelueași debitor în termeni echivalenți. Trebuie să creadă că acea promisiune de plată este și va rămâne la nesfârșit, transferabilă - că piața acestor bani este lichidă. În funcție de cât de puternice sunt motivele pentru a crede aceste două lucruri, va fi mai ușor sau mai greu ca promisiunile de plată ale emitentului să circule sub formă de bani.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

Din cauza acestui al treilea element critic al transferabilității, banii emiși de guverne sau de băncile pe care guvernele le susțin și le controlează, sunt considerați a fi speciali, iar guvernele și agenții lor sunt singurii emitenți viabili de bani. Ceea ce contează este doar faptul că există emitenți pe care publicul îi consideră credibili și o credință suficient de largă că obligațiile lor vor fi acceptate de către terți. În general, guvernele și băncile îndeplinesc aceste două criterii.

Și ce dacă? Care este diferența dacă, în lumea reală, mă gândesc la bani ca la tehnologie socială, mai degrabă decât ca la un lucru, la o valoare universală care oferă potențial de schimb cu orice alt lucru? Și de ce contează dacă este o tehnologie socială care nu depinde neapărat de stat? După cum am văzut, marea ispită a fost întotdeauna să credem că monedele și alte reprezentări ale banilor, fiind tangibile și durabile, sunt bani – și pe lângă acestea este construit aparatul magic, incorporat de credit și datorie. Realitatea este exact invers. Tehnologia socială a creditului transferabil este forța fundamentală - realitatea monetară primitivă. Bancnotele, monedele de metal și promisiunile private de plată (swap-urile, derivatele, pachetele de ipoteci consolidate) sunt nenumărate episoade de tulburare monetară de-a lungul istoriei, la fel ca și miliardele de biți de date electronice pe care sistemele bancare ale economiilor avansate de azi le utilizează: toate sunt simple jetoane pentru a ține evidența echilibrelor subadiacente și în continuă fluctuație a milioane și miliarde de relații de credit și datorii.

Consecințele acestei schimbări de perspectivă asupra banilor pentru înțelegerea realității noastre economice sunt la fel de dramatice, în sfera lor, deoarece consecințele trecerii de la fizica Newtoniană la perspectiva teoretică cuantică au fost baza pentru înțelegerea realității noastre fizice.

O metaforă foarte actuală a acestei schimbări de perspectivă vine din vechea legendă greacă a lui Midas (după ce prinde un satir în grădină, acesta îi promite îndeplinirea unei dorințe în schimbul eliberării, iar Midas cere ca tot ceea ce atinge să se transforme în aur. Midas primește darul, drept urmare tot ce atinge se transformă în aur – reprezentarea universală a banilor la acea vreme- inclusiv fiica sa pe care o sărută). Tema centrală a acestui mit este tendința intrinsecă a banilor de a reduce totul la o singură dimensiune, cântărind-o în echilibrul valorii economice universale. La fel ca banii pe care îi dorește, atingerea lui Midas reduce enorma varietate de viață și natură - apa, mărunul, pâinea, vinul său, chiar și semenii săi și familia sa - la o singură substanță fără viață. Acolo unde în natură există o varietate de substanțe - iar în societate multe dimensiuni ale valorii sociale - societatea monetară impune o monotonie artificială. Logica inexorabilă a banilor, au conștientizat grecii, era să pună preț pe orice și să facă pe toată lumea să se gândească la toate în primul rând în ceea ce privește o singură dimensiune. O singură măsură care poate servi drept criteriu pentru orice decizie face minuni pentru organizarea unei economii complexe. Dar pentru greci a fost și o sursă de neliniște. Ar putea fi cu adevărat corect ca banii să rezolve nu numai problema ciudată a câți pui să ducă la piață, ci și dilema socială privind cu cine ar trebui fiica cuiva să se căsătorească - să nu mai vorbim de problema cosmică dacă cineva trăiește în conformitate cu ordinea divină a universului? Chiar și în lumea interlopă, banii deveniseră puterea organizatoare .

Mitul lui Midas este însă mai puțin ambiguu. Aplicarea universală a noului concept de valoare economică aduce o problemă majoră: lipsa oricărei limite intrinseci la consum, acumulare și căutarea statutului. Midas nu voia doar ceva aur. Voia ca tot ce atinge să se transforme în aur, pentru că numai atunci putea fi sigur că va deveni mai bogat decât oricine altcineva: cel mai bun scop pe care un om îl poate atinge în viață. Societatea tradițională avea limite intrinseci. Societatea monetară, de care se temeau grecii, nu avea niciuna. Nu există o limită intrinsecă la acumularea de avere; și întrucât statutul în societatea monetară este, prin natura sa, relativ, nu absolut, societatea monetară riscă în mod constant să degenereze într-o singură consolidare. „ Dacă cineva pune mâna pe treisprezece talanți, își dorește cu atât mai mult să obțină șaisprezece; și dacă obține asta, el vrea patruzeci sau, altfel, spune că viața nu merită să fie trăită. ”

UNIUNEA EUROPEANĂ

Și ceea ce este și mai rău, se temeau grecii, este că lipsa unei limite la imperativul de a obține bani poate duce la lipsa limitelor privind ceea ce vor fi în stare să facă oamenii pentru a-i obține. În acest sens, Midas a fost un caz special - oportunitatea a căzut în poala lui. Dar în lumea reală, unde satirii nu îndeplinesc dorințe, stimulentele de a încerca orice pentru a obține averi nelimitate ar fi, cu siguranță, ceva foarte de temut pentru greci.

Impactul acumulării excesive, al consumului și al concurenței pentru statut rămâne o preocupare răspândită în prezent. Gânditorii contemporani identifică o serie de potențiali vinovați. „Astăzi, logica de a cumpăra și de a vinde nu se mai aplică numai bunurilor materiale, ci guvernează din ce în ce mai mult întreaga viață”. Cât de mult este suficient? În ce constă o viață bună? Speranța că mecanismul de piață va impune limite este un vis deșert. Ceea ce avem nevoie este să fim specifici despre ceea ce credem că este bine și rău, iar apoi să avem fibra morală care să rămână la judecata noastră. Piețele și etica sunt valuri în maree. Concurența pentru statut este dificilă pentru creierul uman - o trăsătură care a evoluat pentru a ne oferi un loc într-o lume în care cei mai buni prieteni și cea mai hrană înseamnă supraviețuire. Evoluția este problema - și nu prea are rost să ne îngrijorăm de soarta celorlalți - cel mai puternic va supraviețui. Oare așa să fie?

Intuiția greacă a lipsei de limite, de ambiție, de acumulare și de ceea ce vor face oamenii pentru a le îndeplini, arată că această dezbatere nu este deloc modernă. Iar apropierea grecilor de invenția banilor le-a oferit o perspectivă diferită. Nici piața, nici moravurile, nici omul însuși nu sunt cei care ar fi în miezul problemei: banii sunt. Este ansamblul particular de idei și convenții care alcătuiesc cea mai precoce tehnologie socială inventată vreodată, sursa acestei lipse de limite. Înțelegeau grecii că viața în societatea monetară implică în mod inseparabil un angajament față de ideea valorii economice universale, de convențiile de calculare a acestei valori și de posibilitatea transferului descentralizat de la o persoană la alta? Tocmai aceste idei îl deosebesc de modurile anterioare de organizare a vieții sociale și economice. Și după ce aceste idei au fost admise, restul urmează automat. Deoarece nu există nicio limită intrinsecă la valoarea economică, nu există un punct de referință fix în societatea monetară. Din acest set de idei dervă imperialismul constant al piețelor, inepuizabilul carusel al concurenței de statut și insașiabilitatea dorinței de acumulare a banilor.

Din acest prognostic al consecințelor inevitabile de a permite reinvestirea liberă a banilor a reieșit concluzia grecilor că, departe de a fi un mod viabil (chiar ideal) de organizare a societății, banii erau de fapt contradictorii. Aristotel a adus povestea lui Midas ca expresie mitică a nominalismului: faptul că valoarea economică este mai degrabă o privare socială decât o proprietate naturală. Bogăția monetară, a argumentat el, diferă de o abundență de lucruri reale, utile, fizice, cum ar fi mâncarea sau lemnul de foc tocmai în acest sens: are doar valoare - într-adevăr, poate exista doar în societate. Scoate-i contextul social și s-ar descoperi rapid că banii sunt bogății „de așa fel încât un om poate fi bine aprovizionat cu ei și totuși să moară de foame, precum celebrul Midas din legendă.” Dar mitul este și o poveste de precauție. Banii și valoarea sa se bazează pe alți oameni, dar tocmai capacitatea lui Midas de a transforma totul în aur - aplicarea universală a ideii de valoare economică - este cea care ajunge să îl izoleze de toți ceilalți. Deci există un paradox în centrul banilor. Este o tehnologie socială care depinde de alte persoane. Cu toate acestea, este o tehnologie socială care ne izolează de alți oameni, transformând ecologia bogată și variată a relațiilor umane într-o mecanică cronică și monotonă a relațiilor financiare.

Tragediile lui Eschil, Sofocle și Euripide - care formează culmea artei și gândirii grecești clasice - sunt absorbite la nesfârșit cu expunerea defectelor acestei întreprinderi extravagante. Din nou, aceste tragedii prezintă protagoniști care tânjesc și obțin bani și putere - dar cu costul izolării de comunitatea și familia lor. În unele dintre cele mai cumplite ocazii, conexiunea cu logica inexorabilă a banilor este explicită. Când, în tratamentul lui Eschylus al celebrului mit al

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

celor șapte împotriva tebeilor, protagonistul Eteocles decide în sfârșit să iasă și să lupte cu propriul său frate pentru moștenirea lor, corul îl implora să nu o facă. Ei avertizează - va fi un duel cu propriul sânge - „un păcat împotriva ordinii naturale care nu se va estompa niciodată” - și totul de dragul banilor. „Alungați rădăcina acestei dorințe malefice!” pledează corul. Dar Eteocles explică că nu se poate ajuta singur. Spune că blestemul tatălui său, îi șoptește la ureche un sfat - sfaturi care surprind tot de ceea ce grecii se temeau cel mai mult de la o societate monetară: „profitul mai întâi, ordinea firească după aceea” .

Capacitatea banilor de a asigura libertatea personală – față de obligațiile sociale tradiționale, chiar și față de obligațiile familiale - a fost o perspectivă emoționantă. Grecii știau la fel de bine ca oricine care azi a trebuit să îndure capătul greșit al sistemului de clasă sau mizeriile unei ierarhii profesionale înăbușitoare. Promisiunea sa de a face acest lucru fără a distruge stabilitatea și securitatea create de aceste instituții antice de securitate politică și personală sună aproape prea bine pentru a fi adevărată. Și până la urmă, așa cum sunt eroii autodistructivi ai tragicilor clasici și legenda lui Midas în mijlocul întregului său imperiu de aur, așa și este.

Revenind la banii contemporani, aceștia, în esență, conțin trei lucruri: un concept de valoare economică universal aplicabilă; un sistem de păstrare a conturilor prin care această valoare poate fi măsurată și înregistrată; și principiul transferului descentralizat, prin care această valoare poate fi transferată de la o persoană la alta.

Dar partea utilă este că atât conceptele, cât și standardele utilizate pentru a le măsura sunt determinate de utilizările pe care oamenii și le propun. În primul rând, conceptul de valoare economică universală este la fel ca o unitate fizică de măsură: amploarea aplicabilității sale și care ar trebui să fie standardul său, este determinat în mod corespunzător de scopul în care este folosit. În al doilea rând, valoarea economică universală este, de asemenea, diferită de o unitate fizică de măsură. Este o proprietate a lumii sociale, mai degrabă decât a celei fizice - este componenta centrală a unei tehnologii pentru organizarea societății, astfel încât standardul acesteia trebuie să fie și politic. Criteriile potrivite pentru alegerea standardului său nu sunt consistența și exactitatea - așa cum sunt pentru o unitate fizică de măsură - ci corectitudinea, justiția socială sau orice altceva doriți să numiți calitatea caracteristică a unei societăți bine guvernate.

Dar odată ce oamenii acceptă ideea unui anumit ansamblu de aranjamente sociale ca un fapt necesar al lumii naturale, mai degrabă decât o simplă confidențialitate socială, devine foarte aproape imposibil pentru ei să se gândească critic la asta - oricât de progresivi sunt și oricât de greșite ar putea fi acele aranjamente sociale, și exact asta se întâmplă în cazul banilor.

Standardul monetar este punctul de încărcare al scalei justiției politice. Orice redistribuire necesară pentru a echilibra lucrurile între diferiți membri ai societății ar trebui realizată prin impunerea aceluia standard.

Deoarece banii, precum limbajul, sunt intrinsec sociali, cu siguranță nu pot fi inventați individual. Un economist celebru a spus cândva că oricine își poate emite propriii banii - problema este ca aceștia să fie acceptați - oricine poate emite promisiuni de plată și, în funcție de modul în care alte persoane evaluează bonitatea și lichiditatea acelora, acestea pot circula ca bani. Dacă standardul monetar, precum limbajul totalitar, devine atât de detașat de realitate încât să fie inutil în ochii utilizatorilor săi, societatea poate și va improviza o alternativă.

Dar cea mai mare diferență dintre opiniile convenționale și cele alternative ale banilor este că opinia alternativă recunoaște adevărata dilemă în care oamenii se găsesc astăzi așa cum au făcut-o acum două mii și jumătate de ani - adică măsura în care banii ar trebui să coordoneze guvernarea socială. Tradiția sceptică este utilă, deoarece ne avertizează care sunt răspunsurile greșite la întrebare: soluția spartană de abolire a banilor pentru a reveni la

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

societatea tradițională, de exemplu; sau soluția sovietică de a încerca să impună restricții administrative asupra a ceea ce poate și nu poate fi cumpărat și vândut.

O altă dimensiune a banilor care afectează empiric relația noastră modernă cu aceștia este materialitatea, sau mai bine zis materializarea lor. În viața de zi cu zi, numerarul dispare. State, bănci, organizații... Schimbarea ne afectează pe toți. E de bine sau e de rău? Bani fizici dispar și s-ar putea să fie un lucru bun! Cel puțin asta este ceea ce ni se spune prin intermediul mass-media. Se pledează digitalizare monetară, pentru eliminarea treptată a bancnotelor mari, apoi medii și mici în economiile cele mai dezvoltate, pe motiv că gradualismul ajută la evitarea perturbărilor excesive și oferă instituțiilor și indivizilor timp să se adapteze. La ce? Deja, numerarul este prezentat ca modul preferat de tranzacție pentru activități ilicite (droguri, extorcare, corupție, trafic de persoane, spălare de bani etc.). Teoretic ar fi o modalitate de a lupta împotriva infracționalității. De asemenea, eliminarea numerarului se precizează că ar favoriza stabilitatea macroeconomică și controlul maselor monetare. Atâta timp cât cetățenii au de ales între a retrage bancnote sau a-și lăsa banii în bancă, este aproape imposibil ca băncile să perceapă dobânzi negative la conturile de depozit: oamenii și-ar retrage imediat banii de la bancă pentru a preveni pierderea din valoare. Sfârșitul numerarului ar face posibilă controlul pe deplin al ratelor și al valorii monedelor, ceea ce ar evita efectele fugitive și ar oferi autorităților publice mai multe pârghii pentru a opri spiralele deflaționiste sau, dimpotrivă, inflaționiste.

Dar acești pionieri model ai societății fără numerar nu sunt reprezentativi pentru întreaga lume. Numerarul este folosit în alt fel de comunități și alt fel de grupuri. De exemplu, gândiți-vă cum ar fi să-i dai copilului bani de buzunar. Cardul sau telefonul? Îi faci card sau îi cumperi telefon? Este destul de matur să-l folosească? Deseori, numerarul, în special dolarul sau euro, este folosit în multe locuri din lume, unde oamenii nu au încredere în propria monedă. Această cerere se explică și prin economii de precauție. Dematerializarea pare să ne încordeze prea mult relația cu banii. Oamenii au tendința de a cheltui mai mulți bani atunci când folosesc un card bancar sau o aplicație de plată. Nu e de mirare: plăcerea banilor numerar este să-i vezi și să-i poți număra; plăcerea banilor dematerializați este să-i cheltuiești. Mulți dintre noi toți avem amintiri plăcute din copilărie când ne număram cu atenție economiile, dar și mai jenante, când ajungem la casă să plătim și nu avem suficienți bani. În comparație, plata cu cardul sau cu o aplicație de telefon este lină și plăcută. Nu este greu de imaginat că acțiunea de a plăti în sine ar putea fi în curând de domeniul trecutului. Este deja cazul magazinelor Amazon Go din Statele Unite și Marea Britanie, cu sistemul „just walk out”: clienții sunt filmați, rafturile sunt echipate cu senzori de greutate și cărucioare de asemenea, astfel încât contul Amazon al clientului să fie automat debitat atunci când părăsesc magazinul, fără nici o interacțiune. Felul în care plătim transformă actul de cumpărare. A nu scoate numerar înseamnă a schimba senzația de cheltuielă. Dacă banii dispar fizic și nu mai sunt obiectul manipulării, creierul nostru adoptă noi moduri de gândire. Intri într-un magazin, care este un fel de depozit de obiecte, pleci, punct. Mai ai sentimentul unui sacrificiu, al pierderii a ceva în schimbul obiectelor din cărucior? Cumpărăturile ar putea deveni chiar un act distractiv, o sursă de dopamină: micul „bip” triumfător al plății fără contact, mesajul „plată acceptată” care clipește pe aparatul de card și ne asigură solvabilitatea noastră, vibrația veselă a smartphone-ului atunci când plata mobilă este validată. Această aparentă ușurință anulează orice noțiune de reciprocitate (genul care face portofelele noastre mai ușoare și geanta de cumpărături mai grea) în relațiile noastre sociale. Acest lucru devine și mai adevărat astăzi, cu checkout-urile automate, care ne determină să reproducem singuri mișcările care structurează de obicei orice schimb reciproc: suntem atât cei care cântăresc, scanează, ambalează – cât și cei care plătim. În mod paradoxal, atunci când uităm aspectul material al banilor, aceștia pot avea mai multă putere asupra noastră. Pe măsură ce banii devin invizibili, încep să ne structureze operațiunile mentale. Cu alte cuvinte, cu cât atingem mai puțin banii, cu atât ei interferează mai mult în mintea noastră și ne modelează gândirea. Acum 50 de ani, banii, mai ales monezile de aluminiu, era simbolul murdăriei. Bani au murdarit mâinile și

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

mințile oamenilor. Și pe bună dreptate, pentru că monedele ne înegreau degetele. Dacă ai umblat cu bani, trebuie să te speli pe mâini !!! Astăzi, o astfel de critică nu mai este posibilă, pur și simplu pentru că nu ne mai atingem atât de mult banii. În schimb, preferăm să criticăm inegalitatea și bogăția extremă.

Dincolo de aceste răsturnări simbolice, dematerializarea banilor schimbă și dinamica puterii în schimburile noastre. Spre deosebire de o tranzacție în numerar, plata cu cardul sau alt dispozitiv identifică fiecare parte – printr-un cod, recunoaștere facială sau amprentă digitală. Plata implica anterior trei părți: clientul; statul, care garantează valoarea banilor; și vânzătorul. Acum se transformă brusc într-o interacțiune complexă care implică bănci și aplicații mobile, care ne pot urmări, autoriza sau bloca cele mai mici acțiuni financiare. Se pare că există o opoziție tot mai mare, pe de o parte, între banii dematerializați, sinonimi cu supravegherea constantă și monopolul marilor bănci, și numerarul, care este anonim și liber. Asta cu excepția faptului că, în realitate, accesul la numerar este deja în mare parte structurat de actori privați. Există o opoziție între realitatea numerarului și reprezentările de care este preocupat publicul larg. Bancnotele, când le ai în mână, sunt bani publici emiși de bancă centrală. Dar pentru că Trezoreria statului nu are ATM-uri, pentru a avea acces la bancnote, trebuie să ai un cont bancar într-o bancă privată, să mergi la ATM-ul unei bănci private și cardul bancar este un obiect fabricat de o companie privată care vă este pus la dispoziție ca un serviciu de către o bancă privată. Deci aceste bancnote publice sunt în cele din urmă o monedă privată pe care o cumperi de la bancă. Dematerializarea crescândă a schimburilor noastre poate schimba natura relației noastre cu banii, dar nu este responsabilă pentru privatizarea și supravegherea schimburilor noastre. În unele scenarii, banii dematerializați constituie chiar o alternativă – libertariană sau, dimpotrivă, suverană – la influența băncilor private asupra tranzacțiilor noastre zilnice. Totul se reduce la a înțelege tehnologia economico-socială care se numește BANI și să nu fim la fel de orbi la contextul în care o utilizăm.

Răspunsul la întrebarea legată de standardul monetar ar putea veni în mare măsură exact din sistemele de standard ale proprietăților fizice – care au urmat ca o transformare a unui ecosistem de standarde într-un sistem de standarde. În cazul standardelor monetare, aceasta ar putea fi exact în sens invers – transformarea unui sistem în ecosistem.

Până acum am abordat principalii inculpați impersonali care creează tot atâtea forme de dependență a oamenilor. Nu sunt singurii sau singurele forme de dependență, dar sunt cele mai evidente. Am mai putea invoca și elitele profesionale formate din medici, psihiatri, specialiști în științe sociale, tehnicieni, lucrători sociali și funcționari publici care acum joacă un rol principal în administrarea statului și a „industriei cunoașterii”. Dar statul și industria cunoașterii se suprapun în atât de multe puncte cu corporațiile și afacerile iar noii profesioniști împărtășesc atât de multe caracteristici cu managerii din industrie, încât elita profesională trebuie privită nu ca o clasă independentă, ci ca o ramură a managementului modern.

Ar mai fi desigur și știința, în forma ei instituționalizată nu ca și cunoaștere și competență consensuală. Acest termen a ajuns să însemne o întreprindere instituțională mai degrabă decât o activitate personală, rezolvarea de puzzle-uri mai degrabă decât activitatea creativă imprezizibilă a oamenilor individuali. Știința este acum folosită pentru a eticheta o agenție de producție spectrală care se dovedește a valida cunoștințe mai bune. Prejudiciul cauzat de această neînțelegere cu privire la natura cunoașterii este fundamental. De exemplu, prejudiciul adus concepțiilor despre sănătate, educație sau mobilitate prin identificarea lor cu rezultate instituționale. Așteptările false pentru o sănătate mai bună corup societatea, dar o fac doar într-un sens anume. Ele favorizează o preocupare în scădere față de mediile sănătoase, stilurile de viață sănătoase (care se reduc la dietă și sport) și competența în îngrijirea personală a aproapelui. Instituționalizarea cunoștințelor duce la o amăgire mai generală și mai degradantă. Îi face pe oameni dependenți de faptul că cunoștințele lor trebuie „produse” pentru ei. Ea duce la o paralizie a imaginației morale și

UNIUNEA EUROPEANĂ

politice. Această tulburare cognitivă se bazează pe iluzia că cunoașterea cetățeanului individual este de mai puțină valoare decât „cunoașterea” științei. Prima este opinia indivizilor. Este doar subiectivă și este exclusă din politici. Cea din urmă este „obiectivă” – definită de știință și promulgate de purtători de cuvânt experți. Această cunoaștere obiectivă este privită ca o marfă care poate fi rafinată, îmbunătățită constant, acumulată și introdusă într-un proces, numit acum „luare a deciziilor”. Această nouă mitologie a guvernării prin manipularea stocului de cunoștințe erodează inevitabil încrederea în guvernare a oamenilor. Lumea nu conține nici o cunoaștere. Este așa cum este. Informațiile despre ea sunt create în organism prin interacțiunea sa cu lumea. A vorbi despre stocarea informațiilor în afara corpului uman înseamnă a cădea într-o capcană semantică. Cărțile sau computerele fac parte din lume. Ele pot oferi informații atunci când sunt interogate. Mutăm problema învățării și a cunoașterii în punctul orb al viziunii noastre intelectuale dacă confundăm vehiculele pentru informații potențiale cu informațiile în sine. La fel și atunci când confundăm datele pentru o potențială decizie cu decizia în sine. Încrederea excesivă în „cunoașterea mai bună” devine o profeție care se auto-împlinește. Oamenii încetează mai întâi să aibă încredere în propria lor judecată și apoi vor să li se spună adevărul despre ceea ce știu. Încrederea excesivă în „luarea mai bună a deciziilor” îngreunează mai întâi capacitatea oamenilor de a decide singuri și apoi le subminează credința că pot decide. Impotența crescândă a oamenilor de a decide singuri afectează structura așteptărilor lor. **Oamenii sunt transformați din concurenți pentru resurse limitate în concurenți pentru promisiuni abundente.** Adjudicarea prin calvar este înlocuită de recurgerea la ritualuri seculare. Aceste ritualuri sunt organizate ca un consum frenetic al ofertelor unui meniu: un curriculum, o terapie, un festival sau un proces judiciar. Promisiunea că știința va oferi bunăstare tuturor și fiecăruia în funcție de meritele sale obiectiv verificate privează conflictul personal de legitimitatea sa creatoare. Oamenii care nu au învățat cum să decidă cu privire la propriile lor drepturi pe baza propriilor dovezi devin pionii într-un joc mondial operat de mega-tehnologie. Nu mai poate fiecare persoană să-și aducă propria contribuție la reînnoirea constantă a societății. Recursul la cunoștințe mai bune produse de știință nu numai că anulează deciziile personale cu privire la puterea de a contribui la un proces istoric și social în curs, ci distruge și regulile dovezilor prin care experiența este împărtășită în mod tradițional. Consumatorul de cunoștințe depinde de introducerea programelor ambulante și își găsește siguranța în așteptarea că vecinul său și șeful lui să fi văzut aceleași programe și să citească aceleași rubrici. Procedura prin care certitudinile personale sunt schimbate în mod onest este erodată de recurgerea tot mai mare la cunoștințe excepțional de calificate produse de o știință, profesie sau partid politic.

Toate aceste forme de dependență structurale la care este supus individul sunt transmise apoi pe lanțul causal reciproc societății, care apoi le legitimizează și le retransmite indivizilor într-o formă și mai digerabilă și standardizată, indivizii creând noi dependențe și transformând dependențele anterioare în adicții, pe care apoi le retransmit societății și ciclul este reluat din nou.

Reluând tema dependenței, care a înlocuit vechile forme de oprimare și sclavie, reiterăm ipoteza de la care am plecat: Dacă majoritatea dintre noi au sau nu o nevoie înnăscută de competență, autonomie și relaționare, și cât de puternic ne influențează acestea comportamentul de zi cu zi este încă foarte discutabil, dar acest lucru să nu ne facă să nu vedem pădurea din cauza copacilor. Chiar dacă aceste nevoi mai pro-sociale și capacitățile corespunzătoare de empatie, creativitate și agenție morală nu sunt susținute de impulsuri motivaționale înnăscute, cantitatea covârșitoare de studii psihologice empirice preocupate de explorarea acestui domeniu clarifică că majoritatea oamenilor au capacități înnăscute de a adopta comportamente pro-sociale. În plus, atunci când fac acest lucru în cadrul unor setări organizaționale sociale care facilitează mai bine autonomia, creativitatea și relațiile, preponderența studiilor empirice de până acum sugerează că aceste tipuri de setări, care sunt într-o oarecare măsură semnificativă ca orientare democratică, pot duce la “cultivarea” unor cetățeni, angajați, lideri sau pur și simplu oameni care sunt mai fericiți, mai

UNIUNEA EUROPEANĂ

creativi, responsabili din punct de vedere civic și care se simt mai împuterniciți și adaptați psihologic. Atunci când sunt completate cu descoperirile majore ale școlilor empirice de psihologie, ele oferă o concepție fundamentată empiric despre natura umană, care permite posibilitatea unor forme alternative și mai umane și democratice de organizare politico-economică.

Cum „gestionează” un sistem o populație care a ajuns la limita umanității? Cum funcționează „construirea ordinii” pentru a produce oameni substituibili? Cum devin oamenii mulțumiți de propria lor distrugere?

Sensibilitatea contextuală erodată care pare să ne afecteze pe toți explică cel puțin o parte din lista de dependențe pe care le-am observat în jurul nostru în ultimii ani. Când suntem orbi la context, nu putem fi civilizați, deoarece nu avem contextul (cultural sau social) care să servească drept ghid pentru ceea ce este acceptabil și ce nu este atunci când jucăm un anumit rol într-o anumită situație, astfel încât normele civile devin lipsite de sens sau transparente. Conceptul de etică a bunului simț dispare, deoarece nu există bun simț – nici principii morale de bază, împărtășite, evidente, care să ne ghideze. Există dovezi puternice în jurul nostru că acum am alunecat într-o realitate fără precedent în majoritatea domeniilor vieții, și nu numai în domeniul faptelor și adevărului.

Contextul este un set de condiții care implică spațiu, timp, obiecte, simboluri și tranzacții și relații între oameni, cultură și realitate. Condițiile contextuale sunt funcții reciproce și ale mass-media prin care sunt conduse și ne permit să etichetăm situațiile în care ne aflăm. Condițiile contextuale ne permit, de asemenea, să anticipăm cum se vor comporta alții și așteptările lor de la noi. Aceste situații sau contexte ne atribuie roluri. Ele ne spun cine suntem. Contextul ne ajută să ne concentrăm asupra a ceea ce este relevant și să ignorăm ceea ce este irelevant. Ne ajută să înțelegem lumea.

Multe abilități umane au fost delegate tehnologiei în decurs de doar câteva decenii, dar mai ales tehnologiile contextuale ale erei digitale ne-au orbit aproape total de context. Dacă nu putem vedea contextul, manierele dispar, iar comportamentul etic se deteriorează. Ușurința cu care ne putem conecta cu oamenii prin intermediul rețelelor sociale, inclusiv cu străinii, ne-a afectat capacitatea de a comunica „în viața reală” - IVR. Faptul că există o abreviere ca aceasta („În viața reală”) este, desigur, în sine foarte grăitor. Viața reală a fost singurul loc în care am trăit, cândva. Tehnologiile de localizare, senzorii mobili și contextuali știu totul despre noi: unde suntem, cum este vremea, unde mergem, ce căutăm și cu cine suntem. Aceștia pot chiar anticipa ce vom face în continuare. Astfel, ei preiau controlul asupra experiențelor noastre de viață și nu mai observăm ceea ce este în fața noastră. Ocazional, putem ridica privirea de pe ecran, dar acest lucru se datorează faptului că am fost încurajați să facem acest lucru printr-un flux de notificări de la aceleași ecrane, de obicei pentru a găsi un loc care știe că suntem acolo și ne dorește banii. Este ca un prieten care ne bate pe umăr atunci când există ceva ce el sau ea consideră relevant pentru moment, dar serviciile mobile contextuale nu sunt prietenii noștri. Nu știm nimic despre ei și ei știu totul despre noi.

Desigur, împărtășim îngrijorările multora cu privire la pierderea vieții private sau la motivele financiare ale afacerilor atunci când tehnologia știe totul, de la locația noastră geografică la obiceiurile noastre de cumpărare și chiar nivelul nostru de stres. Cu toate acestea, ne facem griji pentru ceva și mai deranjant. Abordarea noastră este că pericolul nu este ca tehnologia să știe ce vrem, ci că știe ceea ce poate nici nu realizăm că vrem, din lipsă de context, să recunoaștem. Iubim tehnologia pentru că este câinele nostru ghid sau bastonul, dar dependența noastră de ea ne face orbi. Orbirea contextuală este boala timpului nostru.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Ne place abundența pieței, impersonalitatea birocratică, răspunsurile științei la întrebările pe care nici nu le-am pus, tehnologia noastră. Toate pretind să ne facă viața mai bună – mai lină, mai curată, mai confortabilă sau mai distractivă – dar o viață mai confortabilă are un preț. Când ne delegăm pieței, birocrăției, științei, tehnologiei, și altor dependențe structurale și sistemice, abilitățile noastre se atrofiază încet și ajungem să le pierdem complet.

Să luăm de exemplu tehnologia, considerată cea mai eficientă și binevenită în serviciul omenirii. Tehnologiile solicitante necesită întotdeauna o nouă învățare. În procesul de utilizare a acestora, creierul este stimulat și forțat să se schimbe, dar atunci când lucrurile sunt prea ușoare, așa cum se întâmplă din ce în ce mai mult cu tehnologiile convenabile, neglijăm nevoia biologică de a fi provocat și ne pierdem unele dintre abilități. Când abilitățile creierului digital cresc, abilitățile creierului uman scad, de asemenea, până când capacitățile neutilizate se topesc complet și nu le putem rula autonom. Fiecare mijloc de comunicare din istorie a slăbit anumite abilități. Delegarea memoriei noastre biologice la scris cu mult înainte de media digitală este un exemplu deosebit de clar. După cum a avertizat Plato (a fost cu peste 2000 de ani în urmă): „cei care dobândesc [scrisul] vor înceta să-și exercite memoria și vor deveni uituci. Ei se vor baza pe scris pentru a-și aduce aminte lucrurile prin semne exterioare, în loc de propriile amintiri interne.” Și televiziunea a slăbit anumite capacități. Cu accent pe imagini, televiziunea a dus la deteriorarea capacității noastre verbale și la organizarea rațională și coerentă a ideilor pe care cuvintele le fac posibile. La rândul lor, sentimentele și emoțiile au ocupat centrul atenției, deoarece acestea sunt ceea ce evocă imaginile. Fiecare generație, se pare, are o boală fizică sau psihologică definitorie. Când caracteristicile afecțiunii sunt făcute publice de către știința populară, cu toții începem să le folosim ca explicații pentru comportamentul nostru sau al altora. Creșterea popularității genului de „reality show” și, odată cu aceasta, căutarea celebrității instantanee, au făcut ca „tulburarea de personalitate narcisică” să fie diagnosticul momentului. Apoi au apărut „ADHD”, „bipolar” și „borderline”, iar astăzi „autist” și „Asperger” sunt termenii cel mai des citați și mai folosiți de către profani pentru a descrie (adesea într-o manieră înjositoare) un vecin incomod sau fostul soț, copilul fără prieteni sau șeful abuziv. Nu este o coincidență că aceste ultime tehnologii au ajuns să fie cunoscute sub denumirea de „tehnologii contextuale”. Prin înțelegerea și citirea contextului în sine, aceste tehnologii ne eliberează de nevoia de a contextualiza sau de a fi conștienți de context. În plus, tehnologia anticipează acum nevoile noastre și este „proactivă” în furnizarea de soluții.

Pe baza acestei logici – că tehnologia preia abilități specifice, pe care apoi ajungem să le pierdem – teza acestui ghid este că dependențele structurale și sistemice societale ne-au deteriorat capacitatea de a înțelege contextul. Este util să înțelegem că nu doar internetul, roboții, mașinile, echipamentele reprezintă tehnologie. Piața, birocrăția, științele, sistemele politice sunt la rândul lor tehnologii. În cele ce urmează, ne vom referi la toate sub umbrela termenului de tehnologie.

Decontextualizarea informației nu a început cu tehnologia digitală. Dificultatea noastră în contextul de citire este efectul cumulativ al decontextualizării tot mai mari a informațiilor de-a lungul istoriei. În afară de vorbire, în care participanții la o conversație sunt prezenți în același loc în același timp, fiecare mijloc de comunicare are informații decontextualizate. În scris, cuvintele sunt desprinse din contextul lor original. Persoana este eliminată din mesaj. Spre deosebire de comunicarea față în față, scrierea scoate limbajul dintr-un anumit context de timp și spațiu și, făcând acest lucru, dă cuvintelor noastre un grad de permanență pe care altfel nu l-ar obține. Acest lucru vine cu prețul nu numai a faptului că prezentul nu mai este o situație care implică comunicare imediată și directă, dar lipsește și prezența unei ființe umane vii care respiră. Scrierea redă limbajul într-o formă abstractă și decontextualizată. Scriitorul nu intră în contact cu cititorii, iar aceștia sunt nevoiți să recontextualizeze mesajul și să-l interpreteze, neputând să-i ceară scriitorului să elaboreze sau să explice.

Opinia și subiectivitatea sunt caracteristicile comunicării în general, și nu numai în era digitală. „Fapte alternative”, o expresie care în alte vremuri ar fi privită ca un oximoron, înfloresc atunci când domnește opinia și nu există un fundal pe care să judeci realitatea. Când nu există un context comun, opiniile și impresiile abundă, iar argumentul „ambele părți” înlocuiește dezbateră rațională.

Slăbirea memoriei noastre odată cu inventarea scrisului, scurtarea atenției noastre din cauza televiziunii și deteriorarea abilităților și manierelor noastre sociale odată cu utilizarea din ce în ce mai mare a rețelelor sociale sunt toate semne revelatoare ale orbirii noastre iminente de context.

Uneori pare că ne obișnuim cu acest tip de existență absurdă. Este prea obositor să încerci să dai sens lucrurilor tot timpul. Ne obișnuim și normalizăm absurdul. Este greu să n-o facem, deoarece oamenii tânjesc după ceva care poate fi numit “normal”, dar impulsul de a explica cum am ajuns aici este puternic. Un bun simț al contextului contribuie semnificativ la adaptabilitatea noastră și la abilitățile noastre de supraviețuire într-o lume fără semnificații ancorate. Sensibilitatea contextuală este vitală pentru înțelegerea minții și a comportamentului altor oameni. Luarea în considerare a contextului este crucială pentru a distinge ceea ce este relevant de ceea ce este circumstanțial. Lipsa sensibilității contextuale duce la înțelegerea greșită a semnificației nu numai a comportamentului uman, ci și a multor evenimente și chiar obiecte. Oamenii ar trebui să fie înrădăcinați în realitate, nu în fantezie și împlinirea dorințelor. Cu toate acestea, se pare că tehnologia digitală și rețelele sociale ne-au făcut așteptările și mai extravagante pentru că acum suntem cu o etapă mai departe de negarea realității. Suntem orbi față de realitate, orbi față de context.

În culturile cu context înalt, sursa comunică mai puțin și se așteaptă mai mult de la receptor în ceea ce privește cunoștințele anterioare. În culturile cu context scăzut, sursa tinde să explice totul, puterea contextului și importanța situațiilor, iar receptorul nu este de așteptat să aibă cunoștințe anterioare pentru a înțelege mesajele. Culturile cu context scăzut pot fi caracterizate ca medii fierbinți – un stil de comunicare în care contextul înțelegerii mesajului este prevăzut în mesaj. La pachet. Culturile de context înalt pot fi caracterizate ca medii reci – un stil de comunicare în care participanții presupun că toată lumea deține informațiile necesare pentru a înțelege mesajul și că nu este necesară nicio explicație.

Cu toate acestea, presupunerea că oamenii au informațiile necesare pentru a înțelege mesajul este greșită. Când nu împărtășim un context și comunicarea nu îl oferă, suntem ușor distrași. Este ușor să ne superăm și să incităm reacții emoționale cu mesaje provocatoare, digresiuni și mesaje fără legătură. Sensul și contextul sunt indisolubil legate între ele. Codul, contextul și semnificația pot fi văzute doar ca aspecte diferite ale unui singur eveniment. Nivelul contextului determină totul despre natura comunicării și este fundamentul pe care se sprijină toate comportamentele ulterioare.

Semnificațiile cuvintelor comune care compun vocabularul nostru actual reflectă cultura extrem de scăzută în care trăim și explică comportamentul nostru. „Distribui” pe Facebook mai multe informații personale despre noi decât oricând, dar împărtășim din ce în ce mai puțin sens. Suntem expuși la prea multe informații cu prea puține mecanisme pentru a le înțelege. Când ești orb de context, lumea este înspăimântătoare. Colapsul contextului se referă la modul în care oamenii, informațiile și normele dintr-un context se scurg în altul.

Deoarece nu există o realitate consensuală sau un context comun, ne întoarcem la tribalitate. Triburile sunt grupuri mai mici care oferă un context mai ușor de gestionat. În ultimii ani, democrațiile au ales lideri autoritari care se bazează pe tribalism pentru puterea lor. Problema cu tribalismul este că nu știe nici un principiu limitativ real. Orice lucru care ne ajută pe „noi” și îi rănește pe „ei” poate fi justificat, indiferent de ceea ce înseamnă pentru norme, echilibru sau

UNIUNEA EUROPEANĂ

supraviețuirea sistemului democratic pe termen lung, comunitatea a fost distrusă într-o cultură narcisistă de autoafirmare promovată de personalizare algoritmică. Armonia într-o relație nu este absența conflictului, ci ceea ce vine după negociere, după munca grea pe care o implică rezolvarea neînțelegerilor. Lupta și reconcilierea necesită context – relații, contact vizual, situații de ascultare și citire. În viața reală, există consecințe atunci când plecăm sau ieșim furioși în loc să ne întrebăm dacă am înțeles pe cineva corect, să admitem când am greșit sau să ne cerem scuze. Pe rețelele de socializare, se poate pur și simplu să ne deconectăm. Conversația publică a devenit excepțional de neplăcută. Această fragilitate emoțională este rezultatul creșterii cu rețelele de socializare, printre alți factori, cum ar fi o educație supraprotectivă. Au fost create mecanisme pentru ca oamenii să se judece reciproc, stimulând cultura victimizării. Oamenii se grăbesc să controleze cuvintele și faptele celorlalți, care, la rândul lor, susțin că corectitudinea politică a luat-o razna; ambele grupuri se consideră victime ale celuilalt. Există o creștere a anxietății și a depresiei, mai ales la tineri, iar oamenii au ajuns predispuși să vadă lucrurile ca fiind periculoase și amenințătoare, inclusiv cuvintele și ideile. Cu atenția disproporționată acordată cuvintelor individuale, această nouă formă de activism este activismul fără context. Abilitatea de a contextualiza este esențială pentru a te distanța și a dezbate utilizarea cuvintelor și ideilor. Din cauza orbirii contextuale oamenii nu pot vedea că cuvântul nu este ceea ce reprezintă sau prezintă. Astfel, ei nu pot separa cuvintele de sentimente, iar reacțiile lor sunt, prin urmare, reacții semnal – automate, reflexive și emoționale. Nevoia noastră de protecție împotriva emoțiilor negative ne-a transformat în creaturi impulsive. Asemenea amobelor care detectează și răspund la stimuli precum lumina, așa că reacționăm la cuvinte și idei. Am devenit hipersensibili și credem că trebuie să ne străduim să evităm experiențele proaste cu orice preț, să găsim spații sigure în care să ne simțim protejați, să ne unim pentru a comunica despre experiențele noastre fără să ne simțim amenințați sau judecați. A ne simți protejați și înțeleși este bine, dar problema este că toți simțim că avem nevoie de protecție unul față de celălalt. Ajungem în spații sigure din lumea reală, care sunt asemenea camerelor de ecou ale conturilor noastre de socializare, înconjurați de oameni care au aceleași idei, izolați de ideile care le provoacă pe ale noastre.

CULTURA NARCISISTĂ

Narcisismul în sens freudian are o definiție primară și secundară. Narcisismul primar se referă la iluzia infantilă a omnipotenței care precede înțelegerea distincției cruciale dintre sine și împrejurimile sale. Narcisismul primar se conformează destul de strâns cu descrierea lui Freud a instinctului de moarte ca dor de încetarea completă a tensiunii, care pare să opereze independent de „principiul plăcerii” și urmează o „cale înapoi care duce la satisfacție completă”. Narcisismul în acest sens este dorul de a fi liber de dor... Deoarece narcisismul nu recunoaște existența separată a sinelui, nu are teamă de moarte. Narcis se îneacă în propria sa reflecție, pentru că nu înțelege niciodată că este o reflecție. Narcisismul primar are rădăcinile în durerea separării, care începe la naștere, ca sursă inițială a stării de rău uman. Prin urmare, narcisismul primar, într-o măsură minimă, este prezent la toți oamenii. Se poate spune că este o condiție naturală a ego-ului și a sinelui. Este o componentă necesară a condiției umane, dar cu siguranță nu este suficientă. În acest sens, narcisismul primar este o condiție necesară pentru judecata critică, pentru sinele matur și pentru relația de constanță obiectuală cu ceilalți. Este un loc de odihnă temporară pentru scepticism și reflecția necesară autoevaluării. Este un reper de maturizare în dezvoltarea unui subiect care poate fi sănătos, dar nu poate defini identitatea proprie, ca nu cumva subiectul să nu poată scăpa de negarea solipsistă de nerecunoaștere a sinelui și a altora. Astfel, narcisismul primar pare să aibă două semne distinctive: o dorință de unicatitate și o dorință de a fi liber de dor.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Narcisismul secundar este o regresie reactivă către narcisismul primar, deoarece presupune o stare de spirit anterioară oricărei conștientizării a obiectelor separate de sine. Narcisismul secundar este deci patologic deoarece este o denaturare a maturității psihologice sănătoase. Narcisismul primar, în forma sa cea mai pură, este o nerecunoaștere a relațiilor de obiect, în timp ce narcisismul secundar este o nerecunoaștere reactivă, este mecanism psihic de evitare a realității care nu corespunde cu cerințele de omnipotență și supremație individuală infantile. Nu este neapărat o nerecunoaștere completă a obiectelor exterioare, ci mai degrabă este o retragere care duce la nerecunoaștere. Narcisismul secundar se manifestă ca regresii caracterologice reactive la narcisismul primar și distorsiuni de maturizare care împiedică dezvoltarea sănătoasă a caracterului. Această dorință de a fi unic are câteva implicații importante. În primul rând, dintr-o perspectivă a ego-ului (sau a sinelui), sugerează că sinele este important, iar prezența oricărui alt individ rival este intolerabilă pentru un sentiment de bunăstare sau de stimă de sine. În al doilea rând, implică un ideal al ego-ului de specialitate neînduplecată, care este atât nerealist din punct de vedere obiectiv, cât și de neatins. Nevoia de a împărți scena cu ceilalți poate duce la o revărsare de agresivitate sau de furie, de răzbunare. Capacitatea de a recunoaște existența altuia – de a recunoaște sau de a se identifica cu obiectul exterior al reprezentării sale – este, cel puțin temporar, alungată. Auto-coeziunea este subminată, iar fragmentarea – așa cum indică sentimentul de neant – pare iminentă.

Narcisismul primar, deși inevitabil face parte din condiția umană și dezvoltarea psihologică, este “casa” pentru un sine sănătos. Indiferent cât de mult ar dori un individ să găsească echilibrul, să elimine tensiunea sau să ușureze durerea separării, viața într-o lume cu alții face ca această actualizare să fie imposibilă. Narcisismul secundar își găsește expresia, în cele din urmă, ca o negare patologică sau o respingere ostilă față de această realitate. Expresiile narcisismului patologic oscilează între două extreme: o experiență de unitate de sine, susținută de un sentiment nelimitat de omnipotență, fără tensiune internă aparentă la un capăt al spectrului și o experiență a lipsei de unitate de sine, care duce la o criză de identitate în care individul nu mai reușește să se “compună” la celălalt capăt al spectrului. Narcisismul patologic, între aceste două extreme poate găsi diverse expresii interne și externe, dar ele sunt întotdeauna legate de un drept grandios, pe de o parte, și de o vulnerabilitate la mortificare, pe de altă parte înrădăcinate într-o presupunere degradată a suveranității și unicității absolute. Narcisismul secundar – încercări de a anula durerea iubirii dezamăgite și de a anula furia copilului împotriva celor care nu răspund imediat nevoilor sale – ne convinge că conceptul de narcisism a ajutat la descrierea unui anumit tip de personalitate, una care devenise din ce în ce mai comună în timpul nostru. Narcisismul secundar este, în cuvintele lui Freud, „dragostea respinsă s-a întors la sine ca ură”. Narcisismul secundar este o formă de evitare și negare; este o evitare a anxietății care decurge din ambiguitate și necunoscut; expresiile sale pot fi bazate pe vinovăție, dar sunt întotdeauna încercări de a anula durerea dezamăgirii. Narcisistul patologic poate exprima o revărsare de agresivitate neîmblânzită, furie împotriva obiectului ofensator, un comportament grandios copleșitor, rușine și umilință, un sentiment de ne semnificație sau nedemnitate. Manifestările narcisismului patologic (secundar) pot fi exprimate ca dependență de căldura indirectă oferită de alții combinată cu o frică de dependență, un sentiment de goliciune interioară, furie reprimată fără limite și poftă nesatisfăcute, pseudo intuiție, seductivitate calculatoare, umor nervos, autodepreciant. Dacă narcisistul patologic pare prea încrezător sau megaloman, este dintr-un loc de auto-captură nesigură și izolare atomizată, o expresie a unei false stabilități susceptibile de fractură și criză. Narcisismul primar este nerecunoașterea altor obiecte din cauza iubirii de sine, în timp ce narcisismul secundar este retragerea sinelui din obiecte, indiferent dacă sunt recunoscute sau nu.

Narcisismul cultural nu este neapărat narcisismul patologic pe care l-ar găsi la un individ, deși poate induce prevalența narcisismului patologic individual și a comportamentului narcisist. Cultura și personalitatea unui individ au o relație reflexă. Ambele se afectează reciproc. Desigur, dacă națiunea ar fi plină de personalități narcisiste patologic, cultura ar

UNIUNEA EUROPEANĂ

reflecta acest lucru. Și, la rândul său, o cultură a narcisismului poate duce la un comportament narcisist și poate hrăni indivizii narcisici. În definirea narcisismului cultural, este important să distingem diferența dintre narcisismul patologic (care se găsește la individ) de narcisismul cultural. Narcisismul cultural trebuie să fie exprimat de indivizi, dar se manifestă ca neexprimare prin atitudinea culturală de a nu-i păsa de dezvăluirea expresiilor culturale sau a credințelor către public sau în public. Cultura narcisismului își găsește expresia ca neexpresie din partea indivizilor din piața publică. Cultura narcisismului poate servi drept refugiu pentru narcisistul patologic și pentru comportamentul individual narcisist, dar narcisistul cultural – din atitudinea de neexprimare culturală indiferentă – promovează comportamentul patologic din grupurile și instituțiile colective. Cultura narcisismului este perpetuată din mulți factori și este cu siguranță multi-cauzală, dar este în cele din urmă dintr-o lipsă de exprimare socială sau un vid cultural din interior care duce la un comportament colectiv, social, cultural, politic și instituțional patologic. Așa cum narcisismul patologic la individ este înrădăcinat în vidul din interior, tot așa este și cultura dominantă a narcisismului. Dacă se poate spune că culturile se exprimă sau au o identitate proprie, chiar și în sens metaforic, s-ar putea spune că cultura noastră se exprimă dintr-un vid interior, într-o mare măsură, neexprimându-se deloc. Narcisismul patologic la un individ se exprimă în comportament dintr-un sentiment de inutilitate, iar narcisistul cultural își găsește expresia ca neexpresie față de viața socială pentru că nu-i pasă, nu crede că contează și nu pare să-i afecteze sentimentul de sine. Prevalența narcisismului cultural pare să fie evidentă și este discutată tot mai frecvent- oamenii se exprimă public cu un comportament mai absorbit de sine, cu o concepție restrânsă și viziune despre lume deconectată. Acceptarea promptă de către oameni a frazelor și a sfaturilor comune precum „În primul rând, trebuie să te iubești pe tine înainte de a-i putea iubi pe alții” sau „Fii cel mai bun prieten al tău” sau „Fii tu însuși” sau „crede în tine” sau „orice este posibil” ” duce la linii de gândire incoerente și la atitudini devastatoare. Caracterul comun aici este că toate aceste maxime împărtășesc o predominanță ascendentă a concentrării pe sine înainte de încorporarea altora în relații. Această atitudine este una care se aliază cu ignoranța voită prea ușor, deoarece oamenii nu mai sunt obligați la logică, la interdependență, la consecințe de orice fel sau la merit înainte de a adera fără îndoială la credința importanței de sine și a deșertului inerent al stimei de sine. Maximele filozofice hash-tag de la GenMe servesc ca o modalitate de a respinge gândirea critică și de a zădărnici responsabilitatea, ceea ce înseamnă în mod exclusiv dependența.

Consecințele culturale sunt ușor evidente. Este dificil să te adaptezi la nevoile altei persoane când ești obișnuit să-ți pui propriile nevoi pe primul loc și să faci lucrurile doar în felul tău. Aceasta se vede printr-o serie de alte exemple și tendințe precum creșterea gospodăriilor monoparentale, obsesia pentru aparență, extinderea adolescenței psihologice, creșterea atitudinilor materialiste, tendințele în schimbare în comportamentul sexual și ratele ridicate de depresie. Este vreun șoc faptul că, dacă ne asumăm supremația valorii de sine asupra celorlalți, relațiile noastre cu ceilalți se vor deteriora, sau dacă ne asumăm unicitatea absolută – că toată lumea este specială – atunci nimeni nu este special la rândul său? Ca patologie, narcisismul este cauzat de anumiți factori, se răspândește prin anumite canale, apare ca diferite simptome și poate fi oprită prin măsuri preventive și terapeutice. Printre acestea, se numără modurile în care părinții își cresc copiii, mișcarea stimei de sine, cultul celebrității, noile tehnologii și rețelele sociale, cultura excesului și a prosperității și mediul materialismului și consumului excesiv. Narcisismul este mai degrabă o suferință psihoculturală decât o boală fizică, dar modelul se potrivește remarcabil de bine. Televiziunea și mass-media – tipurile de programe de la televizor, reclamele și imaginile prezentate în mod obișnuit – sunt atât cauza, cât și consecința culturii narcisiste. Alfabetizarea culturală este într-un declin fără precedent și o „atrofie a competenței” vine să definească sistemele educaționale. Societatea modernă a produs și noi forme de analfabetism – de ex. renumitul analfabetism funcțional. Problema analfabetismului cultural nu se termină cu ignoranța, ci creează și un mediu de stupefacție culturală și declinul abilităților intelectuale de bază ale oamenilor. Narcisismul cultural ca filozofie este o cauză directă a analfabetismului cultural și religios necesar pentru funcționarea gândirii raționale și a democrației.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Cultura narcisismului este o normalizare a narcisismului patologic în cultură. Una dintre atitudinile distinctive ale narcisismului cultural este pasiunea predominantă de a trăi pentru moment - a trăi exclusiv pentru tine. Ne pierdem rapid simțul continuității istorice, sentimentul de apartenență la o succesiune de generații care își au originea în trecut și se întind în viitor. Este simțul în scădere al timpului istoric. Multe dintre tendințele culturale și tulburările politice ale timpului nostru sunt înrădăcinate într-o dispoziție colectivă din lipsă de încredere. Asistăm la un fenomen cultural fără precedent de neexprimare din partea societății care se manifestă într-o cultură lipsită de ființă, fără recunoaștere a nimic sau a nimănui înaintea sinelui prezent. Atunci când orizonturile oamenilor sunt restrânse la gratificări imediate și viziuni asupra lumii limitate la sine, oamenii își pierd simțul trecutului și al importanței acestuia. Identitatea devine o căutare anxioasă a sensului într-o realitate dominatoare și confuză. În același sens în care narcisismul primar își are rădăcina în dorința de echilibru, în dorința de a nu dori, în căutarea certitudinii sau în încetarea tensiunii, narcisismul cultural este legat de indiferență pentru căutarea consensului social, pentru perspectiva identității colective, sau sens cultural. Noul narcisist este bântuit nu de vinovăție, ci de anxietate. Într-o societate narcisistă – o societate care acordă tot mai mare importanță și încurajare trăsăturilor narcisiste – devalorizarea culturală a trecutului se reflectă nu numai asupra sărăciei ideologiilor predominante, care și-au pierdut stăpânirea realității și au abandonat încercarea de a o stăpâni, ci sărăcia vieții interioare a narcisistului. Narcisistul cultural se poticnește cu anxietate prin viață, sustrăgându-se de la orice proiecte, mai puțin de la cele obligatorii ale societății, de relațiile care îi leagă și de noțiunile de datorie, responsabilitate civică sau morală. Narcisistul cultural se poate ascunde cu ușurință în spatele sloganurilor gata făcute ale zilei și în spatele unei false toleranțe care echivalează cu respingere în loc de înțelegere sau dezacord. Cultura narcisismului și narcisistul cultural au o relație reciprocă – ambele, într-o oarecare măsură, cauza și consecința una a celeilalte – în care nedeazăluirea expresiei culturale pentru că nu contează este atât înrădăcinată, încât duce la perpetuarea acestei filozofii publice. Nimeni nu presupune că toată lumea gândește la fel. Ar fi ridicol să credem că cei mai mulți oameni ajung în criză morală crezând ceea ce susțin elitele politice și economice. Efectul pentru expresiile noastre culturale este un sentiment de deznădejde și indiferență patetică, răspunsul oamenilor este să nu le pese să se confrunte cu întrebările absurdului sau să nu dezvăluie expresiile culturale. Este mai bine să trăiești viața preocupat doar de tine însuși, doar preocupat de modul în care propriile dezvăluiri ale binelui afectează propria viață, pentru că acesta este singurul lucru care poate avea sens. Acest lucru lasă un gol cultural în interior. Asistăm la progrese ale despotismului blând despre care ne-a avertizat Tocqueville – indivizi atomizați care ezită să recunoască sau să dezvăluie orice valoare socială, indivizi care stau în spatele valorilor gata făcute – un nou tip de sclavie autoimpusă care erodează socialul și condițiile necesare pentru ca democrația să funcționeze. Această modă culturală și cult al nonconformității inconștiente care duce la neexprimarea vieții publice, lasă individul fără apărare împotriva acelor puțini narcisști culturali care sunt stimulați de propriul interes să dezvăluie expresia culturală, fie că este vorba de funcționari publici sau de elite intelectuale. În plus, lasă politicile publice în mâinile celor puțini care sunt stimulați să își facă pozițiile cât mai extreme posibil de dragul lor. A trăi mai întâi pentru tine în orice moment, combinat cu asumarea unicității absolute, dă sensului vieții și relațiilor cu ceilalți o simplă preferință subiectivă. În măsura în care expresiile noastre culturale colective sunt afectate de această filozofie publică, se poate spune că sunt patologice. Viața noastră publică este plină de nemulțumiri. Oamenii nu cred că au mult de spus în modul în care sunt guvernați și nu au încredere în guvern că va face ceea ce trebuie. Politica noastră este cuprinsă de anxietate și frustrare, individual și colectiv pierdem controlul asupra forțelor care ne guvernează viețile. Mai este și sentimentul că, de la familie la cartier la națiune, țesătura morală a comunității se destramă în jurul nostru. Aceste două temeri – pentru pierderea autoguvernării și erodarea comunității – definesc împreună anxietatea epocii. Este o neliniște căreia agenda politică predominantă nu a reușit să îi răspundă sau nici măcar să o abordeze.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Evitarea de a judeca în analiză este uneori generalizată într-o detașare morală în viața de zi cu zi. Această suspendare a simțului moral, adesea combinată cu o hipertrofie a atitudinii terapeutice, duce la a numi ceva „bolnav” acolo unde nu există dovezi clinice și a nu-l numi direct „RĂU”.

COMUNITATEA – ÎN ORDINE

Comunitatea este o raritate în prezent.

Anumite cuvinte devin distorsionate în timp. „Comunitate” este un alt astfel de cuvânt. Tindem să vorbim despre orașele noastre natale ca despre comunități. Orașele noastre natale pot fi foarte bine colecții geografice de ființe umane cu structuri fiscale și politice în comun, dar puține lucruri prețioase le leagă între ele. Orașele nu sunt, în nici un sens semnificativ al cuvântului, comunități. Pe de altă parte, suntem mult mai înclinați să atribuim termenul de „Comunitate” unui grup de Whatsup (care nu este decât un grup de interese, un grup de similari, indiferent ce temă ar avea). În timp ce, pe de o parte, ne luptăm cu cuvântul „comunitate” într-un mod atât de superficial și lipsit de sens, mulți dintre noi tânjim simultan după „vremurile bune”, când vecinii se adunau pentru a-și construi hambarele unul altuia și se cunoșteau în mod direct și nemijlocit unii pe alții. Deplângem pierderea comunității. Nu suntem suficient de „istorici” ca să știm dacă strămoșii noștri se bucurau într-adevăr de roadele unei comunități autentice mai mult decât noi astăzi sau dacă pur și simplu tânjim după o „epocă de aur” imaginară care nu a existat niciodată. Cu toate acestea, avem totuși câteva indicii care arată că noi, oamenii, s-ar putea să fi știut cândva mai multe despre comunitate decât experimentăm în prezent. Termenul „comunitate”, unul dintre cele mai complexe, mai elementare și ambivalente cuvinte din vocabularul nostru civil, se află într-o schimbare radicală. Cuvântul „radical” provine din latinescul radix, care înseamnă „rădăcină”. Radicalul potrivit este cel care încearcă să ajungă la rădăcina lucrurilor, să nu se lase distras de superficial, să nu vadă pădurea din cauza copacilor. Este bine să fii un radical. Oricine gândește profund va fi unul. În dicționar, cel mai apropiat sinonim de „radical” este „fundamentalist”. Ceea ce are sens, cineva care ajunge la rădăcina lucrurilor este cineva care ajunge la aspectele fundamentale. Însă în cultura noastră contemporană, aceste cuvinte au ajuns să aibă înțelesuri opuse, ca și cum un radical ar fi neaparat un anarhist de stânga dependent de haos, iar un fundamentalist, în mod automat, un gânditor primitiv de dreapta.

O comunitate adevărată a fost întotdeauna o realitate care numai romantică, liniară sau simplă nu este, pentru că cele mai puternice și profunde pasiuni umane sunt concentrate în interiorul ei. Noțiunea de comunitate poate fi înțeleasă doar fără un reduționism ideologic periculos și doar dacă această ambivalență inerentă este îmbrățișată și nu respinsă. Rădăcina latină a cuvântului sugerează acest lucru: *comunitas*, *cummunus*. *Munus* înseamnă în același timp și dar (generozitate) și obligație (contribuție), ceva ce este primit și ceva cu care trebuie contribuit; aceasta include atât acte gratuite cât și sarcini, îndatoriri și obligații, precum și gratuitatea care evoluează din nou din obligație. Găsim aceeași tensiune semantică și socială în „binele comun” și în „bunurile publice”, care persistă atâta timp cât urzeala obligației este întrețesută cu strălucirea libertății.

Cu toate acestea, în cazul în care această tensiune vitală a dispărut și există doar daruri (presupuse) sau doar obligații, tulburările relaționale bat la ușă: darurile devin irelevante pentru viața socială și obligațiile devin capcane. Unul din motivele mai profunde ale dualității generatoare a comunității este caracterul ei neelectiv: nu putem selecta oamenii de care suntem legați și conectați în comunitate sau doar într-o măsură minimă. Noi nu creăm comunitatea prin alegerile noastre; ea ne precede și este mai mare decât noi. Partenerii noștri din comunitate sunt alături de noi; nu toți

UNIUNEA EUROPEANĂ

ne plac și nu i-am fi ales pe mulți dintre ei să ne fie prieteni. Dar totuși ei sunt în mod inevitabil acolo, depindem de ei și ei depind de noi. Dar neselectivitatea și interdependența sunt esența unei comunități; ele unesc membrii unei clase de școală, colegii la un loc de muncă sau o comunitate geografică. Colegii de clasă, colegii de muncă sau vecinii îmi afectează viața numai datorită faptului că sunt acolo, pe propriul meu teren, chiar dacă încerc să îi evit, chiar dacă nu îi iubesc, chiar dacă îi ignor, mă lupt cu ei sau încerc să-i influențez. Caracterul neselectiv al comunității își are originea în comunitatea primară, familia. Nu ne alegem părinții, copiii sau frații. Deși este adevărat că ne putem alege soția sau soțul, este mult mai adevărat că ceea ce alegem în cealaltă persoană în decursul anilor coexistă cu cealaltă parte (familia și comunitatea celuilalt). În general, relațiile care sunt electivă în momentul formării lor, cum ar fi prietenia sau dragostea, devin capabile să genereze comunități bune dacă rămân deschise dimensiunilor neelective ale prietenilor și musafirilor nepoftiți. În caz contrar, acestea rămân la nivelul consumului, care l-ar putea întreține, dar care nu generează nimic.

Comunitățile de oameni în care exercităm cele mai semnificative dimensiuni ale naturii noastre umane nu sunt selective; nu noi le alegem. În viața cotidiană comună a circumstanțelor nonelective, învățăm codurile și misterele relaționale ale vieții; acolo putem rezista narcisismului (care astăzi este o pandemie socială) și devenim adulți. Este un proces de învățare pe tot parcursul vieții care dobândește o valoare foarte mare atunci când, datorită unei loialități misterioase față de sine, rămânem în comunități în care oamenii nu se mai recunosc, atunci când vine ca un fel de "trezire" impresia că am făcut o greșală cu acea comunitate și cu aproape orice în viață. Cei care reușesc să rămână chiar și după astfel de treziri dureroase pot descoperi în curând prin copiii din comunitate că au devenit mame și tați ai comunității lor.

Diversitatea este drojdia comunității. Fără ea, viața comunității nu se leagă, iar pâinea ei zilnică rămâne nedospită. Astăzi există o tendință foarte puternică de a crea așa-zise comunități electivă, adică de a părăsi comunitățile pe care nu le-am ales și de a ne alătura grupurilor pe care le putem alege. Deoarece Web-ul joacă un rol decisiv, ne confruntăm cu o proliferare a așa-numitelor "comunități de interese", grupuri care se formează în jurul unor interese comune, de la alimente la hobby-uri, de la gusturi literare la iubire pentru anumite specii de animale și multe altele, de multe ori lucruri foarte bune. Noile "comunități" ale celor care sunt similari, adesea virtuale, care nu se întâlnesc niciodată în persoană, înlocuiesc comunitățile fizice care se dizolvă rapid. Oamenii fug de noile și dificilele diversități ale cartierelor multietnice ori multiculturale sau a școlilor publice din aceste cartiere, căutând adăpost de la acea diversitate nedeslușită, prin crearea altor "comunități de similari". Aceasta este o expresie a așa-numitului "comunitarism", o mișcare eterogenă care este în mod obișnuit stabilită în jurul conceptului de "comunități similare". Acest lucru se întâmplă în școli, blocuri de locuințe, cartiere și comunități Web, locuri unde oamenii încearcă să construiască comunități fără "rănilor" și vulnerabilitatea diversității la ușă. Dar unul dintre mesajele importante care ne-au rămas de la înțelepciunea veche a civilizației noastre este inadecvarea comunităților de similari pentru a construi o viață bună. Dacă vom continua să abandonăm comunitățile naturale și, prin urmare, teritoriile și organismele politice, în curând vom cădea într-o formă de sistem de caste, similar cu starea Europei după prăbușirea Imperiului Roman. Este un scenariu care se formează deja în numeroasele "Davos"-uri ale capitalismului financiar, în care ne guvernează noi caste, complet izolate și imune față de comunități, care nici nu doresc să se implice cu adevărat și nici în măsură să ne vadă sau să ne atingă. Atunci când managerii de afaceri și finanțatorii nu mai sunt în contact cu comunitățile vii și mixte, ei provoacă pagube imense, care uneori sunt fatale pentru comunitățile de pretutindeni. În vechea formă de feudalism, puținii bogați trăiau în fortărețe, înconjurați de armate, degradare și deșert. Nu poate fi departe ziua în care noii domni "CEO" și "bussines-man", dacă vor ieși din fortărețele lor, nu vor găsi drumuri, securitate, bunuri publice și nici chiar un heliport vacant pentru aterizare. O poveste semnificativă, fundamentală, despre declinul unei comunități de diverși

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Într-un comunitarism similar este cea a Turnului Babel . Fondată din nou după inundație, comunitatea s-a adunat într-un singur loc, cu o singură limbă și cu un turn înalt. După fiecare "inundație" sau criză epocală, comunitățile se confruntă mereu cu o tentație puternică de a se încheaga în jurul acelor care sunt similare și de a-i expulza pe cei care sunt diferiți. Acolo unde nu există diversitate, amestecare și contaminare, nu există nici fertilitate: comunitățile devin incestuoase și redundante și dispar în curând. Comunitatea fără diversitate se transformă curând într-o formă de exclusivism, devenind un idol în sine. Coexistența conflictuală a diversității din orașele noastre a generat arhitectura, arta, cultura și economia, care, după secole, continuă să ne uimească, să ne hrănească și să ne salveze iar Europa post-feudalistă a cetățeniei și a diversității este amenințată astăzi de noul Babel al finanțelor și rentierilor izolați în idolizarea propriilor temnițe.

Resursele comune au devenit tratat limitate și rare, și devin din ce în ce mai absente din cultura și practica economică și politică. Un exemplu clasic este apa - deoarece, spre deosebire de resursele economice, nu are nici un substitut. Perspectiva istorică este esențială pentru a înțelege cum să gestionăm resursele publice, trebuie să ne întrebăm mereu cum au apărut și cum au fost păstrate în timp. Fără memorie ca resursă, nu ca o nostalgie sau ca amintire a trecutului, ci ca trecut pus în slujba prezentului și viitorului, nu se poate înțelege nici adjectivul "comun", nici substantivul "resursa". Pentru a putea gestiona aceste resurse, oricine ar trebui să aibă copii și nepoți sau să-i pese în mod sincer de ceilalți și să poată vedea cu ochii sufletului pe cei care nu s-au născut încă sau care s-au născut în altă parte. Fiecare copil este o formă foarte specială a resurselor comune, pentru a cărui creștere și supraviețuire, așa cum ne amintesc culturile africane, necesită contribuția "întregului sat".

Resursele comune (publice) sunt în esență o chestiune de relații, deoarece sunt relații între oameni mediate de resurse. Fără a atrage atenția asupra dimensiunii relaționale a vieții și a economiei și fără o relație care depășește timpul și generațiile, comunitățile nu pot fi create, ele nu pot fi înțelese și, în final, vor pieri. O economie capitalistă, și în mod paradoxal una socialistă sau comunistă, trebuie să muncească din greu pentru a înțelege resursele comune, deoarece, în general, nu abordează problemele dintr-o perspectivă istorică sau geografică, ci privesc mai degrabă persoanele distinct de relațiile dintre ele și sunt definite în întregime ori în registrul raționalității individuale ori a negării oricărei raționalități individuale. Așadar, principala - dacă nu chiar singura - perspectivă economică asupra resurselor comune este studiul distrugerii lor, începând cu textul clasic al lui Hardin, din 1967, despre "tragedia comunelor" - un articol citat frecvent, chiar prea des, dar care a fost rar citit și înțeles în complexitatea și ambivalența sa completă. Această expresie descrie un sistem de resurse partajate în care indivizii, care acționează independent în funcție de propriul interes, se comportă contrar binelui comun și își iau resurse pentru ei înșiși. În esență, este o metaforă angajată prin exemplul existenței unui teren comun, unde tot satul păștea oile. Într-un sistem funcțional, care era destinat acestor zone, oamenii pasc fiecare un anumit număr de oi împărțit după regulile comunității, fără o contabilitate zilnică exhaustivă. Se presupune tacit că fiecare se ține de cuvânt. Iarba se reînnoiește în fiecare an, oile pasc, produc urmași, iar procesul continuă în perpetuitate. Din păcate, ceea ce se întâmplă este că cineva trișează. Aduc oi suplimentare, crezând că una sau două în plus nu vor face diferența, nu vor răni pe nimeni altcineva iar ei vor beneficia foarte mult. Și apoi alți oameni urmează exemplul și își strecoară câteva oi în plus pe pășune. Apoi mai mulți oameni o fac. Iarba nu se mai reface la fel de repede ca înainte și toată lumea se apucă de schemă. În loc să se retragă, să restricționeze trișorii și să permită iarbii să se refacă, toată lumea sare și își paște toate oile pentru a obține cele mai multe beneficii cât încă mai pot și mai există iarbă și pășune. Acest lucru distruge complet bunurile comune și nu mai rămâne nimic de folosit pentru toată lumea. Narcisismul invocă tragedia. În același timp, narcisiștii sunt cei care beneficiază. În această goană de exploatare pentru o resursă prețioasă, cum ar fi pășunatul, apa curată, pescuitul, o pădure sau o altă proprietate comună, prima persoană care ajunge pe scenă câștigă. Ei iau cel mai mult și fac cele mai multe daune, dar duc acasă și

UNIUNEA EUROPEANĂ

cele mai mari prada. Aceste tipuri de dileme comune demonstrează cât de complex poate fi narcisismul atunci când se iau în considerare compromisurile. Chiar și în cazurile în care narcisiștii beneficiază pe termen scurt, ei distrug bunurile comune. Asta înseamnă că, pentru ca strategia lor să reușească, trebuie să repete procesul din nou și din nou. Au nevoie de noi bunuri comune de exploatat, așa că se mută în noi orașe, noi relații, noi locuri de muncă și noi grupuri sociale. Ei beneficiază de câștigurile pe termen scurt, dar este o strategie dificilă pe termen lung - și un coșmar total pentru toți ceilalți. Dacă, totuși, dorim să înțelegem și să salvăm resursele comune și, mai ales, să creăm altele noi, este esențial să vedem dimensiunea relațională de reciprocitate și interdependență. Din moment ce aceste resurse sunt create, utilizate și stocate împreună, pentru a spune "este al meu", suntem forțați să schimbăm cuvântul "al meu" în "al nostru" sau și mai radical "al tuturor". Astfel, reciprocitatea normativă este înscrisă în crearea și gestionarea resurselor comune. După cum a subliniat filozoful englez Martin Hollis - Trust in Reason - reciprocitatea tipică a resurselor comune răspunde la "logica suficienței". Când decid să renunț la ceea ce este al meu pentru a face ceva care este "al nostru", nu mă aștept la garanții contractuale sau asigurări că toți concetățenii mei vor face același lucru. În același timp, însă, trebuie să cred că "suficienți oameni" vor face așa cum fac eu, pentru că dacă m-aș gândi că s-ar putea să fiu singurul (de ex. să plătesc taxe) aș fi tentat să nu o mai fac. Mulți, de fapt, fac doar asta. Mulți, da, dar nu toți. Dacă, din orice motiv, nu există oameni dintr-o comunitate care să depășească această logică a reciprocității (oricât de importantă și de necesară ar fi aceasta), resursele comune nu sunt create și nu supraviețuiesc. Dacă cineva dorește să lanseze o inițiativă ecologică într-un oraș, să creeze o formă de economie comună, să salveze o pădure este necesar ca un grup de cetățeni, oricât de mic, să fie inițiatori, adică gata să se angajeze fără garanții, reciprocitate sau succes. În mintea acestor "inițiatori" există un tip special de logică, o logică pe care am putea să o descriem ca fiind "mai bine eu singur decât nimeni".

Ei știu că acțiunile lor sunt riscante și de multe ori sunt subiect de ridicol, deoarece sunt considerate naive și probabil exploatate de oportuniști. Dar preferă să fie singurii care lucrează pentru acel bine comun decât să-l vadă pierind, sperând - fără să se aștepte - că acțiunile lor vor fi susținute a doua zi. Miturile, literatura, povestirile și tradițiile ne-au spus acest lucru de mii de ani, povestind cum bogăția poate deveni o mare pacoste în context relațional greșit și cum sărăcia materială, poate fi depășită dacă resursele limitate sunt împărtășite în comunitate. De acum câteva decenii, cercetătorii sociali și chiar unii economiști au realizat acest lucru și au început să folosească expresia "bunuri relaționale" pentru a indica un tip de bunuri în care relația dintre persoane constituie bunul în sine. "Bunurile relaționale" înseamnă multe lucruri astăzi. Unii oameni folosesc expresia pentru a se referi la servicii interpersonale, valoarea cărora depinde în principal de calitatea relației dintre persoanele implicate. De exemplu o petrecere cu prietenii într-o pizzerie depinde în mod sigur de calitatea și prețul pizzei și al berii, dar mai presus de toate valoarea ei rezultă din calitatea relațiilor pe care le împărtășim cu cei care participă. Satisfacția - sau lipsa acesteia - pe care o obținem din asistență, terapie, vizite la medic sau școală depinde în mare măsură de calitatea relațiilor umane. Acest "în mare măsură" devine "în întregime" când vine vorba de copii, de șederi lungi în spitale sau de relațiile noastre cu părinții vârstnici. Motivațiile și intențiile persoanelor care "produc" și, simultan, "consumă", joacă un rol deosebit în bunurile relaționale. De fapt, bunurile relaționale au o valoare care se menține numai până în momentul în care începem să le atașăm prețuri pentru a le transforma în mărfuri și a le pune în vânzare. Bunurile relaționale orientează și condiționează cele mai mici alegeri de zi cu zi până la cele mai mari și cele mai decisive. Ar trebui să fie suficient să ne gândim din când în când la cât de multe bunuri relaționale sunt implicate în calitatea și semnificația muncii pe care o facem. Chiar și după ce ne mutăm într-un alt cartier, ne putem întoarce ocazional la fosta cafenea pentru micul dejun, deoarece, împreună cu cornul și cafeaua, consumăm de asemenea bunurile care provin din întâlniri, glume sau tachiările prietenilor despre echipa lor preferată de fotbal. Fără a ține seama de natura acestor bunuri relaționale, nu am putea să înțelegem de ce mulți bătrâni își părăsesc casa de câteva ori pe zi pentru a cumpăra prima dată pâine, apoi

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

legume și în cele din urmă lapte deși le-ar putea cumpăra pe toate o singură dată. Dacă scădem cererea și nevoia de bunuri relaționale din domeniul politic, pur și simplu pentru că birocrății, inginerii și consultanții nu o includ, nu reușim să înțelegem adevărata sărăcie și bogăția reală a orașelor noastre, precum și echilibrul costurilor și beneficiilor micilor lor magazine. Cu toate acestea, aceste bunuri relaționale nu epuizează natura relațională a bunurilor. Toate bunurile, și nu numai cele pe care le numim acum relaționare, poartă în ele amprenta persoanelor și a relațiilor umane care le-au generat. Greutatea, forma și vizibilitatea acestei amprente variază, dar nu dispăre niciodată complet dacă vrem și știm cum le putem vedea. Văzute din acest punct de vedere, toate bunurile devin bunuri relaționale. Este ușor de înțeles dacă luăm în considerare produsele artisanale. În cultura meșteșugărească - care este încă vie și nu a fost niciodată complet distrusă de industrie - o vioară, o piesă de mobilier sau o colonadă sunt recunoscute cu mult înainte de a citi semnătura producătorului lor (care este adesea omisă, deoarece este pur și simplu inutilă). Din obiect, subiectul este doar la un pas depărtare - obiectul creat este un indiciu lăsat în urmă de "creator". Dar există și cazul în care amprenta personală este absolut vizibilă, atât de mult încât nu mai este posibil să se facă distincția între autor și lucrarea lui; se întâmplă în creația artistică. Un artist nu își "înstrăinează" complet lucrarea atunci când se desparte de ea, pentru că o bucată din viața, dragostea și durerea lui este încorporată în acea operă de artă și va rămâne acolo veșnic.

În societatea noastră de piață, gestionată de birocrăție și modelată de tehnologie, după decenii de dominație ale produselor de masă și impersonale, există acum o tendință puternică și în creștere de a repersonaliza bunurile și serviciile. În piețe, pe rafturi și pe Web, vedem mărfuri și servicii; totuși, sub acestea există relații invizibile, dar foarte reale de muncă, producție, putere, dragoste și durere. Un espresso consumat într-un sorbit în compania prietenilor, nu este același espresso pe care l-am băut cu ceva timp în urmă în sala de așteptare a unei instituții, chiar dacă a fost făcut cu același amestec și cu aceeași mașină. Are un gust foarte diferit, dar este nevoie de glande spirituale pentru a gusta această diferență, glande care au devenit atrofiate. Nu este și nu ar trebui să mai fie suficient să vorbim despre calitatea mărfurilor și despre prețuri. Ar trebui să cerem să ni se povestească despre oameni și circumstanțe, despre dreptate, respect și drepturi, care ne pot dezvălui ceea ce este invizibil pentru ochi, dar acum devine esențial pentru mulți dintre noi. Unele dintre aceste informații invizibile sunt acum revelate de etichetele specifice privind ambalarea produselor și calitatea mărcii pe ele. Dar acest lucru nu este suficient, pentru că bunurile conțin multe povestiri mai importante și mai decisive pe care nu le știm. Etichetele nu ne spun dacă salariile plătite lucrătorilor din fabricile care le-au produs sunt corecte, nu ne spun unde se termină profiturile sau despre cât de multe și ce contribuții ale altor companii sunt incluse și plătite de compania care mi-a vândut produsul. Lanțurile de aprovizionare etice ale produselor sunt încă prea întortocheate. Cultura noastră ne face să atribuim o importanță tot mai mare caloriiilor, sării și zahărului. Dar nu putem și nu trebuie să uităm că există calorii sociale, săruri ale justiției și alte tipuri de zaharuri excesive care pot provoca atacuri de cord civile și morale, obezitate și diabet social.

Există o lege socială și economică, care este la fel de importantă, pe cât este uitată. Luigi Einaudi a numit-o "teoria punctelor critice", pe care a definit-o drept "fundamentală atât pentru știința economică, cât și pentru cea politică". Ideea este că există un prag invizibil, dar real, un punct critic, după care un fenomen pozitiv devine negativ, schimbându-și sensul sau natura. Astăzi am putea aplica legea punctului critic pentru finanțare și, de asemenea, pentru impozite (dacă acestea depășesc un prag ajung să îi pedepsescă pe cei cinstiți care le plătesc). Einaudi a scris: "Este rezonabil ca fiecare familie să vrea să dețină un radio. Dar radioul poate deveni un instrument perfect de degradare mentală pentru omenire. Tranziția este treptată de la radioul care distrează, educă și ușurează povara singurătății cuiva la radioul care cauzează degradarea mentală a umanității. "Dacă schimbăm subiectul gândirii, înlocuind" radioul "cu "televizorul" sau "Facebook" sau "AI" (în prezent unul dintre cele mai creative și critice forme media), logica analizei sale devine destul de contemporană; se poate extinde și la toate bunurile de confort. În stadiile incipiente de

UNIUNEA EUROPEANĂ

dezvoltare, disponibilitatea bunurilor care sporesc confortul este importantă pentru bunăstarea generală. Există multe exemple. Gândiți-vă doar la ce a însemnat invenția mașinii de spălat pentru bunăstarea bunicilor și mamelor noastre; acest produs de economisire a forței de muncă a fost un ajutor pentru îmbunătățirea standardelor vieții lor și a tuturor. Ceva similar s-a întâmplat mai târziu odată cu apariția social media, a telefoanelor mobile, a mașinilor, etc. Dar există acum multe studii care ne spun că efectele bunurilor de confort asupra bunăstării generale își schimbă sensul sau natura, după ce au trecut un punct critic. Este minunat să petreceți puțin timp pe Facebook, mai ales dacă aveți posibilitatea să discutați cu cineva pe care l-ați cunoscut offline. Dar dacă timpul petrecut în navigarea pe Internet se extinde la șase sau opt ore, efectul noilor mijloace media asupra bunăstării se schimbă radical. Dacă "consumul" de fotbal de pe canapeaua de acasă ar crește până la punctul de a goli tribuna stadioanelor, bunăstarea pe care o câștigăm din vizionarea meciului la televizor ar deveni foarte mică, deoarece ar putea fi jucată doar în fața câtorva spectatori, conducând în cele din urmă la sfârșitul acestui sport. Dar de ce - și aceasta este întrebarea crucială - ar trebui să cădem în astfel de capcane și să nu ne oprim înainte de a trece "punctul critic?" Motivele sunt multe. Einaudi însuși l-a oferit pe primul: gradualitatea (metafora broaștei fierte). Punctul de basculare este atins și trecut puțin câte puțin, neobservat sau observat prea târziu. O a doua explicație este "tăcerea": avem o tendință puternică de a observa mai mult bunurile de confort și de a le observa pe altele mai puțin, cum ar fi bunurile relaționale sau civile. Atunci când se calculează ponderea contribuției relative a diferitelor tipuri de bunuri în fericirea noastră, avem tendința de a supraestima bunurile comerciale și de a subestima bunurile necomerciale. Deoarece acestea din urmă sunt cele mai obișnuite de zi cu zi, cum ar fi relațiile de familie sau democrația, le observăm mai puțin; ele sunt mai puțin importante, cu excepția cazului în care, în cele din urmă, le vom realiza valoarea și prețul odată ce le vom pierde. În cele din urmă, există piețele - o întreagă industrie, devenind din ce în ce mai agresivă, care este orientată rațional să vândă bunuri de confort, în timp ce nimeni nu plătește pentru reclame care ne încurajează să investim în bunuri relaționale sau în libertate. Mai există și o altă zonă: o societate de oameni dependenți devine în curând victima unui tiran, a unor grupuri de interese sau a birocratilor. Aceasta este o expresie a unei maxime vechi: comportamentele vicioase sunt adesea nimic mai mult decât virtuțile primitive care au fost pervertite prin dorința de a salva forma și nu substanța care le-a generat. Acesta este modul în care economia prudentă se transformă în lăcomie sau profitul câștigat pe bună dreptate evoluează în venituri parazitare. Există, de fapt, pași care pot fi făcuți pentru a evita, a preveni sau cel puțin a gestiona aceste crize, deși uneori pot duce la "moarte prin trecerea punctului critic". O primă regulă de bază este de a crește conștiința individuală și colectivă în vremurile bune că există un punct critic și că poate fi trecut fără să fie observat. Știind că se poate cădea cu ușurință în aceste capcane este primul antidot care poate salva situația, mai ales dacă face parte din regulile de guvernare, previziunile instituționale și practica private a comunităților. Dar și mai importantă este prezența sau introducerea unei culturi jubileu. Dacă mișcările și comunitățile născute în idealism s-ar întoarce periodic la "sărăcia" lor inițială ar putea găsi puterea pierdută între timp. Acolo, la periferie, s-ar întâlni cu mulți alții care caută aceleași idealuri pe care nu le mai găsesc în locurile obișnuite din viața și din vremea lor. În cele din urmă, nu este greu să vedem că am depășit deja anumite puncte critice, probabil fără a realiza acest lucru sau fără a-i asculta pe cei care ne-au atenționat; când punctul critic este depășit, dispare din orizontul vizual al unei civilizații și este lăsat în urmă. Am trecut acest punct critic sau suntem foarte apropiați de el în ceea ce privește mediul natural, capitalul spiritual, utilizarea apei, utilizarea terenurilor publice, multe țesături sociale în comunități, utilizarea stimulentelelor, a controalelor, a concurenței sau a susținerii nedreptății în lume. Cu siguranță, am depășit punctul critic cu privire la viața exterioară (adică consum, bunuri și tehnologie); La fel s-a întâmplat cu imunitatea. Cucerirea modernă a spațiilor și momentelor vieții private, făcându-le imune față de cei puternici și de angajatori, s-a transformat într-o "cultură a imunității". Un val de singurătate inundă orașele și viețile noastre. Suntem obișnuiți să suferim singuri, să murim singuri și să creștem singuri în camere închise, fără oameni prietenoși, dar cu mulți demoni. Să vorbim despre

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

aceste probleme civile majore este un prim pas decisiv spre conștientizare și mai ales să nu depășim alte puncte critice de pe orizont. În câteva cazuri rare, dar remarcabile, oamenii au putut să se oprească și chiar să se întoarcă.

ÎNTRINDERILE SOCIALE - DE LA ÎN ORDINE LA ORDONARE

Vom începe cu o definiție de lucru a întreprinderii sociale, spațiul în care antreprenorii sociali operează. Dincolo de definiția din Legea 219/2015, întreprinderea socială, sau cel puțin una utopică, este o întreprindere care urmărește în mod eficient și durabil impactul social ca misiune. Profitul și veniturile sunt bune pentru întreprinderile sociale, atâta timp cât profitul nu este urmărit în detrimentul misiunii sociale, iar obținerea profitului ca scop în sine nu îi exploatează pe cei care sunt beneficiarii intenționați ai întreprinderii. Ceea ce contează este să fie o modalitate durabilă și eficientă de a rezolva probleme reale cu contribuția oamenilor reali și în beneficiul oamenilor reali.

Teza acestui GHID este că întreprinderile sociale pot fi liantul și mediatorul între comunitățile sociale (neelective, care susțin individuația și individualitatea) și grupurile de interese (elective, care formează identitatea competitivă indivizilor) și care pot ajuta indivizii să se reflecte și să fie reflectați în mod semnificativ în societate, respectiv un mediator potențial între natura umană și raționalitatea darwiniană și hobbesiană.

Considerăm că întreprinderile sociale, tocmai pentru că Legea 219/2015 nu le-a definit într-un mod care le-ar lega organic de containerele raționale existente (singurele legături "dependente" fiind cele legate de forma juridică de funcționare și letopisețul de procedure birocratice aferent certificării și monitorizării de către instituții deja existente) pot fi o formă de "cameleonism" comunitar, de cal troian al indivizilor care fac parte dintr-o comunitate de a pătrunde în containerele raționale (publice) cu toată forța și susținerea pe care le-o poate oferi o comunitate care-l are ca membru pentru a-și forma o identitate care să-i afirme și să-i dezvolte potențialul creativ și individualitatea, de care poate beneficia la rândul ei toată comunitatea, dar și societatea în ansamblu.

Întreprinderile sociale și abordarea problemelor comunitare (sociale)

Problemele sociale sunt adesea strâns legate între ele. Criminalitatea, sărăcia, lipsa de îngrijire medicală, violența, abuzul de droguri și multe alte comportamente sau situații pe care le considerăm de obicei ca fiind probleme sociale rareori există izolat. Și pentru oricare dintre problemele pe care tocmai le-am numit sau pe altele am putea cita, există dezbateri contradictorii despre cauze și responsabilități. Suntem responsabili pentru păcatele sau neputința altora? Mulți oameni care se confruntă cu sărăcia sunt de vină pentru propriul lor eșec? Acestea sunt probleme, la urma urmei, care ne afectează pe toți, deci de ce să nu căutăm soluții toți? Acestea și argumente similare se referă nu numai la cauzele problemelor sociale, ci și la ceea ce ar trebui făcut în privința lor. Majoritatea oamenilor vor fi de acord că șomajul, terorismul și criminalitatea sunt probleme pe care societatea trebuie să le abordeze într-un fel și acest lucru este valabil pentru toate celelalte chestiuni menționate anterior. Majoritatea oamenilor sunt de acord că acestea sunt condiții care ar trebui să fie remediate prin acțiuni intenționate.

Desigur, acordul potrivit căruia sunt necesare remedii nu implică faptul că oamenii sunt de acord cu privire la care trebuie să fie căile de atac. Majoritatea oamenilor ar dori să vadă o reducere a sărăciei, dar mult mai puțini sunt de

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

acord că plățile sociale sunt o modalitate rezonabilă de a face față acestor probleme sociale în absența unui loc de muncă pentru beneficiari. Cu toate acestea, locurile de muncă, la rândul lor, introduc dificultatea de a garanta că există în realitate o muncă disponibilă care poate fi făcută de persoanele sărace cu puțină educație. Aceleași controverse apar în legătură cu aproape toate problemele sociale. Mulți sunt îngroziți de nivelul violenței în societate, dar mulți alții sunt la fel de îngroziți de perspectiva restricțiilor guvernamentale asupra libertății lor și a vieții private. În mod clar, recunoașterea faptului că există o problemă socială este cu mult diferită față de a ajunge la un consens cu privire la soluționarea problemei.

Atunci când suficiente persoane într-o societate sunt de acord că există o condiție care amenință calitatea vieții lor și valorile lor cele mai prețuite și sunt, de asemenea, de acord că trebuie făcut ceva pentru a remedia această condiție, sociologii spun că societatea a definit acea condiție ca o problema socială.

Dar cum societatea contemporană (care a "alunecat" spre una globală) nu are nici un mecanism viabil de a ajunge la un asemenea acord, mai mult, nici națiunile nu mai au asemenea mecanisme, grupurile fiind grupuri de similari nu au asemenea interese, singurul container ipotetic pentru a ridica măcar problema existenței acestor condiții și a ajunge măcar la un acord este comunitatea.

Cu alte cuvinte, membrii comunității ajung la un consens că o condiție care afectează unii membri ai populației este o problemă pentru întreaga societate/comunitate, nu doar pentru cei care sunt direct afectați. Cu toate acestea, vom vedea că pentru fiecare problemă socială există argumente cu privire la natura problemei, gravitatea ei și cele mai bune remedii - legi, programe sociale sau alte politici - pentru a o aborda. Trebuie să existe un consens suficient între oamenii dintr-o societate/comunitate în care există o problemă pentru a avea loc o acțiune, dar acest lucru nu înseamnă că consensul este general. De fapt, de asemenea, nu toți oamenii au aceeași importanță în definirea problemelor sociale și în căutarea unor căi de atac. Este demn de remarcat faptul că ideea că o societate ar trebui să intervină pentru a remedia condițiile care afectează viața membrilor săi este o inovație destul de recentă. Până în secolul al XVIII-lea, de exemplu, cei mai mulți oameni lucrau până la epuizare în condiții proaste timp îndelungat; sufereau toată viața de lipsuri severe și mureau adesea tineri, uneori de boli teribile. Dar nimeni nu s-a gândit la aceste lucruri ca la probleme sociale care trebuie rezolvate. Au fost acceptate ca și condiții naturale, inevitabile ale vieții. Abia după așa-numita "iluminare" a secolului al XVIII-lea, filozofii au început să susțină că sărăcia nu este inevitabilă, ci rezultatul unui sistem social nedrept. Ca atare, ar putea fi atenuată prin schimbarea însăși a sistemului prin mijloace precum redistribuirea averii și eliminarea stării sociale moștenite. De asemenea, există exemple de interconexiuni între problemele sociale. Foarte adesea, atunci când se caută soluții la problemele sociale, trebuie să se ia în considerare abordări cu mai multe fațete care abordează mai degrabă un complex de probleme decât o singură problemă, situație care face destul de dificilă formularea unei soluții eficiente sau măcar a unui consens.

Toată lumea are opinii despre cauzele problemelor sociale și ce ar trebui să se facă în legătură cu acestea. Dar chiar dacă sunt adevărate pentru anumiți indivizi, niciunul dintre ei nu ne spune de ce același model este repetat pentru mai mulți oameni. De ce unele femei devin mame singure și de ce mamele singure devin adesea fără adăpost? De ce femeile care se nasc în familii sărace și minoritare sunt mai probabil să devină mame singure și eventual fără adăpost, decât femeile care se nasc în familii de clasă mijlocie din orice grup rasial sau etnic majoritar? Și de ce experiența de a fi fără adăpost perpetuează greutățile femeilor și copiilor, ceea ce face și mai dificilă îndeplinirea unor roluri productive în societate și obținerea unei vieți bune de către aceștia?

UNIUNEA EUROPEANĂ

Acestea sunt întrebări pe care oamenii azi ar face orice să nu le audă. Întrebările pot fi de genul cum este distribuită condiția respectivă în societate și dacă unii oameni sunt mai expuși riscului decât alții. Acestea sunt întrebări despre aspectele sociale mai degrabă decât despre aspectele individuale ale unei probleme. Și ele sunt importante nu numai dintr-un punct de vedere academic sau social ci și științific. Răspunsurile la aceste întrebări sunt o condiție prealabilă pentru o acțiune eficientă de abordare a problemelor sociale.

Politicile sociale sunt proceduri formale menite să remedieze o problemă socială. În general, ele sunt proiectate de către oficiali guvernamentali la nivel local sau de stat, dar pot fi inițiate și de cetățeni privați în asociații voluntare, corporații și fundații nonprofit. În general, există nu o dezbatere aprinsă cu privire la orice politică socială propusă și în nici un caz nu constă în discutarea și analizarea modului în care o politică propusă pare să abordeze problema. O astfel de analiză tinde să fie considerată tehnică, în sensul că, deși există un acord general cu privire la necesitatea de a aborda problema, dezbateră depinde de adecvarea mijloacelor propuse pentru atingerea obiectivelor convenite. Din ce în ce mai mult, însă, suntem martorii dezbaterilor politice care sunt mai degrabă ideologice decât tehnice, iar în democrațiile declarate, asemenea dezbateri apar adesea ca și contradicții între curentele politice dominante într-o perioadă relativ scurtă. Unii încearcă, de obicei, să limiteze implicarea guvernului în soluționarea problemelor sociale. Aceștia consideră că firmele private, guvernate de nevoia de a concura pe piețe și de a realiza profituri, sunt cel mai bun tip de organizație pentru a face față problemelor din închisori, școli și altele asemenea. Alții consideră că guvernele au responsabilitatea de a aborda problemele sociale și de a se opune dominației pieței (și, prin urmare, motivul profitului) în instituțiile de asistență socială. Cu toate acestea, politicile pe care le propun pot extinde birocrăția guvernamentală fără a oferi întotdeauna servicii adecvate populațiilor care au nevoie de ele.

POTENȚIALUL EMPIRIC AL ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE DE A CONTRIBUI LA RE-FORMAREA ȘI FORMAREA COMUNITĂȚILOR

Deși comunitatea este un concept sociologic de bază, sensul său este adesea vag. În acest GHID vrem să subliniem că este o formă socială care are legături profunde cu natura socială umană. Viața socială umană și istoria socială umană pot fi văzute ca lupte neîntrerupte între două moduri de comportament contradictorii: reciprocitatea și competiția, comportament care se traduce de cele mai multe ori ca exprimare directă și nemediată a celor două concepte pe care le-am invocat la început: natura umană și raționalitatea individuală. Față de societățile de vânători-culegători, societatea actuală este un mediu social care seduce puternic indivizii să se angajeze în competiția pentru statut (putere, avuție, celebritate, etc.). Dar, în același timp, cresc dovezile că viața comunitară este puternic asociată cu bunăstarea și sănătatea, ceea ce lipsește în mod evident pentru oricine este angajat direct în forme non-comunitare de competiție permanentă. O mare parte a comportamentului uman și a proceselor societale sunt expresii individuale și colective pe de o parte ale cedării în fața reducerilor competiției de statut și, pe de altă parte, ale încercărilor de a construi și menține comunitatea, aceasta fiind readusă în discursul științific social. Oamenii de științe sociale și chiar economiștii încep să avertizeze din ce în ce mai mult despre fenomenul dispariției comunităților cu tot felul de consecințe negative. Adesea nu este clar care sunt cu exactitate mesajele lor. Comunitatea este un concept utilizat pe scară largă, dar rareori este definit cu precizie. De asemenea, în timp ce unii consideră de la sine înțeles că comunitatea este un lucru pozitiv, alții asociază conceptul cu înapoierea și conformitatea, atentate la libertatea de alegere a individului. Niciuna dintre aceste părți nu arată prea mult interes pentru o precizare mai contemporană a avantajelor și

UNIUNEA EUROPEANĂ

dezavantajelor comunității. De asemenea, nu se acordă prea multă atenție modului în care comunitatea se raportează la natura socială umană și la condițiile structurale pentru comunitățile viabile.

După decenii de retorică individualistă, două evoluții de la sfârșitul secolului XX în cadrul științelor sociale au făcut posibilă revenirea naturii sociale umane. În primul rând, s-au acumulat dovezi pentru desemnarea unui set limitat de modele și relații comportamentale interpersonale. În al doilea rând, o mulțime de constatări despre efectele benefice ale „sprijinului social” au arătat că relațiile de reciprocitate sporesc bunăstarea și sănătatea umană, drept urmare comunitatea poate și ar trebui să fie definită prin fundamentarea ei în natura socială umană. Oamenii intră fie într-un schimb, fie într-un mod comun de relație. Într-un mod de schimb, partenerii au așteptări reciproce în ceea ce privește monitorizarea, calculativitatea și preocuparea față de echitate. Ei așteaptă un serviciu în schimb fără întârziere sau dacă acest lucru nu este posibil într-un moment viitor convenit prin contract. Această orientarea a oamenilor seamănă cu strategia dinte-pentru-dinte într-un joc secvențial de două persoane prin schema Dilema Prizonierului. Expresiile din viața reală ar fi relațiile de piață și de negociere, în general relațiile cu străinii. Tipic pentru modul de schimb este așteptarea interpersonală a unei orientări instrumentale către relație. În contrast cu aceasta, relația comunală (sau reciprocitatea) este văzută ca o valoare în sine. De asemenea, așteptările partenerilor sunt vagi cu privire la momentul în care ajutorul ar trebui returnat, nu îi deranjează foarte mult echivalența exactă a valorilor ajutorului acordat și ajutorului returnat și au sentimente pozitive cu privire la această atitudine reciprocă non-calcul. Într-o relație de schimb, A s-ar angaja în acordarea unui ajutor doar în cazul în care B ar răspunde la ajutorul lui, insistând să echilibreze imediat balanța. Ideea de bază în cazul reciprocității este că partenerii sunt orientați unul spre nevoile celuilalt, spre deosebire de schimb unde fiecare este orientat doar spre nevoia proprie. De aceea, în cazul reciprocității, transferurile sunt văzute ca „ajutor” în loc de „servicii”. Această orientare către nevoile celuilalt indică, de asemenea, fenomenul de a te simți trădat atunci când nu îți este oferit ajutor fără un motiv întemeiat și de a te simți vinovat atunci când nu ai ajutat fără un motiv întemeiat. Mai mult, relațiile de reciprocitate permit evaluarea necontractuală și reciprocă a „motivului întemeiat”. Modul de reciprocitate există de exemplu în relațiile dintre familie și prieteni. Distincția dintre modurile de schimb și reciprocitate a devenit bine cunoscută în literatura socio-științifică și primatologică dar s-a sugerat că ar trebui să se distingă mai mult decât aceste două moduri (de exemplu, modul algoritmic, adică modul birocratic. Nu vom aborda acest mod deoarece considerăm că acesta este de cele mai multe ori impus și nu va fi ales decât pentru a evita situații conflictuale și nu ca modalitate de inițiere) (de exemplu, Fiske 1992). Căutarea acestor modele devine în curând arbitrară dacă lipsesc principiile structurale. O modalitate de a structura căutarea este de a începe cu mecanisme biologice binecunoscute pentru comportamentul social. Acest lucru are avantajul că nu numai modelele unice umane pot intra în imagine, ci și acele modele pe care oamenii le împărtășesc cu alte animale. De fapt, baza neurochimică a majorității comportamentului social uman este similară cu cea a comportamentului social animal. Biologia modernă are trei mecanisme biologice de oferit pentru structurarea studiului comportamentului social: competiția pentru statut, altruismul familiei și altruismul reciproc. Primul era deja bine cunoscut și cercetat de etologii sociali; celelalte două sunt produse ale teoriei evoluționiste neo-darwiniste. Competiția de statut se referă la selecția pentru acele motivații și abilități care ajută la concurența cu conspecificii asupra resurselor (hrană, teritoriu, pereche). Comportamentul concurenței de statut este un set complex de modele care cuprind evaluarea, lupta (rituală sau reală) și eventual fuga și evitarea. Există, de asemenea, sub forma unor relații sau ierarhii stabile de dominație-supunere, dacă părțile „se pun de acord” cine câștigă și cine pierde. Câștigătorul acționează dominator, iar învinsul se supune. Părțile care sunt implicate într-o competiție de statut sunt total implicate în ea: toată atenția este dedicată ritualului sau luptei reale. Desigur, o luptă vine împreună cu un grad ridicat de tensiune. Dar și în relația stabilă de dominație-supunere, părțile sunt încă predominant orientate către comportamentul celuilalt. Câștigătorul verifică continuu dacă învinsul se comportă suficient de supus, iar învinsul verifică în mod continuu dacă câștigătorul este suficient de asigurat

UNIUNEA EUROPEANĂ

de comportamentul său de supunere (al învinsului). Ambele stări sunt pline de tensiune, lăsând puțin loc pentru destindere și explorare. În această situație putem pretinde că părțile sunt în ceea ce s-ar numi modul antagonic.

Mecanismul de altruism familial se referă la selecția motivațiilor și abilităților care promovează comportamentul altruist (grijă) față de descendenți și alți indivizi înrudiți. Comportamentul de îngrijire cuprinde hrănirea, protejarea, supravegherea și, mai ales la oameni: educația și instruirea. Ea creează circumstanțe care promovează selecția pentru comportamentul de atașament: să rămână aproape de îngrijitori și să acționeze în moduri în care să primească în continuare îngrijire. Expresiile adulților de grijă și atașament formează probabil legătura de pereche umană, în care partenerii au grijă și se simt atașați unul de celălalt. Altruismul reciproc a fost sugerat ca o posibilă explicație a comportamentului altruist față de non-înrușiți. Comportamentul altruist sau de ajutor (adică comportamentul cu consecințe pozitive pentru altul și consecințe negative pentru ego) ar putea fi o strategie viabilă conform prevederii că, ulterior, persoana va returna ajutorul, cu avantaje nete pentru ambii. Dacă oamenii sunt selectați pentru motivații și abilități de a efectua acest tip de comportament, acest lucru nu înseamnă neapărat că motivația imediată a comportamentului implică așteptarea explicită din partea celui care a ajutat a revenirii viitoare și nici o atitudine calculatoare față de ajutorul dat și primit. Mai plauzibil este că oamenii au fost selectați pentru a-și extinde sentimentele de afecțiune, de grijă și atașament față de non-rude, producând astfel condiții care pun în funcțiune mecanismul suprem al altruismului reciproc. Pentru o bună înțelegere a acestei posibilități este esențial să se facă distincția între motivațiile proxime ale comportamentului altruist față de non-rude (îngrijire și atașament) și efectul rezultat pe care îl dezvoltă relațiile de ajutor reciproc. Faptul că astfel de relații și indivizii din cadrul acestor relații există poate fi explicat prin mecanismul suprem al altruismului reciproc. Acest lucru arată că este greșit să asociem automat altruismul reciproc cu așteptările și atitudinea contabilă (aproximativă), așa cum se întâmplă adesea. Altruismul familial și altruismul reciproc fac posibile relații cu o bază neurochimică complet diferită și cu emoții diferite (grijă și atașament) decât relațiile de dominanță-supunere. Părțile implicate sunt "asigurate" cu un refugiu sigur, a cărui experiență promovează destinderea și explorarea. Acest tip de relație poate fi numit comunală, comunitară sau reciprocă. Cele trei mecanisme biologice subliniază faptul că există două modele comportamentale și relații pentru care oamenii sunt pregătiți biologic, în sensul că aceste modele sunt ușor și spontan învățate într-un mediu social „normal”: competiția de statut (ritual sau luptă reală, dominație și supunere) pe de o parte și comportamentul de reciprocitate (grijă/atașament) pe de altă parte. Până acum nu cunoaștem alte mecanisme care ar putea oferi argumente similare pentru a distinge mai mult decât aceste două modele. Desigur, oamenii sunt capabili să acționeze și să interacționeze în alte moduri. De exemplu, ei pot fi orientați spre calcul și contabilitate, cum ar fi într-o relație de schimb. Acesta este genul de comportament care este adesea cerut în societatea contemporană cu o piață bine dezvoltată. Dar, în același timp, se pare că comportamentul de piață nu este atât de ușor de învățat și că participanții de pe piață deseori recurg fie la concurență de statut, fie la reciprocitate pentru a se simți orientați. Pe aceeași linie, se poate argumenta că comportamentul birocratic și civil (de tip weberian) este dificil de învățat și de realizat, deoarece oamenii sunt tentați în mod continuu să treacă fie la competiție de statut, fie la reciprocitate.

Un al doilea set de dovezi despre natura socială umană este furnizat de rezultatele cercetărilor care indică efectele pozitive asupra bunăstării și sănătății sprijinului social și a ambițiilor vieții în comun. O serie de descoperiri arată că sprijinul social îmbunătățește în mod direct bunăstarea și sănătatea, în special cele legate de aspectele benefice ale sistemului cardiovascular, endocrin și imunitar. În același timp, aceste constatări sugerează cu tărie că sprijinul social constă într-o stare de a fi încorporat într-o rețea de relații de reciprocitate mai mare decât propria gospodărie, care nu oferă doar sprijin instrumental, ci și emoțional și care oferă nu numai oportunități de a primi, ci și de a oferi sprijin. Aceasta constituie o dovadă că comportamentul de reciprocitate și menținerea relațiilor de reciprocitate nu numai că

UNIUNEA EUROPEANĂ

sunt ușor de învățat, ci sunt și un fel de mod „natural” de comportament interpersonal care contribuie la funcționarea generală a organismului uman. Nu există un set similar de dovezi referitoare la competiția de statut. Ar trebui interpretat acest lucru ca o dovadă contrară a faptului că competiția de statut este un model comportamental natural? Probabil ca nu. Descoperirile despre bunăstarea și consecințele asupra sănătății ale diferitelor ambiții de viață aruncă lumină asupra acestei probleme. Se disting empiric două ambiții de viață pe care oamenii le susțin: un scop comunitar și unul competitiv. Scopul comunitar constă în aspirații precum a avea relații bune cu ceilalți, a ajuta lumea să devină un loc mai bun și o creștere personală, iar din scopul competitiv fac parte aspirații precum succesul financiar, faima și ținerea pasului cu trand-urile. Aceste ambiții diferite sunt asociate cu diferite niveluri de bunăstare și sănătate. Oamenii care susțin mai mult ambițiile comunitare raportează mai multă auto-actualizare și vitalitate și mai puține simptome depresive. De asemenea, ei raportează mai puține simptome fizice, cum ar fi dureri de cap și dureri de spate, și consum mai puțin de tutun, alcool și droguri și sunt mai puțin narcisiști. Acest lucru este în concordanță cu dovezile despre consecințele benefice ale sprijinului social. Dar atunci, de ce un anumit număr de oameni aleg să susțină ambițiile de viață competitivă? Un posibil răspuns este că natura ambițiilor oamenilor depinde de natura mediului lor social. Ipotetic, gradul în care susținerea ambițiilor comunitare are consecințe benefice pentru cineva nu este determinat doar de gradul în care această persoană însuși acționează conform acestor ambiții, ci și de cât de mulți alții din mediul său fac acest lucru. Dacă ai ambiții comunitare și acționezi în consecință, dar dacă, în același timp, toți ceilalți din mediul tău acționează conform statutului competitiv, rezultatele tale în ceea ce privește bunăstarea și sănătatea pot diferi considerabil de o situație în care și acești ceilalți au ambițiile comunitare și acționează în consecință. Pare plauzibil că cele mai proaste rezultate ale tale sunt cele în care ești singurul din mediul tău local care susține un anumit set de ambiții. Deci, dacă vă așteptați sau observați că alții aleg competiția de statut, va fi mai bine să faceți același lucru. Ipotetic, la fel ca într-un joc de tipul Dilema prizonierului pentru N-persoane, toți ar fi fost mai câștigați dacă toată lumea ar fi ales alternativa comunitară.

Atunci ce înseamnă că există atât „comunitari” (cei care au ambiții comune și acționează în consecință), precum și „concurenți” (cei care au ambiții de concurență de statut și acționează în consecință) ? Probabil că aceste grupuri diferă prin natura mediului lor local: comunitarii sunt mai încorporați în rețele de relații de reciprocitate (formate din comunități) decât concurenții. Iar concurenții au mai mult un mediu local format din concurenți. Acest aranjament a apărut prin reacția fiecărui individ la proporția de comunități și reciprocitate din mediul său și prin modificarea acestei proporții prin această reacție. Procesul poate duce la echilibru, dar probabil acest lucru nu este garantat.

Principalul aspect este că competiția de statut poate fi un mod natural de comportament interpersonal uman. De fapt, competiția de statut este prezentă la toate mamiferele și reptilele și, prin urmare, este evolutivă și mult mai veche decât modul de reciprocitate. Dar deși este prezentă, este declanșată în circumstanțe speciale, și anume de un mediu social format în principal din concurenți. La mamifere non-umane și reptile acesta este mediul social normal. Faptul că oamenii au fost selectați pentru motivațiile și abilitățile modului de reciprocitate, fără ca modul de competiție de statut să fie șters, implică faptul că mediul social uman poate fi eterogen. Un mediu social preponderent competitiv declanșează competiția de statut. Acest lucru va aduce concurenților niveluri scăzute de bunăstare și sănătate, dar (ipotetic) mai ridicate decât în cazul în care aceștia unilateral au acționat în comun. Desigur, același lucru s-ar aplica și în cazul comportamentului de reciprocitate: este un mod natural de comportament interpersonal, dar este declanșat într-un mediu cu multe comunități. În măsura în care comunitățile se restabilesc trecând un anumit prag, se preconizează că acestea vor avea grade mai mari de bunăstare și sănătate decât mediile concurențiale. În măsura în care nu trec pragul, predicția ar fi că vor trece la modul competitiv de statut. Dacă nu ar face acest lucru, ei ar fi hărțuiți și exploatați continuu de concurenți, cu efecte negative, desigur, asupra bunăstării și sănătății lor. Cele două moduri

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferență!

Instrumente Structurale
2014-2020

sunt probabil strategii dependente de frecvență, adică strategii care sunt puse în aplicare în funcție de câte altele (în mediul local) fac același lucru. Acest lucru nu ar trebui să sugereze că sunt alese în mod conștient. Declanșarea unui mod este probabil un proces complex, constând din două etape. În primul rând, deși dispoziția de a învăța un mod este înăscută, învățarea efectivă a acestuia are nevoie de un mediu social în care individul este angajat și socializat. Acest lucru este declanșator în sensul că se realizează un potențial de a învăța și se adaugă un anumit mod de comportament repertoriului comportamental. În al doilea rând, în viitor se declanșează sau nu modul de comportament învățat, în funcție de natura mediului local. Acest raționament implică faptul că altruismul, ca parte a modului de reciprocitate, nu trebuie considerat și studiat ca proces individual, ci ca proces social. Acest lucru este tocmai în concordanță cu o concluzie extrasă dintr-o privire de ansamblu asupra studiilor de comportament prosocial, și anume că nivelul comunității ar trebui să fie unitatea de analiză în locul nivelului individului.

Ajungem acum la un punct în care o definiție a comunității este ușor de găsit: o comunitate este un ansamblu de indivizi cu o structură internă a relațiilor definite prin reciprocitate. Cele de mai sus implică faptul că o comunitate este formată din indivizi care acționează în modul comunitar. Dar, în același timp, trebuie realizat că o condiție prealabilă pentru ca oamenii să adopte acest mod este existența comunității, adică existența multor alte comunități în mediul local. Nivelul individual și cel al comunității sunt profund conectate. De asemenea, trebuie să ne dăm seama că modul de competiție de statut nu este șters de la indivizii care constituie o comunitate, poate fi latent, dar pot apărea ocazii în care se activează. Totodată, această activare poate fi obligatorie în cazul în care oamenii acționează și în afara comunității (de ex. merg la muncă în afara comunității). Acest lucru indică fenomenele bine-cunoscute la care tendințele individuale de a domina sunt întotdeauna puternic sancționate de membrii comunității dacă sunt exprimate în cadrul acesteia, prin ridiculare și ironie, sau mai puternic, ostracizare sau chiar agresivitate. Revenind pentru o clipă la problema naturii sociale umane: poate că oamenii au o dispoziție înăscută de a pedepsi (în contextul comunitar!), chiar dacă acest lucru este costisitor, pe cei care nu pot rezista tentațiilor de a trece la modul competiție de statut. Conform acestei definiții, relația de reciprocitate este elementul de construcție al sistemului social al comunității. Așa cum relația de dominanță-supunere este elementul de construcție al ierarhiilor birocratice, iar relația de schimb este elementul de construcție al piețelor. Conexiunea profundă a nivelului individual și de grup într-o comunitate implică faptul că o comunitate este mai mult decât o simplă agregare a relațiilor de reciprocitate, adică întregul este mai mult decât suma părților sale. Acest lucru indică faptul că o comunitate face posibil schimbul generalizat: A ajută pe B la momentul actual când B are nevoie de ajutor și A poate ajuta, iar într-un moment ulterior, ajutorul este returnat către A când are nevoie nu de B, ci de C, poate fiindcă B nu mai poate ajuta sau A nu are nevoie de ajutorul pe care-l poate oferi B. Deoarece toți indivizii sunt conectați unul la altul, identitatea persoanei care returnează ajutorul nu mai contează. Acesta este un element important al „eficienței” unei comunități în comparație cu o singură relație de reciprocitate (reciprocitate directă) și este cunoscută sub sintagma de reciprocitate indirectă. Într-o singură relație probabilitatea ca ajutorul să poată fi returnat în momentul în care A are nevoie de ajutor este mult mai mică decât într-o comunitate cu schimb generalizat. Procesul de schimb generalizat face din comunitate o entitate specială. Ea generează un interes comun pentru existența continuă a comunității ca întreg.

Fără îndoială, comunitatea era mult mai răspândită în societățile din trecut decât în societatea contemporană. În trecutul îndepărtat, în perioada lungă în care oamenii nu produceau hrană, ci culegeau zi de zi, acest mod de a trăi cel mai probabil a fost esențial pentru supraviețuirea și reproducerea lor. Împărțirea sarcinilor și împărțirea resurselor prin menținerea relațiilor de reciprocitate a fost probabil soluția umană la provocările unui mediu riscant și slab previzibil. Această soluție a implicat, de asemenea, fenomene umane tipice, cum ar fi egalitarismul, empatia, legătura de rudenie, îngrijirea maternă și paternă, perioada extinsă de dependență juvenilă, durata de viață și dimensiunea grupului. Acest

UNIUNEA EUROPEANĂ

mod de viață comunal a fost profund modificat atunci când oamenii au început să-și producă hrana, prin domesticirea plantelor și animalelor. Deși procesul a durat mii de generații, a erodat comunitatea și a lăsat să apară piețe, mai întâi la nivel local, apoi regional și în prezent la nivel global. Acest proces este adesea studiat ca unul exclusiv economic, dar a avut (și are) un impact extraordinar asupra vieții sociale. Redusă la esențial, a însemnat că structura comunală a dispărut, cel puțin în forma ei pură. Profitând de procese economice precum specializarea, monetarizarea și economiile de scară, satisfacerea nevoilor materiale a devenit posibilă într-un grad anterior necunoscut. Dar, în același timp, mediile sociale exclusiv sau preponderent comunitare au devenit din ce în ce mai puțin un lucru normal. Domeniul relațiilor de reciprocitate s-a fragmentat în familii nucleare și rămășițe împrăștiate ale comunităților din trecut. Acest lucru a mers împreună cu o creștere a domeniului relațiilor anonime și impersonale între oameni care au, în cel mai bun caz, un interes pentru o bună reputație. Bunăstarea economică, tot ce poți procura cheltuind bani, a crescut. Dar bunăstarea socială, emoțională și sănătatea pe care le primești prin faptul că faceți parte dintr-o comunitate au scăzut. Acest proces istoric pe scară largă a dus la societăți cu grade scăzute de viață comunitară și sprijin social, în care fericirea și bunăstarea generală nu crește sau cu greu crește, în ciuda creșterii uriașe a bunăstării economice. În zilele noastre oamenii se nasc într-un mediu social care nu ghidează către acțiunea comunitară. Aceasta nu înseamnă că comportamentul de reciprocitate nu se învață. În general, potențialul copiilor de a învăța comportamentul de reciprocitate este realizat pas cu pas din copilăria timpurie până la adolescență, în limitele relațiilor de familie și prietenie, dar și acestea sunt afectate deja de preponderența relațiilor de schimb. În același timp, marele domeniu al relațiilor impersonale și anonime devine parte din viața de zi cu zi. Și acest domeniu declanșează ușor modul de competiție de statut. Presupunând că oamenii au o noțiune cel puțin rudimentară a efectelor benefice ale vieții comunitare, ar trebui să observăm eforturile individuale și colective de a menține și extinde măcar domeniile comunitare existente. În mare parte, aceste eforturi necesită conștiință și atenție explicită. În trecut, viața comunitară putea fi considerată de la sine înțeleasă, dar în prezent a ajuns un fel de profesie (are și COD COR !!!!) .

Trebuie remarcat faptul că această căutare a comunității nu contrazice faptul că oamenii prețuiesc și libertatea și autonomia. O opinie populară este că comunitățile din trecut erau opresive, agățate de tradiții învechite și ostile creativității și dezvoltării individuale. Această imagine se aplică tipului foarte specific de „comunități” care existau în societățile agrare, cu gradele lor adesea ridicate de inegalitate și opresiune. Deoarece nu cu mult timp în urmă oamenii trăiau în aceste circumstanțe, conceptul de comunitate este ușor asociat cu această formă socială specifică. Dar societățile agrare au existat doar pentru o perioadă foarte scurtă în raport cu existența omenirii. Viața comunală în perioada lungă înainte de începerea producției de alimente era foarte egalitară. Iar creativitatea și autonomia trebuie să fi fost puternic încurajate pentru că erau atuuri comunitare importante în lupta pentru supraviețuire. În zilele noastre, oamenii care susțin ambițiile comunitare sunt încă cei care prețuiesc creșterea personală, spre deosebire de cei care sunt implicați în competiția de statut. Oamenii din societățile contemporane au două opțiuni neexclusive pentru a contribui la viața în comunitate. Mai întâi pot încerca să mențină și să îmbogățească rămășițele vieții comunitare care sunt transmise din trecut sau care se bazează pe relații existente pe termen lung. Oamenii cresc într-o familie și își fac prieteni în cartierul sau satul tinereții lor. Pot păstra legătura cu familia și prietenii, chiar dacă distanțele cresc pentru că ei și/sau ceilalți se mută. Și pot încerca să-și construiască o viață de comunitate dacă se trezesc înconjuțați de alții cu care împărtășesc așteptarea de a se păstra în compania celuilalt în viitor. Această oportunitate apare, de exemplu, dacă o persoană ajunge într-un cartier sau într-un sat cu co-rezidenți care intenționează să rămână o perioadă considerabilă, sau dacă acceptă un nou loc de muncă într-o companie cu o rotație redusă a personalului. În toate aceste cazuri individul se găsește într-un mediu de relații pe termen lung deja existente sau împărtășește cu ceilalți așteptarea unor posibile relații viitoare pe termen lung. În al doilea rând, pot exista ocazii pentru a construi comunitatea mai mult sau mai puțin de la zero. Acesta este, de exemplu, cazul persoanelor care sunt izolate social și se

UNIUNEA EUROPEANĂ

Întâmplă să se întâlnească și să devină prieteni. Sau într-un cartier fără prea mult contact între locuitori, una sau câteva persoane încep să faciliteze contactele prin anunțarea unei petreceri de cartier și mobilizarea altora pentru a contribui la organizarea acesteia. Sau câteva persoane cu o nevoie specifică de schimb de informații și sprijin social, care nu este ușor oferit de familie și prieteni, încep un grup de auto-ajutor și mobilizează partenerii în adversitate pentru a se alătura. Sau șomeri cu mijloace financiare slabe, dar mult timp se găsesc și încep un sistem de troc. Desigur, în cazurile de construire a comunității de succes, comunitățile rezultate oferă oportunități pentru alții să se alătore. Pentru noii veniți, opțiunea de aderare este similară cu prima opțiune menționată mai sus. Diferența este că în acest al doilea caz relațiile pe termen lung sau așteptarea unei relații pe termen lung nu sunt reziduale, ci sunt generate intenționat.

Câteva exemple bine cunoscute de oportunități pentru menținerea și îmbogățirea comunității sunt: familia, cartierul și satul și comunitatea organizațională. Dacă este cazul, se acordă atenție contribuției pe care o aduc sau o pot aduce tehnologiile de comunicare, în special internetul.

Famiiliile

În general, familiile sunt izolate social într-un grad ridicat. Ele pot fi oarecum integrate în cartierul sau satul lor, dar adesea relațiile de vecinătate sunt inexistente sau de intimitate și intensitate limitate. Deoarece prietenii trăiesc adesea separați spațial, întâlnirile sunt rare și necesită planificare și coordonare. De asemenea, membrii familiei mai largi locuiesc adesea în alte locații. Gospodăriile însele au devenit mai mici, printre altele, prin scăderea puternică a adulților co-rezidenți care împart o casă și responsabilitățile pentru copii (de ex. bunicii nu mai sunt parte din gospodărie). Cu toate acestea, în mod destul de natural, oamenii încearcă să mențină relații de familie chiar dacă sunt dispersați geografic. Și în zilele noastre, utilizarea internetului și social-media pentru menținerea contactului cu familia crește rapid. Pe de o parte, dispersia geografică sporește cererea pentru aceste facilități. Dar, pe de altă parte, existența acestor facilități facilitează dispersarea și contactului. Deși familiile sunt mai puțin interdependente din punct de vedere economic decât în trecut, există încă mult sprijin și îngrijire (reciprocă), iar bunăstarea oamenilor crește dacă le pasă atunci când nivelurile de conflict între muncă și familie sunt menținute constante între adulții angajați care îngrijesc și cei care nu participă la îngrijire. Îngrijirea contribuie la relații mai pozitive cu ceilalți, la sentimente de creștere personală și de a avea un scop în viață. Majoritatea îngrijirii necesită contact fizic. Adesea, acest lucru nu este fezabil, dar se pare că deciziile de a se muta sau de a rămâne sunt influențate într-o măsură considerabilă de dorința de a trăi aproape de membrii familiei. La distanțe mai mari, comunicarea prin internet sau telefon poate îndeplini o funcție importantă pentru păstrarea contactului și pentru acordarea de sprijin emoțional. În comparație cu telefonul și, bineînțeles, cu întâlnirile față în față, avantajul internetului este asincronitatea sa. Pe de altă parte, telefonul va rămâne o facilitate importantă pentru sociabilitate și pentru reasigurare.

Cartiere și sate

Cartierele și satele au, în general, o durată medie scăzută de rezidență și un grad scăzut de interdependență a locuitorilor săi. Apropierea spațială a caselor de locuit are o semnificație socială scăzută. Chiar și în trecutul mai recent, a existat multă viață comunitară în unele cartiere stabile, în special în cartierele clasei muncitoare și în unele sate cu o proporție mare de ocupații agrare. Nu există dovezi sistematice, dar probabil că numărul cartierelor stabile a scăzut puternic. În afară de aceasta, viața comunității de cartier este îngreunată de creșterea numărului de adulți cu muncă plătită și de expansiune, adică creșterea timpului de transport ca proporție a timpului petrecut pentru muncă, educație, muncă casnică și petrecere a timpului liber.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Viața comunitară din sate a fost puternic afectată de scăderea populației care lucrează în ocupații agrare. Acest lucru a transformat multe sate care înainte aveau o abundență de activități economice, în loturi rezidențiale pentru localnici, sau în dormitoare pentru navetiști. Răspândirea automobilului a fost, desigur, un factor important. În primul rând, a contribuit la concentrarea activităților economice, care, la rândul lor, au contribuit la extinderea dormitoarelor spre zonele periurbane. Aceasta trebuie să fi fost o cauză importantă a scăderii densității și multiplicității rețelelor sociale. Și în al doilea rând, a contribuit la concentrarea și extinderea comerțului cu amănuntul. Magazinele și vânzătorii ambulanți au dispărut din cartiere și sate. Au dispărut oportunitățile și locurile de întâlnire, iar sfera relațiilor personale dintre comercianții locali și clienții lor, cu credit informal, a devenit un fenomen al trecutului. Pe scurt, viața comunității locale nu este un lucru pe care oamenii îl găsesc gata de folosit. Cu toate acestea, oamenii folosesc puținele posibilități pe care mediul local le mai are pentru a menține o viață comunitară. În primul rând, oamenii care locuiesc în cartiere cu stabilitate rezidențială mai mare participă mai mult la activitățile comunitare locale. În al doilea rând, interdependența locală poate favoriza viața comunitară și este adesea căutată în mod explicit. Acest lucru sugerează că delegarea unei anumite autorități guvernamentale la un nivel mai local ar putea duce la un anumit grad de revigorare comunitară a localităților. O dezvoltare ulterioară în această direcție ar necesita moduri rapide și ușoare de comunicare, deliberare și luare a deciziilor, cum ar fi prin intermediul comunităților online locale.

Comunități organizaționale

Unele considerații sugerează că organizațiile pot avea un caracter comunitar, dar există și motive să ne așteptăm la limitări severe. Două considerații sugerează că organizațiile funcționează precum comunitățile într-o anumită măsură. În primul rând, multe firme trebuie să se confrunte cu procese complexe de producție și, prin urmare, cu structuri de sarcini foarte interdependente. Acest lucru generează o nevoie de angajați cu performanțe contextuale ridicate și angajament afectiv față de organizație și, din acest motiv, o nevoie de relații pe termen lung cu angajații. În al doilea rând, este bine cunoscut faptul că colegii tăi pot fi și prietenii tăi și sugerează că locul de muncă poate fi o sursă de viață comunitară. Acest lucru este confirmat de dovezile care arată că a deveni șomer nu are numai consecințe financiare negative, ci și consecințe socio-emoționale negative grave. Pe de altă parte, trei observații indică limitările construirii comunității organizaționale. În primul rând, există și vor rămâne organizații cu procese de producție destul de simple, cu o nevoie scăzută de performanță contextuală și de relații pe termen lung. În aceste organizații nu se poate aștepta mare lucru de la o viață comunitară. În al doilea rând, un ingredient important al vieții comunitare, multiplicitatea relațiilor, poate fi atinsă cu greu în contextul unei organizații. Viața socială la locul de muncă și cea de acasă sunt în mare parte puternic separate, din cauza distanței dintre muncă și casă (expansiunea). În al treilea rând, organizațiile sunt ierarhii și, prin urmare, induc cu ușurință competiția pentru posibilitățile de promovare, ceea ce declanșează competiția de statut.

Construirea unei comunități noi

Pentru oamenii născuți și care cresc în societatea contemporană, este greu de realizat că mediul lor social este destul de ciudat văzut din perspectiva istoriei omenirii.

Experiențele personale cu un mod de viață mai comun au dispărut în decurs de câteva generații, transmitând nimic altceva decât povești despre „vremurile bune” și „paradisul pierdut”, greu de înțeles. Cu toate acestea, sentimentul că ceva nu este în regulă poate duce la încercări de a construi din nou comunitatea în mod intenționat. Există inițiative pentru a aduce oamenii împreună cu scopul de a construi un mod comun de viață pe cont propriu, cu diferite grade de excludere a străinilor și cu diferite grade de eforturi pentru a promova acest mod de viață în lumea largă. În general,

UNIUNEA EUROPEANĂ

aceste fenomene sunt mai puțin vizibile, dar ele există cu siguranță în perioadele recente ale istoriei moderne. Unele forme în care ele există sunt comunele și utopiile, grupurile de auto-ajutorare și sistemele locale de schimb (SLS).

Comune și utopii

Societățile aflate în crize au fost întotdeauna un loc de reproducere pentru comune și utopii sau, așa cum sunt adesea numite: comunități intenționate. Eforturile de a construi o viață comună au fost descrise în mod concis ca o încercare de a repersonaliza o societate pe care o consideră depersonalizantă și impersonală, făcând din relațiile de la persoană la persoană nucleul existenței lor. Cercetătorii din domeniul social care au studiat aceste încercări au descoperit că comunitățile de succes au reușit să insufle un grad ridicat de angajament în membrii lor. Descrierea sensului angajamentului merită să fie evidențiată : o persoană se angajează într-un grup sau într-o relație atunci când ea însăși este pe deplin investită în acesta, astfel încât menținerea propriei ființe interne necesită un comportament care să susțină ordinea socială. O persoană angajată este loială și implicată; are simțul apartenenței, sentimentul că grupul este o extensie a ei însăși și ea este o extensie a grupului... Angajamentul se referă astfel la dorința oamenilor de a face ceea ce va ajuta la menținerea grupului, deoarece le oferă ceea ce au nevoie. Cu alte cuvinte, angajamentul înseamnă atașarea sinelui față de cerințele relațiilor sociale care sunt văzute ca auto-expresive. Aceasta este în mod clar o imagine a unui mediu social care declanșează în mod covârșitor modul de reciprocitate. O problemă specială este că aceste comunități intenționate trebuie să întemeieze și să mențină o comunitate într-o societate predominant competitivă.

De cele mai multe ori, acest lucru necesită o îndepărtare radicală de restul societății. Într-adevăr, comunele și utopiile reprezintă modalitățile cele mai radicale și cuprinzătoare de a încerca realizarea idealurilor de viață în comunitate. Alte modalități de a construi din nou comunitatea sunt mai ușor de reconciliat cu viața în societatea contemporană.

Grupuri de auto-ajutorare

Dezvoltarea grupurilor de auto-ajutorare este în general atribuită rețelei Alcoolicii Anonimi, care a fost inițiată în 1935. De atunci, astfel de grupuri s-au răspândit și au evoluat. Grupurile de auto-ajutorare sunt gratuite, sunt guvernate de membri, sunt conduse de colegi și sunt formate din oameni care împărtășesc aceeași problemă și care oferă ajutor și sprijin reciproc. Sunt o alternativă sau o completare la serviciile profesionale. Serviciile furnizate variază foarte mult. Exemple sunt: ajutor telefonic, sisteme de prieteni, programe de vizite la domiciliu, consiliere de la egal la egal, formarea consilierilor de la egal la egal, facilități de transport, buletine informative, educație publică, programe de prevenire pentru comunitatea în general, etc. Oamenii se alătură grupurilor de auto-ajutorare în principal din două motive. În primul rând, într-o societate cu un nivel scăzut de viață în comunitate, mulți dintre acei oameni care se întâmplă să se confrunte cu o problemă individuală gravă, nu sunt încorporați într-o rețea de relații de reciprocitate. Pentru ei este greu să găsească sprijin în propria lor vecinătate socială. Un grup de auto-ajutorare oferă posibilitatea de a întâlni pe alții cu aceleași probleme. Acest lucru nu numai că le oferă acces la alții care pot oferi informații, sfaturi și sprijin, dar oferă și oportunități de a informa, consilia și sprijini pe alții. Așa că nu numai că se întâlnesc cu alții care le sunt folositori, ci se și pot face folositori. Și pentru că împărtășesc aceeași problemă, se vor înțelege cu ușurință. În al doilea rând, serviciile profesionale sunt inevitabil întotdeauna mai mult sau mai puțin birocratice și impersonale. Deși aceste servicii pot îndeplini cele mai recente perspective științifice și profesionale, modul lor de prestare este întotdeauna foarte impersonal, iar serviciile pot fi slabe în ceea ce privește empatia și sprijinul emoțional. Prin urmare, aderarea la un grup de auto-ajutorare este adesea aleasă ca un plus important. De fapt, multe grupuri de auto-ajutorare sunt inițiate și sprijinite profesional. Acest lucru sugerează că grupurile de auto-ajutorare sunt o sursă importantă a

beneficiilor comunității. Întâlnirea cu o problemă individuală de un fel poate fi cauza imediată pentru alăturarea unui grup, dar consecințele aderării pot fi pozitive pentru bunăstarea și sănătatea generală. Sunt grupurile de auto-ajutorare mult mai mult decât o ciudățenie? În general, membrii grupurilor de auto-ajutorare trebuie să se fi găsit cumva. Probabil că cererea reală pentru grupuri de auto-ajutor este mai mare decât oferta, din cauza unei probleme de informare. Creșterea comunicării mediate este extrem de relevantă pentru această problemă de informare. Probabil că internetul și poșta electronică au stimulat dezvoltarea utilizării grupurilor de auto-ajutor. O altă problemă pentru grupurile de auto-ajutor este că membrii (potențiali) nu locuiesc aproape unul de celălalt, de exemplu pentru că problema lor particulară este un fenomen rar. Din acest motiv, multe grupuri au folosit deja telefonul ca mijloc de comunicare principal. Comunicarea on-line facilitează accesibilitatea și atenuează problemele de stigmatizare socială.

Sisteme de tranzacționare în schimburi locale

SLS sunt sisteme de schimb local auto-organizate bazate pe reciprocitate generalizată, formalizate prin înregistrarea într-o monedă locală. Sistemele sunt generalizate, sau multilaterale, în sensul că o datorie poate fi rambursată oricui altcineva din sistem, nu doar persoanei de la care a fost contractată. Pornind de la o inițiativă locală din Canada, fenomenul s-a extins. Un SLS este condus de un comitet care asigură un contabil care înregistrează tranzacțiile. Membrii indică ce bunuri și servicii pot oferi și primesc un director care listează toate bunurile și serviciile disponibile în sistem. Ei pot aranja apoi să tranzacționeze între ei, plătind în moneda locală, deși niciun membru nu este obligat să accepte vreo invitație anume la tranzacționare. Nici o garanție cu privire la valoarea, starea sau calitatea serviciilor sau articolelor schimbate nu este exprimată sau implicită în virtutea introducerii membrilor. Un extras deschis al soldului creditor sau debitor al fiecărui membru este furnizat tuturor membrilor în mod regulat, iar orice membru are dreptul să cunoască soldul și cifra de afaceri a contului altui membru. Soldul credit/debit al unei persoane nu afectează capacitatea de tranzacționare. Nu se percepe dobândă. Prețurile sunt o chestiune de acord între părți. Bunurile și serviciile care sunt comercializate sunt, de exemplu: arte și meșteșuguri, pictură, instalații sanitare, decorare, îngrijire a copiilor, plimbare cu câini, coacere, grădinarit, masaj, tuns, cumpărături, consultanță juridică, întreținere auto, școlarizare și așa mai departe. Mulți membri văd SLS ca un efort colectiv de a construi o economie personalizată, ca o alternativă explicită la piața oficială, impersonală și anonimă. Fenomenul poate fi într-adevăr considerat ca o invenție socială care reintegrează economia într-un sistem de relații de reciprocitate. Cu toate acestea, este încă prea devreme pentru a stabili în ce măsură aceste eforturi își vor putea continua succesul inițial. Se pare că nivelurile scăzute de activitate de tranzacționare sunt o problemă persistentă.

Condiții care favorizează comunitățile

Cele de mai sus oferă câteva sugestii cu privire la condițiile care sunt favorabile viabilității comunităților în societatea actuală. Pe scurt: cu cât mai mulți oameni sunt interdependenți, cu atât au și/sau se așteaptă să aibă relații pe termen lung, cu cât au mai multe relații multiplex și sunt mai ușor accesibile reciproc, cu atât vor dezvolta relații de reciprocitate indirectă (ceea ce înseamnă: cu atât mai mult sunt o comunitate).

Probabil că comunitatea are nevoie de toate aceste patru condiții pentru existența sa (reușită), dar cunoștințele actuale nu sunt suficiente pentru a putea preciza contribuțiile relative.

Condiția de interdependență

Cu cât oamenii dezvoltă mai mult relații de reciprocitate, cu atât se așteaptă mai mult să aibă „lucruri” (bunuri, ajutor, sfaturi) de oferit unul altuia care se pretează la schimburi întârziate. Adică: pe termen lung, toată lumea este de

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

așteptat: (1) să fie uneori în situația de a avea ceva de oferit care are valoare pentru cel puțin un alt membru și (2) să fie uneori în situația de a avea nevoie de ceva care este oferit de cel puțin un alt membru. De exemplu, sătenii și vecinii din societățile de piață mai puțin dezvoltate erau mai interdependenți decât sunt în prezent, cu toate facilitățile pieței, cu bani de cheltuit și cu un sistem de securitate socială sponsorizat de guvern. Conștientizarea interdependenței declanșează modul comunitar (de ex. faptul că mulți oameni fac naveta, pot duce și copiii vecinilor la școală).

Condiția relațiilor (preconizate) pe termen lung

Cu cât oamenii dezvoltă mai multe relații de reciprocitate, cu atât se așteaptă mai mult să aibă un viitor comun, adică pe o perioadă de timp relevantă, cu proporții mici de ieșire și proporții mici de intrare în comunitate. De fapt, această condiție pare să fie deja implicată de condiția de interdependență. Dar relațiile (așteptate) pe termen lung pot exista fără prea multe (sau orice) interdependențe. Cu toate acestea, existența pură a durabilității (așteptate) îi determină pe oameni să creeze în mod deliberat interdependențe, cu scopul de a lărgi cercul de relații de reciprocitate. În acele cazuri, se urmăresc mai puțin interesele materiale decât efectele asupra bunăstării și sănătății ale relațiilor de reciprocitate. Acest lucru se întâmplă, de exemplu, prin încercarea de a afla ce puteți face pentru a vă face util altora. Sau îi invitați pe alții, de exemplu pe noii tăi vecini după ce te-ai mutat. În aceste cazuri, existența pură a așteptărilor de relații pe termen lung induce la semnalizarea modului comunitar.

Condiția de multiplicitate

Cu cât oamenii dezvoltă mai multe relații de reciprocitate, cu atât mai multe dimensiuni au relațiile lor. Acest lucru se datorează faptului că, cu mai multe dimensiuni, există mai multe oportunități de a ne ajuta reciproc. Dacă oamenii sunt legați între ei doar ca colegi, ei au doar domeniul sarcinilor de lucru ca sursă de oportunități. Dacă sunt și vecini, sau membri ai aceleiași familii, sau prieteni, sau membri ai aceleiași asociații, asistența acordată pe o dimensiune poate fi returnată pe o altă dimensiune. Deci frecvența schimbului de ajutor va fi mult mai mare decât pe o bază unidimensională. Multiplicitatea este legată de interdependență: cu cât o relație are mai multe dimensiuni, cu atât interdependența potențială a partenerilor este mai mare.

Condiția de accesibilitate ușoară

Cu cât oamenii care au nevoie de ceva și cei care oferă ceva se găsesc mai ușor, cu atât mai mult dezvoltă relații de reciprocitate. Accesibilitatea ușoară se referă la costuri scăzute de tranzacție în raport cu valoarea ajutorului acordat. Accesibilitatea are aspecte cognitive, spațiale și tehnice. Aspectele cognitive se referă la o înțelegere reciprocă ușoară. Oamenii pot fi unul în apropierea celuilalt, dar dacă nu vorbesc aceeași limbă (aici ne referim la context !!!!!), pot avea dificultăți în a face schimb de informații despre nevoi, resurse și intenții. Dar chiar dacă există o înțelegere reciprocă ușoară, interacțiunea poate fi împiedicată de distanța geografică (aspectul spațial). Pe de altă parte, relevanța distanței se diminuează cu facilități ieftine pentru transport și comunicații pe distanțe lungi, cum ar fi telefonul și internetul (aspectul tehnic).

Comunicarea digitală și comunitatea

Am menționat deja câteva moduri în care comunicarea digitală poate ajuta la menținerea, îmbogățirea sau construirea comunității. O viziune mai sistematică asupra potențialelor și limitărilor pentru viața în comunitate poate fi obținută analizând modalitățile în care existența comunicării electronice influențează gradul în care sunt îndeplinite condițiile pentru comunitate. Apoi este imediat clar că singurul efect pe care îl are introducerea comunicării electronice este că

UNIUNEA EUROPEANĂ

accesibilitatea reciprocă devine mai ușoară. Internetul în sine nu schimbă gradele în care oamenii sunt interdependenți, la care se așteaptă relații pe termen lung și la care relațiile lor sunt multiple. Cu toate acestea, scăderea costurilor de accesibilitate poate avea consecințe semnificative pentru menținerea, îmbogățirea și construirea comunității.

Pentru menținerea și îmbogățirea comunității, introducerea Internetului a oferit un dispozitiv de comunicare adăugat. Noul element este asincronitatea sa rapidă, în comparație cu asincronitatea lentă a schimbului de scrisori poștale și sincronitatea telefonului și bineînțeles a comunicării față în față. Această asincronizare face comunicarea mai ușoară, deoarece contactul direct este din ce în ce mai dificil de realizat în circumstanțe de mare mobilitate și extindere. Acest lucru în sine este favorabil întreținerii și îmbogățirii comunității. În plus, este posibil ca relaxarea constrângerilor de timp să facă comunicarea prin poștă electronică mai bogată în conținut și în auto-dezvăluire și conexiune empatică decât comunicarea față în față. De asemenea, este posibil ca simplul act de a scrie despre experiențele și problemele personale, la care ne invită existența social-media, să aibă consecințe favorabile pentru participanți și relațiile lor. Cu toate acestea, dovezile empirice despre efectele comunicării electronice asupra comunității sunt rare și uneori negative. Posibil mai important este potențialul internetului pentru construirea comunității. Deși internetul nu afectează interdependența dintre oameni, crește puternic probabilitatea ca oamenii care sunt interdependenți, în sensul că s-ar putea ajuta reciproc, să învețe unii despre alții și, în cele din urmă, să înceapă o relație. În acest fel, un potențial existent pentru comunitate este realizat prin cunoașterea oamenilor. Desigur, natura interdependențelor este limitată la ceea ce poate fi comunicat prin scris: schimb de informații valoroase, împărtășire de experiențe personale și sprijin emoțional. În cele din urmă, comunitățile locale online pot contribui la vitalizarea comunităților de cartier.

Cea mai evidențiată condiție pentru existența și dezvoltarea unei comunități din cele prezentate mai sus este interdependența. Mai departe, interdependența exprimă în primul și în primul rând existența unei/unor condiții de vulnerabilitate. Ca toate ființele, oamenii nu pot scăpa de condiția de vulnerabilitate biologică în formă fiziologică, dar, pe lângă aceasta, condiția umană implică în primul rând vulnerabilitatea psihică, emoțională și afectivă. Într-o comunitate, vulnerabilitatea este caracteristica principală, baza interdependenței, la fel cum în familia este caracterizată de intimidare în primul rând, ca substrat esențial pentru exprimarea vulnerabilității extreme cu toată gama de emoții și sentimente care pot fi trăite și experimentate de oameni. Expresia să ne spălăm rufele în familie exact asta înseamnă. Și dacă ne spălăm rufele în familie, le putem usca și călca în comunitate. Ca să putem ajunge într-un grup, trebuie să fim deja îmbrăcați corespunzător, atât emoțional cât și fizic și mental, presupune o un potențial de independență matură și o capacitate de a ne angaja în negocieri de pe poziții de cvasi-egalitate și capabili să identificăm forme abstracte de interese la care putem contribui și de la care putem deriva beneficii într-un echilibru armonios atât individual cât și societal pe de o parte, iar pe de altă parte să păstrăm o rezervă de disponibilitate pentru comunitatea care ne-a pregătit pentru această provocare, căreia familia singură nu i-ar fi făcut față și unde ne putem întoarce imediat ce capacitățile noastre fizice și mentale nu ne mai pot asigura afirmarea competitivității individuale, sau pur și simplu să ne pansăm rănilor din arena cu lei.

Grupurile sunt containere pentru forme raționalizate ale naturii umane, identitatea obținându-se și păstrându-se prin competiție permanentă, chiar și în cazul în care competiția nu este evidentă sau nu pare să fie competiție, sau refuzăm să participăm direct dar suntem audiența sau facilitatorii diferitelor forme de competiție, ceea ce ne expune la o uzură pronunțată morală și emoțională, mai ales dacă nu se potrivește cu obiectivele, valorile și capacitățile și talentele individuale.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Comunitatea înțeasă după regula tuturor membrilor săi care posedă și sunt reprezentați de o caracteristică esențială sau definitivă ratează adevărata precaritate a ceea ce înseamnă a fi în comunitate. A fi adevărat în comunitate înseamnă a nu mai avea, sub nicio formă, în nici un loc empiric sau ideal, o identitate substanțială, și a împărtăși această „lipsă de identitate”, dar în același timp, afirmându-ne individualitatea. Societatea nu a fost construită pe ruinele comunităților. A apărut din dispariția sau conservarea unei părți a ceea ce oferea o identitate abstractă – exemplul imperiului este destul de evident – poate fără legătură cu ceea ce numim „comunitate” sau cu ceea ce numim „societate”. Deci acea comunitatea, departe de a fi ceea ce societatea a zdrobit sau a pierdut, este ceea ce ni se întâmplă – întrebare, așteptare, tensiune, ambiguitate, incertitudine, contingență, eveniment, imperativ – din cauza societății. Retemporalizarea imperativului comunității semnaleză o ruptură cu narațiunile istorice reprezentative în favoarea unei politici a procesului și a co-prezenței, precum și a contingenței. Aceste comunități nu sunt incidente ideale, ci mai degrabă, prin operațiunile de divizare (a fi în) și a relației (a fi cu), ele converg întotdeauna asupra chestiunii granițelor. Mai precis, comunitatea are loc în circumstanțe nesecurizate din punct de vedere temporal și spațial. Omul obișnuit, se poate spune, este o reducere periculoasă a comunității: deși o reducere care poate fi încorporată în însuși cuvântul „comunitate”, dar care este amenințată pe măsură ce locurile de „tranzitie” sunt transformate în continuare de instituțiile moderne în stări de „deviație”. Astfel, în arena publică și economică, vulnerabilitatea, în esență condiția umană este considerată deviație și tratată ca atare (sintagma persoane aparținând grupurilor vulnerabile este grăitoare în acest sens), în schimb narcisismul este prezentat ca întruchiparea succesului în arena competițională. Astfel, comunitățile sunt esențiale pentru umanitatea noastră, pe de o parte, funcționează ca spații de retragere și regrupare; pe de altă parte, ele funcționează, de asemenea, ca baze de antrenament pentru activități competiționale îndreptate către arena economică și societală, zona de război a tuturor împotriva tuturor. Termenii de „retragere” și „regrupare” sugerează o investiție necesară în condiția umană: o comunitate menține practicile întorcându-și spatele discursului dominant. În același timp, însă, această investiție pune sub semnul întrebării propriile limite: activitățile „de antrenament” ale comunității se asigură că autoidentificările sale nu sunt niciodată îndeplinite. Creșterea influenței internetului a exacerbat cu siguranță problemele de scară și distincția ontologică referitoare la formarea și permeabilitatea comunităților, astfel încât acestea pot apărea ca probleme noi. Rezistența încorporării de către comunitate (individualitatea) și învățarea să coopereze cu ceilalți (reciprocitatea) pot avea loc astăzi, simultan, atât în lumea virtuală, cât și în cea fizică și, prin urmare, trebuie negociate la două scări foarte diferite, cu două noțiuni foarte diferite de proximitate în joc. Nu există nicio îndoială că problema contemporană a comunității este bătută de ideea lumii virtuale: narcisismul milenarilor, politica ad hominem, fenomenul efectului camerei de ecou pe rețelele sociale – toate condimentate, desigur, de melancolia criticilor patriciene ale noilor media.

În consecință, putem vedea comunitatea desfășurându-se, temporal și spațial, la granițe nesecurizate, unde operațiunile de interpelare și ambivalență, precum și facticitatea contingenței, traversează orice noțiune utopică a comunului. Există totuși și o avertizare împotriva „pozitivizării” nejustificate a discursului comun: politica înseamnă și redistribuirea insecurității, până la urmă, a vulnerabilității sistemice, care nu poate fi lăsată doar în seama comunităților. Oricare ar fi conceptul de bunuri comune, a devenit o modalitate de pozitivizare a ambivalenței care saturează viața socială cu privire la condițiile neregulate ale echității în societate pe care societatea nu poate și nu are dreptul s-o externalizeze comunităților după ce a fost produsă de grupurile pe care le-a promovat.

Ceea ce trebuie rezolvat prin și în cadrul „relației” comunitare este densitatea vieții sale afective, plină de sentimente de stângăcie, neplăcere, rușine, mândrie, dragoste, ură și chiar dezgust. Atingerea „a-semănării” este munca comunității, necesitând negocieri și recunoașteri care sunt atât negative, cât și pozitive. O comunitate este în măsură să evite individualizările care prăbușesc distanțele prea devreme până la fuziune (ca și în cazul familiei restrânse), precum

și cele care le păstrează prea mult până la indiferență (ca și în cazul societății). Aceasta este lupta comunității: munca necesară pentru a nu presupune că toți suntem sau trebuie să fim la fel; să urmărească „egalitatea adevărată”, adică exprimarea și împlinirea potențialului uman al fiecărui individ, mai degrabă decât egalitatea prezumtivă doar între cei despre care deja știm că vor conta.

Să încercăm o metaforă pentru lipsa comunității din viața noastră :

Contribuie la	Perioada	varsta	Este sprijinit de	Relatia sinelui cu lumea
-----	Varsta infantila	~0-2	Mama Familie	Dependenta extrema
Familie	Copilarie timpurie	~3-7	Familie Mama Institutii	Dependenta
Familie Grup	Copilarie	~8-11	Familie Institutii	Co-dependenta
Familie Grup Institutii	Pubertate	~12-15	Familie Institutii Grup	Co-dependenta
Grup Familie Institutii	Adolescenta	~16-20	Familie Grup Institutii	Co-dependenta spre cvasi-interdependenta
Grup Familie Institutii	Tanar	~21-27	Grup Familie Institutii	Cvasi-Interdependenta
Familie Grup Institutii	Adult	~28-48	Grup Institutii Familie	Interdependenta
Familie Grup Institutii	Matur	~49-65	Familie Institutii Grup	Interdependenta spre Co-dependenta
Familie	Senectute	~66-85	Familie Institutii	Interdependenta spre co-dependenta
-----	Batranete	~85+	Institutii Familie	Dependenta

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

Iar pe de altă parte să ne imaginăm o alegorie pentru comunitate:

Contribuie la	Perioada	varsta	Este sprijinit de	Relatia sinelui cu lumea
----	Varsta infantila	~0-2	Mama	Dependenta extrema
			Familie	
Familie	Copilarie timpurie	~3-7	Familie	Dependenta
			Mama	
			Comunitate	
Familie	Copilarie	~8-11	Familie	Co-dependenta
Comunitate			Comunitate	
Comunitate	Pubertate	~12-15	Comunitate	Co-dependenta spre interdependenta
Familie			Familie	
Grup			Grup	
Grup	Adolescenta	~16-20	Comunitate	Interdependenta
Familie			Grup	
Comunitate			Familie	
Institutii			Institutii	
Grup	Tanar	~21-27	Grup	Interdependenta to cvasi-independenta
Familie			Familie	
Institutii			Institutii	
Comunitate			Comunitate	
Familie	Adult	~28-48	Grup	cvasi-independenta spre orto-independenta
Grup			Familie	
Comunitate			Comunitate	
Institutii			Institutii	
Comunitate	Matur	~49-65	Comunitate	independenta spre interdependenta
Familie			Grup	
Grup			Familie	
Institutii			Institutii	
Familie	Senectute	~66-85	Comunitate	Interdependenta spre co-dependenta
Comunitate			Familie	
Grup			Institutii	
Familie	Batranete	~85+	Familie	Co-dependeta spre dependenta
Comunitate			Comunitate	
			Institutii	

Aceste tabele nu sunt "Științifice". Nu au legendă, justificare, ipoteze, concluzii, recomandări.

Dar cine a avut măcar experiența unei cvasi-comunități le va înțelege rapid atât cu mintea cât și cu sufletul.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

ROLUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE – CALL TO ACTION

Comunitatea nu este doar o mare provocare individuală, ci și una colectivă și, prin urmare, o problemă importantă de politică publică. Politica guvernamentală este influențată în principal de considerente economice. Acest lucru duce la politici care se bazează puternic pe mecanismul pieței ca sursă principală a tot ceea ce oamenii prețuiesc. Dar creșterea dependenței de piețe îi face pe oameni mai puțin interdependenți personal și mai dependenți financiar. Și crește mobilitatea și extinderea și, prin urmare, dăunează relațiilor pe termen lung și multiplicității. Acest lucru indică efectele negative ale politicilor în continuarea dezvoltării economice asupra condițiilor pentru comunitate. De asemenea, evidențiază faptul că o parte considerabilă a creșterii economice este cheltuită pentru încercările de a menține și reinstala comunitatea, cum ar fi transportul și comunicațiile, prin creșterea accesibilității. Deci, creșterea economică este parțial folosită, pentru a „procura” un anumit grad de comunitate care era gratuit până de curând.

Rolul administrațiilor locale în încercarea de a rezolva problemele sociale a crescut constant, în ciuda situațiilor ideologice ale diferitelor administrații. Însă fiecare funcție a administrațiilor publice locale are o istorie similară de creștere a costurilor din cauza creșterii amplitudinii societății sau a sferei de cuprindere a problemelor pe care încearcă să le abordeze.

Ca să nu uităm de unde am început și scopul acestui GHID, reluăm prevederile Legii 219/2015:

ART. 4

Economia socială se bazează pe următoarele principii:

- a) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;
- b) solidaritate și responsabilitate colectivă;
- c) convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
- d) control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;
- e) caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;
- f) personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independență față de autoritățile publice;
- g) alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.

ART. 5

(1) Economia socială contribuie la dezvoltarea comunităților locale, crearea de locuri de muncă, implicarea persoanelor aparținând grupului vulnerabil, prevăzut de prezenta lege, în activități cu caracter social și/sau activități economice, facilitând accesul acestora la resursele și serviciile comunității.

(2) Economia socială are următoarele obiective:

- a) consolidarea coeziunii economice și sociale;
- b) ocuparea forței de muncă;
- c) dezvoltarea serviciilor sociale.

(3) Îndeplinirea obiectivelor prevăzute la alin. (2) se realizează, în principal, prin următoarele activități de interes general:

- a) producerea de bunuri, prestarea de servicii și/sau execuția de lucrări care contribuie la bunăstarea comunității sau a membrilor acesteia;
- b) promovarea, cu prioritate, a unor activități care pot genera sau asigura locuri de muncă pentru încadrarea persoanelor aparținând grupului vulnerabil;
- c) dezvoltarea unor programe de formare profesională dedicate persoanelor din grupul vulnerabil;
- d) dezvoltarea serviciilor sociale pentru creșterea capacității de inserție pe piața muncii a persoanelor din grupul vulnerabil.

ART. 6

(1) În sensul prezentei legi, expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

- a) activitate de interes general - orice activitate din domeniul economic, cultural-artistic, social, educațional, științific, al sănătății, sportului, locuirii, protecției mediului, menținerii tradițiilor, al cărei scop final este îndeplinirea obiectivelor prevăzute la art. 5 alin. (2);
- b) activitate cu caracter social - activitate care urmărește interesul general, în realizarea nevoilor sociale ale grupurilor vulnerabile, a prevenirii și combaterii riscului de excluziune socială și a promovării incluziunii sociale;
- c) activitate economică - orice activitate generatoare de venit;
- d) întreprindere socială - orice persoană juridică de drept privat care desfășoară activități în domeniul economiei sociale, care deține un atestat de întreprindere socială și respectă principiile prevăzute la art. 4;
- e) întreprindere socială de inserție - întreprinderea socială care îndeplinește cumulativ condițiile prevăzute la art. 10 alin. (1);
- f) atestat de întreprindere socială - forma prin care se recunoaște contribuția întreprinderilor sociale la dezvoltarea domeniului economiei sociale;
- g) marca socială - forma de certificare a întreprinderilor sociale de inserție în scopul recunoașterii contribuției directe a acestora la realizarea interesului general și/sau la îmbunătățirea situației grupului vulnerabil;
- h) grup vulnerabil - persoane sau familii care sunt în risc de a-și pierde capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trai, în conformitate cu prevederile art. 6 lit. p) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011.

(2) Apartenența la grupul vulnerabil se dovedește prin acte eliberate de autorități sau, după caz, alte categorii de persoane juridice cu competențe în domeniu. Modalitatea de certificare a apartenenței la grupul vulnerabil se reglementează prin normele metodologice de aplicare a prezentei legi.

ART. 7

Autoritățile administrației publice centrale și locale sprijină activitățile de economie socială prin:

- a) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale prin acordarea atestatului de întreprindere socială;
- b) recunoașterea rolului întreprinderilor sociale de inserție prin acordarea mărcii sociale;
- c) dezvoltarea mecanismelor de sprijinire a întreprinderilor sociale de inserție;**
- d) promovarea și susținerea dezvoltării resurselor umane din domeniul economiei sociale;**
- e) participarea la activități de economie socială prin colaborare în diferite forme, potrivit legii;**
- f) înființarea de centre de informare și consiliere în domeniul economiei sociale.**

Înainte de finalizarea acestui GHID s-au lansat 2 apeluri privind întreprinderile sociale, respectiv: „Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în **mediul rural**” în cadrul Programului **Incluziune și Demnitate Socială** (PIDS) 2021-2027 și „Sprijin pentru înființarea de întreprinderi sociale în **mediul urban**” în cadrul Programului Educație și Ocupare

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

(PEO) 2021-2027. Ambele apeluri sunt destinate înființării de întreprinderi sociale și presupun programe de formare, consiliere și mentorat pentru persoanele care doresc să înființeze întreprinderi sociale, precum și înființarea și finanțarea efectivă a acestora în urma unui proces de selecție de planuri de afaceri. Finanțarea medie pentru înființarea unei întreprinderi sociale va fi de aprox. **60.000 eur**. Se estimează că până la finalul primului trimestru al anului 2024, autoritatea de management va selecta proiectele depuse de administratorii de grant și se vor semna contractele de finanțare. La publicarea listelor privind proiectele selectate pentru finanțare, vă vom înștiința despre proiectele care vor fi active în zona dvs. Noutatea față de aceleași apeluri din cadrul POCU 2014-2020 este că persoanelor care înființază întreprinderi sociale, adică întreprinderi care să asigure bunăstarea comunității și accesul membrilor aparținând grupului vulnerabil la resursele comunității, să asigure o cofinanțare proprie de 10% aferentă subvenției.

În aceste condiții, recomandăm administrației publice locale, în speță UAT-urilor, mai ales celor din mediul rural, să găsească promotori locali pentru a înființa aceste întreprinderi sociale, să colaboreze și să-i susțină în crearea unei comunități locale autentice, care să fie un spațiu cooperativ, o arenă de dezbateri, un loc de mediere, un loc de vindecare. Și bineînțeles, să asigure și procentul de cofinanțare (**aprox. 6000 eur/întreprindere socială**), precum și identificarea și accesul la resursele comunității pentru a contribui la dezvoltarea lor.

Un alt deziderat al acestui GHID este de a încuraja administrația publică locală să inițieze aceste activități chiar și în lipsa programelor de finanțare din fonduri europene, din resurse proprii sau în colaborare cu localnicii. Scopul unei întreprinderi sociale poate fi pur și simplu să înființeze și să întrețină un spațiu de întâlnire pentru comunitate, dar și să implice comunitatea în gestionarea acestuia și a activităților, a întâlnirilor, a provocării de dezbateri, a întreținerii infrastructurii, a celebrării comunitare, etc. Suntem convingeți că dacă administrația publică ar lansa câteva dialoguri și ar cere în mod sincer și deschis de la locuitori păreri, idei, ipoteze pe care le-ar dezbate cu aceștia cu scopul și angajamentul clar de a colabora pentru a le pune în practică, apatia și atrofia comunitară obișnuită ar avea un antidot remarcabil.

Pentru acest lucru nu sunt necesare instrumente sofisticate. Pentru început este suficient să se prevadă în bugetele anuale un fond destinat acestor activități iar cetățenii să fie chemați și implicați sincer în punerea lor în practică. Aceste abordări diferă de practicile privind bugetul participativ, deoarece atât destinația cât și implementarea sunt în sarcina comunității.

De exemplu, o finanțare de aprox. 50000 eur poate fi folosită pentru dotarea unui atelier multifuncțional comunitar, într-un spațiu concesionat de primărie. Acesta poate fi utilizat ca spațiu de practică de către tineri sau localnici care doresc să învețe, produsele pot fi vândute sau licitate local sau chiar la comandă sau accesul poate fi acordat contra cost localnicilor care doresc să-și repare uneltele sau bunurile gospodărești. Sau exemplul unei bucătării comunitare care să preia (cumpere) produsele în exces ale gospodăriilor de subzistență și să le proceseze. Multe comunități pot găsi modalități de a da semnificație vulnerabilităților specifice cu care se confruntă.

Suștinem că apelul pentru inițierea acestor schimbări este de cele mai multe ori etapa decizivă pentru activarea potențialului comunitar iar administrația publică locală este într-o poziție privilegiată în ceea ce privește capacitatea de a formula aceste invitații la nivel local. Poate singura întrebare semnificativă pe care ar trebuie să și-o pună este **ce-i împiedică să facă acest lucru ?**

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

SPERANȚĂ, ÎNCREDERE, FORTITUDINE: PRAXIS

Deși la prima vedere ce am scris mai sus poate părea aroganță pură, am scris acest GHID din compasiune, compasiune pentru cei săraci, săraci la fel ca noi, mai mult ca noi sau mai puțin ca noi. La ce sărăcie ne referim? Aici rezidă paradoxul și posibilitatea înțelegerii.

Săraci cu speranța, săraci cu încrederea, săraci cu fapta, săraci cu puțința, săraci cu norocul, săraci cu avuția, săraci cu vorba sau săraci cu duhul?

Din acest punct de vedere, ceea ce deținem (avuție, inteligență, determinare, orgoliu, compasiune, disponibilitate, atribute fizice, etc.) sunt în cele din urmă lipsite de sens și ceea ce este de fapt valoros este capacitatea noastră de a menține aceste proprietăți în mișcare, din mâinile noastre în mâinile celor care au puțin mai multă nevoie de ele decât noi. Ca și în alte locuri din lume, problema morală centrală aici nu este inegalitatea, ci mai degrabă ceea ce face cineva din poziția proprie într-o ierarhie dată.

Dar de vreme ce natura umană nu are încă o definiție ontologică și de vreme ce rațiunea istorică deja a produs experimente politice și economice asupra cărora nu am avut nici o influență sau control, ale căror vestigii le-am moștenit la naștere nu putem decât să le acceptăm, adică să mergem cu valul schimbării pasiv sau să încercăm să privim cât mai pătrunzător în această țesătură, să încercăm să vedem de unde vine și încotro se îndreaptă și dacă există o posibilitate de contribuție individuală și colectivă la această schimbare și mai departe dacă suntem dispuși să și acționăm asupra ei.

Schimbarea poate avea loc numai dacă diviziunea dintre experiența emoțională și gândire este înlocuită de o nouă unitate a inimii și a minții, adică a naturii umane și a raționalității. O perspectivă despre cum să începeți să faceți acest lucru prin cadrul său de speranță, credință (fides - nu naivitate) și forță (acțiune). Aceste trei concepte, care sunt interconectate, oferă o orientare către reumanizarea noastră și a sistemelor în care trăim și lucrăm, chiar și atunci când vremurile sunt la fel de sumbre precum par a fi acum. Considerăm că trebuie în primul rând să reprimem speranța pentru că este o forță psihică concomitentă cu viața și creșterea, dezvoltarea umană. În acest context, speranța trebuie să fie distinsă de dorință; nu este o simplă întrebare despre cum ar fi viața dacă lucrurile ar fi altfel și nici o fantezie despre imposibilitate.

Speranța este paradoxală. Nu este nici așteptare pasivă și nici forțare nerealistă a circumstanțelor care nu pot apărea. Este ca tigrul ghemuit, care va sări doar când va veni momentul. A fi plin de speranță înseamnă a aștepta și gata să acționezi într-un fel în momentele de schimbare la orizont, chiar dacă sunt mici. În continuare, credința este un însoțitor necesar al speranței: credința, ca și speranța, este viziunea prezentului în stare de potențialitate; cu alte cuvinte, a avea credință înseamnă a fi sigur de posibilități chiar și în fața incertitudinii. Deși nu putem prezice ce ne aduce viitorul, știm că vor exista oportunități de schimbare și că oamenii își pot exercita energia și imaginația pentru a duce la bun sfârșit schimbarea. Credința se bazează pe experiența noastră de a trăi, de a ne transforma pe noi înșine. Credința că alții se pot schimba este rezultatul experienței faptului că fiecare dintre noi s-a schimbat deja, și nu o dată. Speranța și credința se susțin reciproc - speranța este starea de spirit care însoțește credința și nu poate avea nici o bază decât în credință. În cele din urmă, importanța forței - puterea voinței de a nu compromite viziunea noastră pentru viitor și nici de a ne transforma speranța și credința în optimism gol sau credință irațională. Forța este capacitatea de a spune „nu” atunci când păstrarea unui status-quo malign cere un „da”. Întruchipând împreună aceste dispoziții, am început deja să schimbăm status quo-ul pentru că refuzăm să acceptăm lumea așa cum este, cu

UNIUNEA EUROPEANĂ

tendențele ei necrofile de a zdrobi spiritul uman. Cu convingerea fermă că lumea poate fi altfel și că suntem capabili contribuim, putem începe de la firul ierbii, fără a invoca steril lipsa de expertiză și competența sau neputința și lehamitea, să examinăm forțele care ne modelează practicile zilnice. Noile tehnologii modifică structura intereselor noastre: lucrurile la care ne gândim, precum și caracterul simbolurilor noastre: lucrurile cu care gândim și, într-un final, ele modifică natura comunității noastre: arena în care ni se dezvoltă gândurile. Am fi nebuni să încercăm să facem situația să pară ușor de remediat; aceste politici sunt reale și înrădăcinate și nu par să fie aproape de dispariție în curând. Obişnuințele și modurile de gândire nu se “înmoaie” ușor și, din moment ce multe grupuri de interese puternice au o miză foarte reală în menținerea și accelerarea consumului (orice consum care creează adicție, sau măcar dependența – bunuri, servicii, experiențe, învățare, divertisment, etc.), încercarea pentru a schimba tiparul va fi grea și lungă. În ciuda acestui fapt, credem că există o posibilitate de schimbare și că schimbarea poate avea loc în moduri mici de către fiecare dintre noi. Ideile noastre de mai sus despre cum să dăm o semnificație și o înțelegere naturii și destinului întreprinderilor sociale, pe care legea însăși a evitat să le furnizeze este doar un exemplu al modului în care o înțelegere pe care oamenii au servit-o anterior ar putea fi folosită în schimb în slujba omului, dar credem că există tot atâtea posibilități de schimbare, câte posibilități și inovatori creativi există. Tocmai pentru că omul are conștientizare și imaginație și pentru că are potențialul de libertate, el are o tendință inerentă de a nu fi așa cum a spus odată Einstein „zarurile au fost aruncate”. Astfel, este responsabilitatea noastră, cu speranță, credință și forță, să ne revendicăm umanitatea și să încurajăm umanitatea celor cu care lucrăm.

EPILOG

Society

Melodie de Eddie Vedder

Oh, it's a mystery to me

We have a greed, with which we have agreed

And you think you have to want more than you need

Until you have it all you won't be free

Society, you're a crazy breed

I hope you're not lonely without me

When you want more than you have

You think you need

And when you think more than you want

Your thoughts begin to bleed

I think I need to find a bigger place

'Cause when you have more than you think

You need more space

Society, you're a crazy breed

I hope you're not lonely without me

Society, crazy indeed

I hope you're not lonely without me

There's those thinking, more or less, less is more

But if less is more, how you keeping score?

Means for every point you make, your level drops

Kinda like you're starting from the top

You can't do that

Society, you're a crazy breed

I hope you're not lonely without me

Society, crazy indeed

I hope you're not lonely without me

Society, have mercy on me

I hope you're not angry if I disagree

Society, crazy indeed

I hope you're not lonely

Without me

UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale
2014-2020

Acest ghid a fost elaborat de **Fundația Serviciilor Sociale Bethany** în cadrul proiectului **“Tranziția de la primul la al doilea eșalon de elaborare a politicilor de economie socială – contribuția ONG-urilor și a partenerilor sociali la apariția unei agende de politici locale privind dezvoltarea întreprinderilor sociale”**, obiectivul specific al axei prioritare fiind **“Administrație publică și sistem judiciar accesibile și transparente / Introducerea de sisteme și standarde comune în administrația publică locală ce optimizează procesele orientate către beneficiari în concordanță cu SCAP”**
Cod SIPOCA/SMIS2014 cod SIPOCA 906/ MySMIS 151227

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020

Data publicării: 09.2023

Continutul acestui material nu reprezintă poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

